

Кәкімбек
САЛЫҚОВ

СЫРТАЛЫ
СОҒАТМА

M. S. K. -

Кәкімбек
САЛЫҚОВ

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'K. Salymov', is positioned below the wreath. The signature is fluid and cursive.

“ЖАЛЫН БАСПАСЫ”

АЛМАТЫ

2001

24.5X.73

ББК-84 Қаз 7-5

С 18

Көкімбек Салықов

С 18 Сырғалы сонеттер: Сонеттер.— Алматы; “Жалын баспасы” 2001 жыл. — 272 бет.

Қазақ халқының көрнекті ақыны Көкімбек Салықовтың «Сырғалы сонеттер» атты бұл жинағында сонеттер мен сонеттен тізілген гүлтәждері еніп отыр. Поэзияның жүлдызды жанрларының бірі сонет табиғатына терең бойлаған ақынның оқырманға тартар олжасы үлкен. Сонет біздің өзге ақындарымыздың шығармашылығында бұрынды-сонды аздап болса да кездескенмен, ақынның «Сонеттен тізген гүлтәждері» — қазақ поэзиясындағы тұңғыш тумалардың бірі. Жинақтың бас-аяғы шымыр, композициялық құрылымы ұтымды. Орамды оймен астасқан мөлдір сезім мен сұлу сыр жанына ізгілік нұрын сеуіп, тұнық бастаудың зәмзәмін сіміргендей әсер аласың. Ұлттық өлең өлемінің бағы үшін тыңға тартқан, намысшыл шабыттан туған дүниелер оқырман қауымның көңіл шоктарын көріктей қыздырып, жайната түсер деген сенімдеміз.

35480

С $\frac{4702250202 - 3}{408(05)2001}$ 3 - 2001

ББК 84 Қаз 7-5

012

ISBN 5-610-01514-9 © “Жалын баспасы” К. Салықов

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
АЛМАТЫ АКАДЕМИЯСЫ
ҚАҒАЗАТ

СОNET

Асқарала көргендей тағы шынды,
Бір жетуге шындадым намысымды.
Шекспирлер, Дантелер сүйіп өткен,
Тың сөреге сілтедім шабысымды.

Петрарка күмбезін салып кеткен,
Күміс сарай сәулеті анық неткен.
Сонет — сұлу қыз екен Пушкин сүйген,
Жан сәулесі санама жарық сепкен.

Камознстің жазғаны көпке жетіп,
Оқыған жан тапқанда дертке тетік,
Сымбатты жыр көкірекке төгеді нұр.

Гүлтәж тіздім калмастай өзгелерден,
Жүрек жылып жыр туды көз кенелген,
Қазақтың да игерген өнері бұл.

1976

ҚҰЙРЫҚТЫ СОНЕТ

Төгілте берші, ақ жанбыр,
Күн ашық, тал түс ұрланбай.
Көктемде жинап сайдан гүл,
Сәулеме тосып тұрғандай.

Жұлдыздай жанған еріндер,
Есімде... ұзақ түйісті.
Құмарым қанды менің де,
Ынтығып ол да сүйісті.

Күн ойнап жаңбыр жауғаны,
Жақсылық бізге ауғаны,
Еткені тәңірім жалыныш.
Ақ жанбыр, өрле ұзаққа,
Мен түстім ғажап тұзаққа
Басылар ма екен сағыныш.

Асыл нұр, тынба, дем бердің,
Сүйіссін ұзақ жер мен күн,
Сұлулық шексіз өрілсін.
Ақ жанбыр, саған табындым,
Жауа бер, төгіп ағынды үн,
Ішінен сәулем көрінсін.

8.02.1978

АҚСАҚ СОНЕТ

Тілімнен шырын кетпеді-ау,
Тілінді сенін алармын.
Тілімдеп жүрек өткені-ау,
Тілдесіп рахат табармын.

Тілазар етпес ақылын,
Тілегім осы өзіне.
Тілді тіл табар ақырын,
Тілдестір көзді көзіне.

Тамаша мезет табармын,
Талмаурап күйіп-жанармын,
Түйінім осы сөзіме.

1979

ЖАРТЫЛАЙ СОНЕТ

Осы ауылда жаралдым, түлетті анам,
Кәрі, жасы арнады тілек маған.
Бүгін ауыл қабағын қырау шалса,
Оқ тигендей жүректен жүдеп қалам.

Күш аламын, қайтадан тыңаямын,
Жылы шырай қозғаймын жыр алаңын,
Сәл оналса тұрмысы ауылымның.

1979

БАСЫ ЖОҚ СОНЕТ

Шошынсам көрген түстен де,
Іздедім жедел керек қып.
Көзіме көзің түскенде,
Толқыдым жүрек өрекіп.

Көбейсе сыйлас мезеттер,
Қинамас уақыт тез өткен,
Сол дерлік өмір ғажабын.

Жүзіңнен көрсем нұрлы таң,
Тірліктің мен де ұмытам,
Қым-қуат мың, мың азабын.

1979

ҚОС СОНЕТ

1

Ақын, кенші — жас талап қос қадамы,
Өзі қалап салды ғой жарыстарға.
Болдым білем біреудің тоспағаны,
Тобы бөлек апарды алыстарға.

Биік төрді тәуекел тапса дағы,
Тағдыр кейде жолыма бүлік салды.
Бақыт құсы қанатын ашса дағы,
Тасадағы дұшпаным құрық салды.

О, туған жер! Сыр осы есімдегі,
Сағынып ең үміт наз елеңдетіп.
Шын көрінсін тұлпардың көсілгені,
Шенді тастап, өтейін өлеңдетіп.

Шер шеменді ішіме құйып келдім,
Өлең, жырды келеді үйіп бергім.

Ауыр дерттен жүрегім емделмеген,
Арасында кону мен көшулердін.
Арал құрғап қаңсыған шөлдерменен,
Көп киіктің адасқан көшін көрдім.

Құшағына кірейін кілең жырдың,
Күрең күздің көңілшек арқасында.
«Ок жетпестің» түбіне түнеп жүрмін,
«Абылайдың алаңының» дәл қасында.

Жұпар ауа көкірегім қанып ішті,
Сірге құяр жаныма аса қанық.
Бала күндей басайын сағынышты,
Ақ кауданды құшақтап жата қалып.

Осы болсын ұлынды сыйлағаның,
Берсін аруақ тағдырдың кимағаның.

1994

ӘН ТУҒАНДА

Әсем әуен оралар шын тілекке,
Сызылады сұлу саз үлбіреп те.
Сол бір кезде ес кетіп, елжіретіп,
Ләззат құйып тұрады үн жүрекке.

Жадырамас аққудың әнсіз жаны,
Ән оятып жетпей ме таң шуағы.
Әуен туса көкейде тоты сайрап,
Көк тұманнан көңіл тез аршылады.

Нұрлы толқын ырғағы сенім беріп,
Күн бой жазып, кетеді жерім кеңіп.
Ән сәбидей іңгалап құшак жайса,
Жан, жануар тыңдайды мейірленіп.

Ән туғаны — өскені гүл көңілге,
Мен сол үшін келіппін бұл өмірге.

1978

ПРОФЕССОР МЕН СТУДЕНТ

Жастай ғашык ауылдастын кызынан,
Профессор тындап отыр кызык эн.
Аумай туған ак дидарын көргенде,
Қарт толкыды суып қалған кызып қан.

Шер таркады сағыныш боп тығылған,
Шалда ес жок елтіп көзі жұмылған.
Қыз тік шырқап «Сырғактыға» салғанда,
Жетті сәлем өле ғашык ғұмырдан.

Жалын лаулап шарпып өтсе өрт бойды,
Қатал ұстаз студентке «төрт» койды...
Әріптестер у-шу болды елендеп.

— Беу, аксакал, бұздын десе шындыкты,
Қапаланған қарттан әрең үн шыкты:
«Шешесінен бір шырқауы төмен»,— деп.

1979

ЖАЙЛАУ ТҮНІ

Маң тыныштық. Сан ойға түсіреді.
Көп күрсінем. Жұлдыздар түсінеді.
Айдың бетін шымылдық-бұлт басканда,
Қойшы күрен тыпыршып кісінеді.

Манырауы отардың тамтырады,
Көзін жұмды кешкі оттар шамшырағы.
Анда-санда қояды қасқыр ұлып,
Бір сарынмен түнгі өзен сарқырады.

Аққу үні үзілмей іңірдегі,
Бірдеме айтты ғашықтар тіліндегі
Көзге дыбыс қызық-ау ілінгені.

Ғарыш-кеме биікте жарқырады,
Түйнектелді тірліктің бар сұрағы.
Сенің ғана хабарың білінбеді.

1975

Дала қандай! Жазғы нөсер құйғанда,
Сел тасыды толқып ойдан, қырдан да.
Құдай берді, тасаттығың ауылым,
Алды үлесін ансап күткен нұрдан да.

Жылы жаңбыр балалардай төбелеп,
Жүгіріп жүр бел, белеске себелеп.
Шөлі қанды қансып тұрған алқаптын,
От-найзағай көшкен бұлтты жебелеп.

Алмас қылыш жарқыл қақса аспанда,
Қайырым келді өліге аят, астан да.
Құйып, құйып тына қалды табиғат,
Кемпіркосақ бар жиһазын ашқанда.

Жүйрік жаңбыр қырдан асып үлгерді,
Жер жамылды үлде менен бұлденді.

1977

Шын сұлулар ақынды дәріптесін,
Бұдан артық тумайды анық шешім.
Сәби жандар періште шын сүйеді,
Жаттағандай жас бала әліппесін.

Ақын аңғал, ақпейіл, жалтармайды,
Жаз өтсе де әкелмес қаңтар қайғы.
Ару үшін ақынның бір керегі
Қашан құлап түскенше қартаймайды.

Ақын гүл ғой сұлудан нәр алатын,
Рахат, шәрбат, шырыннан жаралатын.
Ақын — қыран қияда жүріп келіп,
Сүйген жерге қайтадан оралатын.

Оралыппын еліме, оралыппын,
Сені көріп қиядан оңалыппын.

1993

БІР СҮЮ

Сүйісуден ернім менің кеппейді,
Ғашық мезет құстай ұшып жет дейді.
Жер, жаһанның бар қызығы мен білген,
Бір сүюдің ләззатына жетпейді.

Аппак беттен алғашқы рет сүймесем,
Серіктесіп сен қасымда жүрмес ең.
Өпкен сайын көктем шағың оралып,
Қандай ғажап алдымда сен гүлдесен.

Сен сүйгенде шырақ жанды жүрекке,
Қанат бітті қиял-ғайып тілекке.
Бір сүймесең, жетпес едім айқарған,
Айлы түнде жол ашқан қос білекке.

Дәм, тұз бітіп, таусылғанда көрер күн,
Бір-ақ рет үнсіз сүйіп сөнермін.

07.07.2000

Жаңарқа

Мұным менің теңізден терең екен,
Түбі қайда, бер жағын өлең етем.
Қоштасулар титыққа жетіп еді,
Кездесулер қуаныш бере ме екен?

Әр жүректің өзінше қайғысы бар,
Тындай берсең тынымсыз, жан қысылар.
Аяқ екеу, қол екеу, жанар екеу,
Жүрек неге жапанда қалды сынар.

Көзге алыстан көріндің көркемденіп,
Бір басылмас, құдай-ау, неткен желік.
Қыс қыраулы алысқа әкетсе де,
Гүл ұсынар тағы бір көктем келіп.

Жинап жатыр алыстан көлдер құсын,
Сен де менің жанымды емдермісің.

1977

«Өзін жеңген өзгені де жеңеді»—
Деген сөздің мәні қандай кең еді!
Көп бейнеттің шаттығы да бар екен,
Артқан жүгім алғы көште келеді.

Тынық айдын жатыр шалғай әріде,
Желген киік, жортқан толқын — бәрі де.
Қос өнердің қос кемелдей әлегін,
Туған елім салды ғой өз әніне.

Пәк музаны сағыныштар әперді,
Шахта жаққа мәрттік мінез әкелді.
Өлең келсе ақ сүтімен анамның,
Кен жорығы тірілтіпті әкемді.

Кемел күнде кемерімнен аспаймын,
Бір іс бітсе, келесісін бастаймын.

1982

ГҮЛ МҰҢЫ

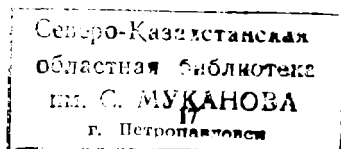
Жақындап қалса алыстағы жарық тан,
Жетеді маған ғарыштағы дыбысы.
Естілді гүлдің жер бетінде зарыққан,
Талмаураған жабыққан талма тынысы.

Білесін бе көңілі неден қаяулы,
Селк етсем әлде сүйсінгені ме.
Естілді гүлдің мұнайып қарап аяулы
Уһілеп, ауыр күрсінгені де.

Қызыға бермей ел ішінде көргенге,
Септесемші қамыққан жанға шерменде,
Гүл сырын айтпай үнсіз ғана ұқсамшы.

Қасынан ақын алабұртып өткенде,
Шыдай алмай сағыныштан кеткен бе,
Жанарынан жарк етті маржан шық тамшы.

1976

СОНЕТКЕ МАДАК

Әр акынның еркі бар қалай жазса,
Тіке тартса, созбалап, жанай басса.
Төлегендей Жібекке өліп, өшсе,
Әлде Абайдай балқыса қалам қасқа.

Қысқа сөз бен нұсқа сөз таза келсін,
Мұнайтсын да жұбантсын таза жеңсін.
Мен сонетке күштармын ағайындар,
Сұлу ырғақ жанымға маза берсін.

Шабыт сүймес кез келген қағиданы,
Осы емес пе әр гүлден нәр жиғаны.
Сезімге орап бар сырын ашық айтқан,
Шағын жырда жанымның ақ иманы.

Шынымды айтсам, таққаным ізгі тұмар,
Аз сөйлетер сонеттің тізгіні бар.

1976

ДОСЫҢА ДОСТЫҚ ПАРЫЗЫҢ

Болмыстың сыры түсінгенге ерекше,
Бұлғақтайды бұйырған саған бұлт бардай.
Оқыс сынға салады жонда терекше,
Дауыл желден сонда сені құтқармай.

Дәл осылай қалды ма қолың тимей де,
Қиналған досың қалайша сені түсінер?
Аһ ұрып сонда күйзеліп жаны күймей ме,
Не демекші бізге еріп жүрген кісілер.

Не бітер дейсің құр тілмен бекер жарылқап,
Алдамшы жалған амалға заман үйретсе.
Қуанышта сенсіз де жүрер шарықтап,
Сүйеп қайтшы, досынды қайғы күйретсе.

Досың да сені әйтпесе жойып назардан,
Бір соғып өтпес оралған күнде базардан.

1982

Өлең туса өмірдің танбасы боп,
Шаттық пен мұң аралас арнасы көп.
Сонеттерім менің де мәңгі алауым,
Жанып тұрар жүректің жалғасы боп.

Жайшылықта көзге окшау ілінбеймін,
Өлеңімде махаббат гүлің деймін.
Жүйткіп өткен алдымнан жезкиіктің,
Қос жанары жарқ етсе дірілдеймін.

Кетер сонда кең дала төңкеріліп,
Қала берер лаулаған өртке кіріп,
Күндерім көп сыр бермей күрсінетін.

Бар дейсің бе у мен бал мен ішпеген,
Туса деймін сол жайлы келісті өлең.
Өзім толқып, өзгелер сүйсінетін.

1980

Оралғандай жастық шақ әлек келді,
Тентек жүрек құлшынды, тәбеттенді.
Әже болып қалсан да әлі жассын,
Таза сақтар құпия ғадеттерді.

Ләззат күткен халімді зая қылмай,
Ақ тамақты дер едім тая былай.
Көзі барға жөн сілтер соқырдаймын,
Сен ұялшак көрінсең баяғыдай.

Себебім жоқ түсірер сезімге кір,
Бір ғаламат отты ұшқын көзінде жүр.
Қызғалдақтай құлпырса нұрың бүгін.

Жұрт көзінше бола алмай салқынырақ,
Құмартуым көрінсе артығырақ.
Жазғырмашы, жазықты сұлулығың.

1981

Қар түсіпті ұяға қамыстағы,
Қайтқан құстың дауыл мен жарысты өні.
Мен де келем ілесіп аккумулярмен,
Күдер үзген жұлдыздай алыстағы.

Жан жүрегім ерекше елжіреді,
Қосылуды мен құштар жел тілейді.
Не боларын білейін қайдан ғана,
Қоштасудың әуені желбіреді.

Көл көрінді жарқырап, ғажаптанып,
Бұзылды өнім айдынға қарап қалып.
Алай-дүлей толқындар тербетілді,
Көп күрсініп мен тұрмын қабак талып.

Не десең де, қалқам-ау, келісейін,
Сағыныштың зардабын мен ішейін.

1977

КҮЙ ӘСЕРІ

Жалғанда жан азығы күй дегенің,
Ой қозғар сүйгенің мен сүймегенің.
Ішінен қалың орман әрең шығып,
Жол тапқан жолаушыдай түрленемін.

Ұмтылмас күз-қияға күйшіге еріп,
Жанымды мұнайтады сыршыл желік.
Бір тындап «Сылқылдағын» Тәттімбеттің,
Сырымды тістен шықпас білші келіп.

Қызығам төкпе күйлер намысына,
Шертпе күй мұн байлаған қағысына,
Әр үннен жусан исі бұрқырайды.

Құландар жортып өткен сағым далам,
Алдыма күй боп келсе ағындаған,
Құлшынып құлын жүрек шұрқырайды.

1978

ҚОС ЖАНАРЫҢ — ҚОС ЖҰЛДЫЗ

Өрде киік елестеп еркін кетем,
Шынынменен көрінбей кеттің бе сен.
Мөлдір сағым, жас қиял, алыс арман,
Шырт ұйқыда көрген түс секілді екен.

Аспанында махаббат жалғыз жұлдыз,
Түнде жайнап тағы да жандың күндіз.
«Жезкиік» боп жарқ етсең жер бетінде,
«Бір көрдім»,— деп қуанып қалдым үнсіз.

Киік болсаң, қауласын жолына нұр,
Өз тергенім — жыр гүлі қолымда жүр.
Құба белден жарқ етіп бір караған,
Қос жанарың — қос жұлдыз жолымда жүр.

Кездесерміз сөнбесе құштарлығың,
Көрсетпесін тағдырым іш тарлығың.

1976

ҚҰПИЯ

Жүргенім көп тосып жолыңды,
Жанашыр жан болып барасың.
Жүрегім калыпты қолыңда,
Асқынтып алмашы жарасың.

Іздеумен шын құштар тұрағын,
Сен жүрген қияға ұмтылар.
Тапқандай аңсаған жұмағын,
Шыр бітіп қайтадан, құлпырар.

Жарылка, жақындат, саяна,
Балапан құсындай аяла,
Сыйлай біл сүйкімді кезінде.

Желбіреп толқытты сезім-гүл,
Мен пәкпін, не дейін, өзін біл,
Көндірді тағдырым төзімге.

1989

ҚҰРДАСЫМА

Құрдас едік таласар жілікке де,
Шын сайыстық кейде күш біріксе де.
Шөп шапқанда соңымда калып қойсан,
Шалдар сені деуші еді «шірік-неме».

Қайда қалған сол ғажап іріктеме,
Танданбайын нарқынды біліп неге.
Оқуға — олақ, шаруаға — салақ едің,
Енді доссын арабка, түрікке де.

Сүймеуші едің ауыр жүк арқалауды,
Заты әйелді құмарттың «қалқалауды»
Оза тарттың, сұлулық жебеді ме?!

Еш өкпең жоқ қос ғасыр дәуірге үзім,
Жакты пысық алғаның ауыл қызын,
Қосағыңмен жетіпсің кемеліне.

1981

КОС АҚҚУ

Қарай қалдым ерте оянып таңды ашқан,
Қызығына көлде екі қосақтың.
Ақ мойындар ақ білектей алмасқан,
Айдын көлге ажар берді қос аққу.

Қанқыл-санқыл бірге қанат қағысып,
Төс такасты, көз такасты пәк құстар.
Тына қалды жылжи алмай табысып,
Көп сүйісті айдындағы ақ құстар.

Су себелеп тату-тәтті сипасқан,
Салты жақсы адамдарша сыйласқан,
Жүздерінде рахат, ләззат шалқу бар.

Көрдім ғажап жас ғашықтар күтімін,
Түзетумен бір-бірінің бітімін.
Жарылкады жанымызды аккумуляр.

1981

АҢСАТАДЫ

Сені айтпасам, жыр тоқтап, құриды өнім,
Есімдесің лебің — от, нұрын — жалын.
Сағындырып кетеді осы күнде,
Ынтық көзбен бір қарап жымиғаның.

Сенсіз жерде алшақтап атар таным,
Сарарқаны күмістеп жатар сағым.
Ансатады талай жыл көрмесем де,
Бала күнде талмаурап тақалғаның.

Жүрегімді талқандап ойран қылмақ,
Жан көрмедім өзіндей болған қымбат,
Кездеспеді бір сұлу сен есімді.

Көрдім бірақ, өзіңнен аумайтұғын,
Құмар етіп ерекше баурайтұғын,
Жаны нәзік ғажайып елесінді.

1993

САҒЫНЫШПЫН

Сызы кеткен сияқты мұз-көңілдің,
Жүзін жайнап түсімде жүз көріндің.
Байқап қалдым алдымнан жарк ететін,
Белгілерін баяғы іздеріннің.

Құстар әні түрленіп бара жатыр,
Егін орып, күзденіп дала жатыр.
Өзінді ансап ізденіп, үнсіз жүрмін,
Шын сағынсан, бір көріп кара да тұр.

Еріп келші сәулелі таң нұрымен,
Дүбіріннен жезкиік мәңгіріп ем.
Қос жанарын жаудырап бір өтпесен,
Қала берем бұйырған тағдырыммен.

Күндерім жоқ ат басын бұрмай қалған,
Сағынышпын жер, көкке сыймай қалған.

1994

БІР КӨРУДІҢ ҚЫЗЫҒЫ

Тым ұзактау жат елді араладым,
Бөтен елде өзгеге қарамадым.
Сағыныштан жаралған мөлдір екен,
Жүрегімді сені ойлап жараладым.

Қайыспадым сұм заман ағысына,
Алшак жүру көп тиді намысыма.
Қанат жайып қалықтап ұшып жеттім,
Құштар құстай көлдегі камысыма.

Сен дегенде жалықпас бейнеткешпін,
Әлдеқалай айтқан жоқ кел деп те ешкім.
Баска адамды, жез киік, өзін дағы,
Өріс тапқан төріне өрлетпессін.

Мені көріп қызық-ау түсінгенін,
Ұнап кетті бір қатты күрсінгенін.

1994

АҚЫН САРАҒА

Қор болдын бір жаманды «ием» деумен,
Шымылдық бетке шіркеу күйер кеуден.
Біржан Сал салған жерден санлау тапты,
Атқан оқ — айтқан сөзі тиер жерден.

Айтыстың атой салған қамалына,
Тамаша сүйсінеміз талабына.
Жеңіске сен ортақсың Сал бабаммен,
Жеңіліс түгел тиді заманына.

Данамен бақ сынасқан дара болдын,
Қазаққа аты әйгілі Сара болдын.
Ұрпаққа жетті ән мен сөзің тегіс.

Сал Біржан қай асауға салмас құрық,
Көкше мен Жетісуды жалғастырып,
Ақтүйғын, жарқ еткенің өзі жеңіс.

1980

Қара шашың төгілсе таралынбай,
Жүзін жанды күштарлық аралындай.
Қара талға сүйкеніп тұра қалған,
Жан маздаттын Марқакөл маралындай.

Мың сикырын жеңгендей бүгін мені,
Алған демін жүректі тілімдеді.
Қарашығың қап-қара қалшылдады,
Мұның айтып махаббат тіліндегі.

Азайғандай сағыныш қабындаған,
Сыйға тартты арайлы таңын далам,
Тағдыр жақты шырағын жақсы үміттің.

Шашың сырғып селк етсем қалт еткенге,
Есім кетті қос анар жарқ еткенде.
Дәт шыдамай көзімді тас жұмыппын.

1976

МУЗАҒА

Сүйініш, күйініштің ретін білген,
Түлекпіз соғыс жылдар жетілдірген.
Жан анам әрі кемтар, әрі жалғыз,
Жаутанкөз бала күнде есім кірген.

Отын, шөп тасушы едік тамам жерден,
Жаужүрек болдым іске шамам келген.
Жауқазын көкірекке мұң кұйылса,
Сыбырлап бала-шабыт қалам берген.

Өлең-дос өмір сыры өзім көрген,
Әжемнің әлдиі ғой сөзім терген.
У мен бал, от пен судың арасында,
Жыр олжа ашы, тұшы сезім берген.

Қайғы, шер ізі қалса реңімде,
Мұң толқып жатыр менің жүрегімде.

1976

БАЛА КҮНДЕ

Бала күнде балдырған еркем еді,
Еркелетті, өзі де еркеледі.
Түсініспей кеттік пе кездеспедім,
Ол айдында шалқыған желкен еді.

Қыз қылығын ел жеті көмкереді,
Біреу қате, ал біреу жөн көреді.
Жөн көрсе де мың мәрте төңкерсе де,
Пай, пай, шіркін! Жан жетпес көркем еді!

Бүгін аңдап келемін кей мінімді,
Түсінбеппін кең жалған пейілінді.
Сағынбауы ол мені мүмкін емес,
Өзі оқытты ғашықшыл кей ілімді.

Тал шыбықтай перзенті табиғаттың,
Сен үйретіп құштарлық дәмін таттым.

1976

АҚАН СЕРІГЕ

1

Ақиық алғыр қыран тұғырдағы,
Сұм тағдыр қанша сокса жығылмады.
Құлагер, Қараторғай, Ақтоқтының,
Мұн, назы болды мәңгі ғұмыр бағы.

Қайғыға қалың елді салмас бекер,
Жүйрікке қай ант атқан жармасты екен?!
Шаң көрсем, әлі күнге дәмеленем,
Құлагер мәреге озып бармас па екен...

Айтпайды ақсақалдар арыз бекер,
Сыры көп ел жаттаған аңыз етер.
Жарысқа Құлагерді қосқан күнін.

Жүлдеге алғыс айтса мархабатпен,
Шешті Ақан жұрт алдында салтанатпен.
Берілген күн мен құлдың бостандығын.

2

Дананың зұлымдыққа дұшпандығы,
Ол — заңғар асуларға ұшқандығы.
Заманға нәлет айтқан сияктанды,
Мерт болған Құлагерді құшқан күні.

Кім сезбес әйтеуір бір өлетінін,
Ақ тірлік, адал тірлік сенетінім.
Өлімі Құлагердің нұсқап берді,
Залымның ту сыртыңнан келетінін.

Арманым биік болса жетем деген,
Саласын Сырымбеттің мекендеген.
Мың алғыс алсын бізден ата-бабам.

Жасымнан құлшындырса құлагерлік,
Өзіне еліктірді мұрагерлік.
Бір сырлы, сегіз қырлы Ақан ағам.

1976

СӘКЕН МЕН МАҒЖАН

Мағжанды Сәкен аға ардақтады,
Белгілі сол үшін де зар қаққаны.
Алдыртты Қызылжардан Алматыға,
Шырмауық біліп халін қармақтағы.

«Таба алмай біздің үйді шаршар»,— деді,
Сәбитке: «Вокзалдан күт, қарсы ал»,— деді.
Өзі де қыран мінез бауырласын,
Көкірегі қак жарылып аңсаулы еді.

Кездесті талдап талай белесті де,
Маздатты ұзақ таңға кеңесті де,
Мағжан маза тапты біраз күндер,
Көксеген жылылықтың желі есті де.

Аз уақыт Мағжан алқа топқа түсті,
Ақыры екеуі де оққа ұшты.

24.03.2001

Алматы

ДАҒДАРЫС

Бұлттар өтіп бара жатыр бүктелмей,
Ақ жанбырдан ауылыма күт келгей.
Сырымбет тұр Ақан Сері секілді,
Ақтоқтыны бір көрем деп күткендей.

Естілердей қыздар салған сылқым ән,
Елге жетіп шырын дәмін жұтынам.
Сен жоқсың ғой қарсы алғандар ішінде,
Сағыныштан қалай ғана құтылам.

Елеңдетіп өткен күннің құшағы,
Еске түсті біз естіген күс өні.
«Аулым қонған»,— деп шырқағым келгенде,
Қайран жүрек саған қарай ұшады.

Дел-сал болдым ел шетіне жеттім де,
Үнсіз қалдым, мен де тау боп кеттім бе?!

1976

ҚОС АЛМА

Қос алма бір бұтаға жарасымды,
Өзара білмейді екен таласуды.
Жел қозғап сылаң қақса егіз сұлу,
Жай таппай тентек жүрек аласұрды.

Момақан, қызыл шырай, дөңгелек жүз,
Тамаша сипаттауға сөз керексіз.
Көкірек танып тұр ғой кереметті,
Болды сәт тік қарауға көз керексіз.

Мән бермей таңғы нәзік самалға да,
Көз салмай алмалы бақ алаңға да,
Үнілдім қос алмаға шабыттана.

Болды ма Алатауда жолым анық,
Әкеттім бір алманы қолыма алып.
Жүруге алақанға салып қана.

1976

ЖЕР ҚУАТЫ

Достасқаным асқар тау сеніменен,
Барыңды алдым сыйлауға еліме кен.
Жүрегімде ашылса жыр кеніші,
Ұқсап тудым құт мекен жеріме мен.

Мінезіме тигізсен ықпалыңды,
Ұлағатты істі сүйесін құптарымды.
Көкірегімде күмбірлеп аққан өзен,
Бастау тапты өзіннен құтты ағынды.

Жалын болсам, нұрға нұр жалғағаным,
Жанбыр болсам, бұлтыңнан аумағаным.
Бәрі өзіңе перзенттік махаббатым.

Әлденемін ауылға бір келгенде,
Айтарым сол өзімсіп сыр тергенге:
Жер қуаты — тіршілік шапағаты.

1977

Өз жүрегім өз лүпілін санай ма,
Елендетіп қойды қырда талайға.
Жалғыз киік жарқырайды алыста,
Өзің келіп қалармысың маңайға.

Сұлу тәні сүнгіп алтын арайға,
Токтай қалды. Сағынышпен қарай ма?
Көшкен бұлттың көлеңкесі үркітіп,
Көз ашқанша шаң тастады маңайға.

Әлде қалай өрт сезімдер басқарып,
Мойыл көздер ұшқынынан жасқанып.
Тіл қатуға жарамаппын мен дағы.

Ғадет қылып жоқтан үрке шошуды,
Заулап жүріп үйіріне қосылды.
О, жүрегім! Саябыр тап сен дағы.

1977

Мән-жайымды естір болсан тәуір деп,
Сай-саланы гүлге орады сәуір кеп.
Еске түсті жан жайлауы безенген,
Біздің көктем өткен сәтті дәуірлеп.

Жасыл желек, козыбұйра көктесін,
Жер құлпырды күн шапағат төккесін.
Еділ, Жайық құстары да кездесіп,
Айтып жатыр арыз, назы, өкпесін.

Тындай қалсам бір сезім жоқ ұқпаған,
Сыйлас, тату бірін бірі құптаған.
Асау тағдыр ұмытқандай әлегін.

Көңіл бұзғыш мен қайтейін сөз көшін,
Өзің жөндеп жалғап берші өзгесін.
Көктемнен де көркемірек жан едің.

1977

Балалык пен егделік жалғасқандай,
Жыр оқысаң, күн мен түн алмасқандай.
Капаланба. Өзім де суынамын,
Ыстық жүрек бір шетін қар басқандай.

Ол мұздатқан бойымды сен жылыттың,
Бағы ашылар көктемі келді үміттің.
Ауыл кызын есіме алғанымда,
Ренжіме. Келмейді елді ұмытқым.

Есіме алсам өскен жер ата-анамды,
Құрбының да қылығы аса мәнді,
Сол үйреткен көзімді сәнділікке.

Уланбасам бал дәмін ұқпас едім,
Соны біліп сескенбей мықта, сенім!—
Дерт пен дәру кетер бір мәңгілікке.

1977

Құран сөзін жетті кезек татымдар,
Ғибрат істі жалғап өтер хақым бар.
Һау-Ата мен Һау-Ананы жырлаған,
Пайғамбарлар — осы біздің ақындар.

Кейде аяң, кейде еркін желеміз,
Қайда жүрсек сұлулыққа сенеміз.
Жер-жаһанның бар ақыны қосылып,
Махаббаттың мұңын жырлап келеміз.

О, жүрегім! Айтшы саған не керек,
Қалқушы едік биіктерде төбелеп.
Мың-мың қыздан алып қашып қойдың ба,
Бір кара көз қак қасына шегелеп.

Содан бері өзгеге көз бұрмадым,
Біздің үйдің Һау-Анасын жырладым.

1977

Өмір өңдеп шашымды күмістеді,
Солай деуім, япырмай, дұрыс па еді?!
Бұғанамыз бекімей соғыс жылдар,
Болдык ауыл жүлдегер жұмыскері.

Тез көбейсе толқын шаш күмістері,
Түңілтті деп ойлама тұрмыс мені.
Жан балқытып шашымнан шыққан шығар
Жанарымнан тамбаған күміс тегі.

Ата-анамның белгілі жас кеткені,
Дидарларын аз ғұмыр басқа етпеді.
Маған көшті егделік әспеттері.

Мұқалды деп жорыма тыныс кеміп,
Дұрысталдым жұкарып күмістеліп.
Құрышталдым кірпіктен жас кеткелі.

1977

ШАБЫТТЫ ШАҚ

Бәйге атындай дүбірге аласұрған,
Қарт серідей жөн табар сан асудан;
Жүрек тулап көмекей бүлк етеді,
Үзім сәуле қылт еткен қарасыннан.

Мін тапқандай жәдігер санасынан,
Ерге тиме ел-жұртқа жаны ашыған;
Мен жасқанбай сондайда жыр төгемін,
Сен өткендей көктемгі қара судан.

Теңіз кетсе ежелгі шарасынан,
Ел айрылса ардақты данасынан,
Шошып кетем алапат орнайтындай.

Шырт ұйқыдан оянып өлендетем,
Жұрт құлағын әп-сәтте елендетем,
Сәт туғанда жазбауға болмайтындай.

1978

ЕДІЛГЕ

Байтақ Еділ, қарсы алсаң Ертісімдей,
Мінезін жоқ түршігер мен түсінбей.
Толқып тұрмын бабалар ізін көріп,
Жатқан жоқсың айдынға сен түсірмей.

Сүнгіп кеттім. Құшағын қандай жылы,
Суда ойнадым сын тағар қалмай міні.
Ерке толқын шолпыдай сынғырласа,
Есіл жақпен сағынған жалғайды үні.

Күрке талды ақбоз үй деп қалдым ба,
Талай елес жарысып көшті алдымда...
Жағалауға ұмтылдым төтесімен.

Суда қимыл ұнатсам тезірегін,
Жүйткіп келе жатқандай сезінемін.
Ресейдің ең үлкен көшесімен.

1978

Жүзінде нәзік төгілген ғажап сәуле бар,
Тараған ішкі елжіреген сезімнен.
Басыма түскен махаббат деген әуре бар,
Көзіме түскен ең алғашқы кезімнен.

Іздеген сөзге сипатын, көркін сыймаған,
Құмартады құштарлыққа тартады.
Шапағат шарпып ақ көңілмен сыйлаған,
Ниеттен таза, қайғы-шерім тарқады.

Жалаудай жүрек шақырып сені желбіреп,
Зекетің кетсе, құрмалдық болса кең жүрек.
Алаулап, шалқып албырап сен де жанасың.

Өзгеден көріп өзінді, сәулем, шын артық,
Күнде айналсам, мың айналсам құмартып,
Төрімде шыққан күнге айналып барасың.

1978

Жүрегім өлең-өлке астанасы,
Жок оның туған елден басқа бәсі.
Атқан таң, батқан күнге бірдей ғашық,
Өзгертпес құштарлығын жас шамасы.

От сезім тілін ақын алмасың не?
Ақыл ма? Ол қуат-күш жалғасын де.
Жалыны жарқыраған өртті жырын,
Өзіннен бұрын өліп қалмасын де.

Тебіrentсе жанға жылы сырың анық,
Құлшынса оқыған жан нұры жанып,
Заманның арыз, назын ұқты десін.

Ел сүйер болса барлап байқарың мол,
Шіркін-ай! Не де болса айтарым сол:
Жазғаны шын жүректен шықты десін.

1978

Шілде келіп қызарса шиє пісіп,
Нұры жанды мырза күн ие түсіп.
Шиє көзін балдырған елестеді,
Шок тигендей көкірек күйе түсіп.

Күреңітіп күн сәуле бетіндегі,
Қызық екен жемістің жетілгені.
Осындайда жүректің шыдатар ма,
Қыз күнінді еске алып өтінгені.

Күрен жібек көйлегін секілденіп,
Шұбатылған шиє бау шетін көріп,
Баяғыдай қыздырды күйын-желік.

Айқын піскен бал шырын бір уысын,
Алақаннан түсірмей жүру үшін,
Жеуге қимай құмарттым сүйгім келіп.

1978

Ән мен жырым тараса шартарапқа,
Нұрым жанды ақ ниет мархабатқа.
Тұңғыш рет көрсем де табынамын,
«Жезкиікті» шырқаған ай қабаққа.

Сен де әншісің, шындықты жасырам ба?
Шырқамасаң, үздігіп бас ұрам ба.
Қыз күніңді ән салсаң қайта көрем,
Дидарыңда құштарлық тасығанда.

От сезімнен ұлғайса жан ынтасы,
Барымтаның табылар қарымтасы.
«Жезкиікті» өзіңше желпіндіріп,
Сен де алаңсыз жаныңды жарылқашы.

Қоңырауын жүректің қозғағаным,
Бірге айтайын, оралса бозбала күн.

1979

Шарлағым кеп құлшынсам шартарапты,
Жырым жалғар елде бар салтанатты.
Байқоңырдан шет елдік жігіт ұшса,
Ағасындай санадым әр сағатты.

Өңшен дүлдүл, дүбірлі жақсы легім,
Кеніш-жүрек жасымай аштым кенін.
Ауылымды айтып Айтматов роман жазса,
Калын казак білдірдім ақ тілегін.

Кеншілік пен ақындық — қос қанатым,
Бой көрсетсе мәреге қосқан атым,
Менін де бір болады тойым анық.

Солай ұғып маған да дос қарасын,
Бекер іздеп жүргем жоқ сөз сарасын:
Сурет салам өмірден ойып алып.

1979

КҮЗ

Аспанды ескі арбасы данғырлаткан,
Күрөң бұлт төндү өлкөмдө сарғылт тарткан.
Өлөңдөй тосын келген нөсөрлетип,
Оятты сай-саланы калгып жаткан.

Бұлт өттү. Күн жарк етті. Жан байытты.
Ак қайың сынын бұзбай сарғайыпты.
Баурында жидек терген шоқ қарағай,
Жол тосқан күрбылардай марқайыпты.

Бетіне шыққан жандай әлегі ішкі,
Тамаша, шие шоғы әлемішті.
Біреуін үзіп татсам ернің бе деп,
Қуаныш шошытқандай зәрем ұшты.

Көк терек нарттай қызыл жапырағы,
Көз тартып қия белден шақырады.

1979

Баяуласа жұмыр жер айналысы,
Күркірер ең, көкірек, күмбір қағып.
Бар ғаламның менімен байланысы,
Бар екенін, достарым, білдім анық.

Жазғытұрым жайлауда гүл өспесе,
Жабығар ең, құлазып камығар ең.
Жамандық пен жақсылық күреспесе,
Өмір сүру дегенге жабығар ең.

Құтты жолға құлшынса арман-мұрат,
Арманым жоқ біреуден алған сұрап,
Әндетпеймін әлдекім мақтау үшін.

Болмаса да қос көлік осал жүгім,
Қарсы желде қарқын көп қосар бүгін.
Жан анамның ақ сүтін ақтау үшін.

1979

АРМАНҒА

Немеремнің естілді әйбәт әні,
Көңіл құсын бүлдіршін сайратады.
Сәл жыласа, кең дүние тарылады,
Сәл жымиса, әлемді жайнатады.

Қолымда өскен құмартып жабағыға,
Нұр жаусын деп тілеймін қадамына.
Ол қанаттас үмітпен қарағаным,
Келер ғасыр кең құлаш адамына.

Үміт-жұлдыз көкіректе туғаны үшін,
Нәрестеге ерекше қуанышым,
Төрі сәтті көрініп құтты мекен.

Шыр еткенді жыр етіп байқағаным,
Ел айтқанды еріксіз қайталадым:
«Өз балаңнан немерең ыстық екен».

1980

ЖАСҚАНБА

Ақ бөпенді бейбіт күннің кешінде,
Әлдилей бер кобалжымай еш үнге.
Сен жарқыра жазғы дала көліндей,
Бала қаздай жас немерен төсінде.

Әлем шошып қауіп-қатер сыбыстан,
Мезеттер бар бұлт қабағы құрысқан.
Құзар шыннан жерге үнілген қырандай,
Қорғап тұрмын сендерді жат дыбыстан.

Қырғын-апат болдырмауға соғысты,
Жер бетінде ақ тілектер тоғысты.
Құрық салар қару сермеп асқанға.

Мұңсыз тербет бүлдіршінді, жасқанба,
Түнгі әуені тәтті ұйқыңды ашқанда,
Ұмсынта бер жұлдыздарға аспанда.

1980

НЕГІЗГІ ЖҰРТЫМ ДЕП БІЛЕМ

Білемін ескі ел салтын,
Құптаған бүкіл Алашым:
Үш жұртым бар ең жақын —
Өз жұртым, қайным, нағашым.

Төртінші жұртым жасымда,
Бірге оқыған достарым.
Бесінші жұртым қасымда,
Қызметтес білек қосқаның.

Алтыншы асыл жұрт болған
Аға мен іні құт қонған,
Сыйластар, қимас көп кілең.

Сыры сол сәтті қадамның —
Бәрін де жақсы адамның
Негізгі жұртым деп білем.

1980

ШОҚАНҒА

*“Дмитрий Ивановичке сәлемімді
жолдай көріңіз...”*

*Шоқан Уәлихановтың
А. Н. Бекетовке хатынан.*

Кен зерттеді ақиқат пен болжалды,
Ер Едіге, Манастарды колға алды.
Жер шарына Қашғарияны паш етсе,
Қазақ үшін зор атакқа жол салды.

Сезім қандай шын сыйласқан сөзінде,
Достоевскиймен дос боп өтті кезінде.
Ол Семенов-Тян-Шаньскийді таңдантты,
Қарапайым жәй Семенов кезінде.

Көшпенді елдің Колумбы еді алғашқы,
Даналар мен «аққан жұлдыз» жалғасты.
Таң қаларлық ғажабы осы ғажаптын.

Менделеевке болса сәлем жолдаған,
Жүрек қозғап көрсетіп түр ол маған.
Тағы да бір дана досын қазақтың.

1980

БӘРІН ДЕ ЖАТТАП ҚАЛҒАН

Колындағы карашы жүзіктасқа,
Қызығарсың амалсыз, қызықпасқа.
Менің бейнем көзіне ілікпесе,
Көкірегіннен өзімді сызып таста.

Суға келіп өзенге үнілгенде,
Ескі таныс бозбала жүзін көр де,
Мен болмасам толқынды толастатқан,
— Баяғыда қимастық үзілген де.

Жазда ақ қайың ішінен іздер пенде,
Шық тамшыдан байқарсың күз келгенде.
Бала күндер елестер жалаңаяқ,
Жол шетінде жұптасқан із көргенде.

Танданбашы жарқ етсем аппақ қардан,
Жүрегің ғой бәрін де жаттап қалған.

1980

САҒЫНЫШТЫҢ ЖАЛАУЫ

Сені көрсем жасымда шолып кырдан,
Туғандаймын сол сәтке болып құрбан
Таңғажайып керемет тағдыр деген,
Бала күнде өзіне жолықтырған.

Жалғыз тұрып кең әлем сарайында,
Сені көрем батар күн арайында.
Қызарасың бетіңнен сүйгенімде,
Біреу көріп қалардай манайымда.

Еске алумен есімді дұрыстаймын,
Елеске де шыр бітіп тыныстаймын.
Басылғаннан сағыныш деп ойлама,
Ашынғаннан басымды тік ұстаймын.

Сұлу жүзің мені ансап жүдегендей,
Шыдамаймын Ай көрсем түрегелмей.

1980

ДОС ҮНІ

Жүргені карайлап жолыңда,
Күштарлық жеңіпті санасын.
Жүрегі калыпты қолыңда,
Асқынтып алмашы жарасын.

Іздеумен шын күштар тұрағын,
Сен жүрген қияға ұмтылды.
Тапқандай іздеген жұмағын,
Шыр бітіп қайтадан құлпырды.

Жоғалтқан бақытын оралса,
Жарылқа, жақындат саяңа,
Балапан құсыңдай аяла.

Жүрегі қолыңнан жоғалса,
Жазғырма жерді де, көкті де;
Тірліктің қызығы өтті де.

1980

Қызык-ау күндіз көрген менің түсім,
Сезіп жүр тақап қалған елуді ішім.
Елестеп айналамды орағытты
Елу жаз, елу көктем, елу қысым.

Ақ шашым құйылғандай аққан нұрдан,
Құрбаны мезеттер көп шаттандырған.
Бұрқасын бұла мінез басылған жоқ,
Тау кезіп, кен казуға баптандырған.

Болар деп осыменен жыр татымды,
Сонетке көп қоспадым сипатымды
Елу ғой есік қағып сақтандырған.

Кенші-ақын егіз ғұмыр кешкендеймін,
Ешқашан егделіктен сескенбеймін,
Сақтасын жалқаулықтан қақпан құрған.

1981

Сары кымыз, бал кымыз татқанымыз
Осы еді ғой бал-шекер аққан уыз.
Шайқап-шайқап кесемді ойға кетем,
Еске түсіп уыз жас ақсары қыз.

Мандай шыпшып қызық-ау терлегенім,
Аспанда ма, білмеймін, жерде ме едім.
Алғанымды азсынып көрмесем де,
Жоқ емес кой, дүние-ай, бермегенің.

Шаңыраққа қарасам, аспан қандай,
Күн кеседей, ақша бұлт дастархандай
Жер мен көкке жанымды жалғады кім?

Албырттығын сұм жүрек байқасын ба,
Түскендеймін болмыспен айкасуға
Шексіздігі-ай... адамның арманынын.

1981

ҚАРАҒАНДЫҒА

Мын жаса, көмірлі өңір Қарағанды,
Сүймеймін саған селкос қарағанды.
От бергіш, қуат бергіш қасиетіңмен,
Әлемге атын ерте дараланды.

Кенші боп бас иетін пірім едің,
Төрінде өріс тапты жырым менің.
Жайық пен Евнейдің өлең оқып,
Өзгеден сезінем ғой бұрын лебін.

Атыңды аздау жазсам айыптымын,
Туады бірақ талай лайықты күн.
Тағдырын Тәттімбеттің жыр етердей,
Дайыным бар болған соң байыптымын.

Бір сұртпей мандай терін жүгірсем көп,
Талпындым ел сырына үнілсем деп.

1981

АЗ УАҚЫТ МЕНДІК БОЛ

Билейік, білек соз, жакында!
Заулайык ырғала тербеліп.
Көне біл акынның ырқына,
Шалқысын аз уақыт менгеріп.

Тұйғындай тұткиыл мәрттікпен,
Тік келдім сыныксып сырттамай.
Қолыннан сүйгізсен тәртіппен,
Жат сөзге кимақшы жұрт қалай?!

Ежелден нәзік жан зиятты,
Сескенбе жазықты сияқты,
Той күні берілген тендік мол.

Сәт туса тағдырдан тіленген,
Рұқсат алдым ғой иеннен,
Аз уақыт би билеп мендік бол.

1981

•

АРДАҚТЫ ШӘЙ

(Гүлбанға)

Үйленді ұлым, түрленді төрім жана,
Ол мерекем емес қой менің ғана.
Ауыл көшіп келгендей Мәскеу жаққа,
Қазақшалап шәй кұйды келінбала.

Қою күрең, хош иіс бабындағы,
Қаймақ кұйған үнді шәй ағындады.
Бұл өмірді анашым көрмеді-ау деп,
Көңіл шетін ауыр ой сағымдады.

Үнсіз ғана бал сусын сораптадым,
Қуанышта мұң ізін жолатпадым
Көбейсін деп кіл таза нұрлы уайым.

Ата-анамның көрмеген қуанышын,
Өзім көріп ұлғайса жұбанышым.
Ең ардақты, ең сыйлы болды шайым.

1981

МАҒЖАН АҒА-ТАБИҒАТТЫҢ ТҮЛЕГІ

1

Ақындар табиғаттын тілі емес пе,
Ақ ниет ақ сүт берген үні емес пе.
Қарасан Мағжан аға келбетіне,
«Окжетпес» ойлы кейпі түседі еске.

Жанартау — оты сөнбес қарқынды адам,
Ақиық қос қанаты қарпылмаған.
Елім дем лүпілдеді ет — жүрегі,
Өкініш, қапа, назы, сарқылмаған.

Есесін катал күннің тағдыр берсін,
Қайтадан Мағжан атты жаңғырды есім.
Жаралған сағыныштан қос жанары,
Сан қилы салады еске тағдыр көшін.

Айтты ғой Мұхтар аға батыл үндеп:
«Абайдан кейінгі осы ақының», — деп.

2

Бұлқынған қайда десен бұлан ерлік,
Бойына жастай сінді құлагерлік.
Аңсары болып өткен Ақан сері,
Ініге із тастады бұлан ерлік.

Елі үшін шыбын жанын қылды сауға,
Жазаға қаза пішер қалды дауға.
Қамыққан һәм жабыққан кездерінде,
Жүретін келіп қайтып Жалғызтауға.

Қайғысы Қаратаудай тербелетін,
Мұнлы жел, маңғаз дала дем беретін.

Көркіне ақын аға жиған екен,
Туған жер ең ғажайып кереметін.

Жан еді өзі — сұлу, сөзі — биік,
Атты екен қандай жендет көзі қиып.

3

Көркем жыр, көрікті саз мәні сұлу,
Жарк етіп өткен жұлдыз сәні сұлу.
Мағжанның ұлылығы қайда десен,
Еркіншіл, елін сүйген жаны сұлу.

Басы — құт, аяғы — жұт өтсе жалған,
Ел үшін текке кетпес шеккен арман.
Аяттай әр өлені болса дағы,
Саяқтай қысым көрді-ау өртте қалған.

Қайтейін бос марапат алақайын,
Білді ол ауыл шерін, қала жәйін.
Қарашы, мұңлы жанар, ойлы жүзін,
Қаншама көркем,— сонша қарапайым.

Мол еді шапағаты Күннен туған,
Жан еді «Көк бөрідей» Гүннен туған.

4

Секілді табиғаттың балапаны,
Нұр кұйды пәк жанына дала таңы.
Есілдің бұйра талы — бұйра шашын,
Сарарқа самалына таратады.

Ел мұны жатқан ойлы санасында,
Жанары ұқсар терен кара суға.
Мәңгі жас қарағайдай көрінеді,
Көк терек, ақ қайындар арасында.

Тым кештеу өлең, жырын оқығаным,
Көкіректе өкініштің оты қалың.
Мағжанды, Сәкендерді білмей өстік,
Тоғайдай тығып қойған тотыларын.

Білсек те тығып жаттап өлеңдерін,
Өздері жабық жатты өрендерім.

5

Құштарлық күлшындырған тілі қандай!
Ашылды жан құпия бірі қалмай.
У ішсе, бал татса да жасырмайды,
Аузынан сөз шықпайды иі қанбай.

Шерлі ақын шын ғашық та, жаралы да,
Сыр шертті көкірегі ояу саналыға.
Өтіпті қызыл тілді кісендетпей,
Салса да ажал торы қамалына.

Дауылпаз өктем жырға кенеліппін,
Лебіне ынтық, қайсар кен еріппін.
Сан жылдар қайықшылап көл кешіппіз,
Дарияда білмей жөнін кемеліктің.

Ол төкті дүниеге сәлем гүлін,
Есімін білсін, айқын әлем бүгін.

6

Тамаша сөз сарасын сүйгендігі,
Сүйсінтер таза нәркес сыр берді үні.
Өлең бе? Әуен бе?— деп танданасын,
Сол шығар ел тынысын білгендігі.

Қу заман ақ сұңқарды қалай жықтың?!
Қапыда кетті-ау солай талай мықтым.

Тас бауыр, тажал тағдыр мерт қылмаса,
Шынына жетер еді-ау Абайлықтын.

Беу, дүние! Тыңдап елдің амалшысын,
Жаксыны неге көрдің «жаман кісің».
Халқымның досын жауы атандырып,
Әкеттің болашақтың хабаршысын.

Абайға болса жақын мұрагердей,
Сокқыда жан тапсырды Құлагердей.

7

Шын дүлдүл сал табиғат төл баласы.
Өзгеден жанға батқан көп жарасы.
Зерделі Мағжан, ойлы, көсем ақын,
Болардай бүкіл қазақ төр ағасы.

Тапқанда өлеңінен Түрікшілдік,
Не сырын о, жарандар, біліп жүрдік?!
«Жасырмас жаксы тегін»,— демеп пе еді,
Түбірін көксеу болмас бүлікшілдік.

Заманның неге көнсін мазағына,
Қинады кертартпалық азабы да.
«Ұғамын тәңірі тілін»,— деп талпынса,
Аңсады азат өмір қазағыма.

Көмекті түбірі бір достан күтті,
Ту етті туған елге бостандықты.

8

Көнбеді ол содыр, зомбы шоқпарына,
Белсенді қаскөй зұлмат жетті арына.
Елді ойлап ерттеулі аттан түспей өтті,
Жол ашып еркіншілік оттарына.

Айкаста келмесе де акын бабы,
Апайтөс албырт күйден тартынбады.
Әмудей айрылса да Аралынан,
Рухы қалды ұрпаққа артындағы.

Қазақты емдеу үшін мақау дерттен,
Қайтпады қайсар ұлан алған беттен.
Өнерде Абайлыққа құлаш ұрса,
Айбаты аумай өтті Махамбеттен.

Бәрі жөн десек жұлдыз, нағыз Айы,
Мағжан — поэзия Абылайы.

9

Текті акын табиғаттың лағыл әні,
Айлакер атқыштардың табылды «аңы».
Тағдырдың казак десе жаны қызған,
Талантка өш болғаны не қылғаны?!

Жоламас өз молласы, өз айтына,
Сын артты сырт бергенді азайтуға.
Шұбар тіл кей жастарды кетті деді,
«Сергейдің селендегі» гөләйтына.

Көтерер Мағжан сөзі пейілінді,
Ашады сыршыл кеңес зейінінді.
Қаншама арпалысқа шақырса да,
Соншама ол сезімтал мейірімді.

Сол еді нағыз акын өткен құндап,
Мезетін махаббаттың тақтан қымбат.

10

Актангер табиғатка тартпай қоймас,
Сұлуды көңілі сүйген естен жоймас.
Қарашы, жас қырандай келбетіне,
Көргендей Көкшетауды көзін тоймас.

Бұлтындай Қарқаралы тарқамаған,
Мәдидей мұны қалың аркалаған.
Толқытпай қоймас ақын қапа, назы,
Қорқыттай кернеп бойын зар қамаған.

Баурында туса дағы Жалғызтаудын,
Ол досы барлық жайлау, бар қыстаудын.
Жыр етті Памирді де, Альпіні де,
Көрсетті қойнауын да Манғыстаудын.

Бұл күнде дербес елдің салты оналды,
Паш етті туған жері Сартомарды.

11

Сырына қанды Ертіс, Іле, Орал,
Сүйсінді Еділ, Жайық, Балқаш, Арал.
Тұранды ұран қылса даналығы,
Сол еді өлместікке тапқан камал.

Өзбекті өз ағамыз балаған,
Түрікменді қой қоралас дос санаған.
Қырғыз бен қарақалпақ — бауырым деп,
Бәрін де бір жүрекке қосқан адам.

Кім берді?— десеңіздер арманға сеп,
Шығандап шығыста бар жалғанды ілек.
Бірлікке шақырумен бауырларды,
Оятты дені таза арманды кек.

Пәк мінез даналықты құмартты үні,
Шығыстың Мағжан-заңғар құзарт шыны.

12

Табиғат үйреткендей от жағуды,
Білмедім қызыққаннан тоқталуды.
Аралдың айкасына түсіп кетіп,
Өзімде кешіп жүрмін от жалынды.

Тындашы сөз айғағын тіл кескенше,
Не болдык дербес ел боп үндескенше.
Оралмас шарасына Арал қайтып,
Қазақ пен Орта Азия бірлескенше.

Осындай бәрі мысал дүниенің,
Керегі болғаны ғой бір иенің.
Рухынан Мағжан аға ұялғандай,
Толассыз толқын ойды иіремін.

Ол қайсар өткір тілмен тілер еді,
Аралдың айкасында жүрер еді.

13

Табиғат шын сұңқарға майдан Алан,
Пәк сезім одан артық қайда маған.
Жырласам Мағжан аға өмір жайын,
Тоғайда бұлбұл қалмас сайрамаған.

Махаббат інкар туын жалғап өтті,
Сөз балын көз жасымен арнау етті.
Құштарлық қызуына сезінемін,
Ұстарлық алау етіп жанған отты.

Сыр төксе, екі ғашық сыбырласса,
Кездесе, Ләззат алса, мұнын басса.
«Сүйші, сүй, тағы да сүй!»— дегеніне,
Қалайша сүйсінбесің нұрын шашса.

От сезім нәзік қылын шертіп кетті,
Махаббат ашық сырын екпіндетті.

14

Сол еді-ау жаны зекет ғашық көрген,
Бал татқан таза шәрбат, ашық шерден.
Абзалы ақындықтың осы деймін,
Шындықты шырылдатып ашып берген.

Сенбесең аспандағы шақыр Айды,
Тіршілік тік қозғалар басыбайлы.
«Сен сұлу бәрінен де»,— деген сөзі,
Мырс етпес мың ақынды асырайды.

Еліктей жаны мырза, елікпелі,
Жок оның бір мысқал сәт зеріккені.
Осындай періштені оққа ұшырып,
Сұмдық қой зар заманның желіккені.

Жырына жүрек жалғап емделемін,
Тағдыры еске түссе сенделемін.

15

Сүйді ол, сүйсе, алаңсыз тәтті сүйді,
«Сүйдім»,— деп бебеулетті ашы күйді.
Жан зекет туған елді сүйгені үшін,
Аждаһа ажал оғы қатты тиді.

Жат емес өмір сүйгіш сұранышы,
Ұмытсын оны қалай Тұран іші.
Жаланаш жанын тосып — кешір — десе,
Қан жұтты жалғыз ауыз ұраны үшін.

Көшпелі дәуір емес аңсағаны,
Енселі Мағжан — тілек басқа мәні.
Көрінді көп арпалыс легінде,
Қазіргі күнге құлаш тастағаны.

Есімі елге талай жол ашады,
Толғантты оны қазақ болашағы.

16

Ақындар асқар шынмен таласады,
Таласу тарлан ерге жарасады.
Тауымды «жауым» деген нақұрыстар,
Аладан құла туып адасады.

Сұм тағдыр Мағжанға да кеселденді,
Кеселдер даулы данкой есерге ерді.
«Бас алған шаш ал десе» кім тапты екен?
Шошынбай иықтан бас кесерлерді.

Тебіренсек мұң-наласын біз ұғына,
Сан алуан тапты тетік сызығына
Заманның амалында шек болмады-ау,
Жақсыны жығып берген бұзығына.

Арыстан жазатайым болғанда мерт,
Алыстан кара жалын көрінді өрт.

Женсе ойын Абылайшыл ойран-елес,
 Ол кызу арпалыска тойған емес.
 Тілесө туған елдің бостандығын,
 Орыстан безу онда болған емес.

Жатсынып жыр жазған жок жалпылама,
 Жан еді жолы — тайғақ, салты — дана.
 Тұлпардан тұғыр озған заман туып,
 Қисынсыз түсті талай талқыға да.

Ергендей өсек-аян жетегіне,
 Сын арнап қайтем көңіл секеміне.
 Тапты ашып Еуропа терезесін,
 Биікке білді жетер төтені де.

Жұлдыздай күндіз аққан өте шықты,
 Игерген, нағыз ақын Гетелікті.

18

Барласам саяси сөз тізілімін,
 Көрінер әр белесте ізі бүгін.
 «Базарша дүкен құр», — деп айтқаны бар,
 Назарла қыр қазағы қызық үнін.

Жадына бала күннен жабысқан кек,
 Күтті ғой достан тірек, таныстан леп.
 Ту етті Кенесары кемеңгерді,
 Паш етті Наурызбайды арыстан деп.

Мерт болса Құлагердей майдан-шұбар,
 Туған ел есіркемей қайдан шыдар.
 Оралса Мағжан аға құшағына,
 Алғысын Алланың да алған шығар.

Ағайын, қасымдағым, алыстағым,
Оралды торға түскен данышпанын.

19

Кеменгер ардақтайды кен даласын,
Кен дала ұмытпайды ел данасын.
Алатау, Қаратаулар Мағжан десе,
Сүйсінер еске алғандай бел баласын.

Өскен жан ерке бұла құрық көрмей,
Кетті ғой керіскенге ырық бермей.
Шіркін-ай... катал тағдыр қалт етпеді,
Қазақтың арыстарын қырып бермей.

Өлімі ірі ақынның елге қайғы,
Ел емес, бүкіл жұмыр жерге қайғы.
«Мұрттыға» құрттың демей қайран қазақ,
Азасын арыстардың желге жайды.

Сағынса ерке Есілдің құба талы,
Жабырқап Еділ, Жайық жұбатады.

20

Танытып сара сөзге ілтипатын,
Көрсеткен із қалдырды білгір затын.
Жараны кеше жауға білдірмесек,
Мен бүгін түгендеймін нұр сипатын.

Ақ қайын самалынан татқан шырын,
Көршілес ауылымыз айтсақ шынын.
Жүргенім Мағжан аға арманы екен,
Ішінде Арал үшін жаншапқының.

Туғалы көрдік, білдік біз талайды,
Серт емес сыр шұбалту нұсқа жайлы.
Мағжанға еліктеуші толып жатыр,
Ал Мағжан еш ақынға ұқсамайды.

Ел мұны көкірегіне түйген сыры,
Шын ақын — әділеттің сүйген құлы.

21

Бар болса мінезінде тебегендік,
Сөкпе, дос, дауыл шекпе, сөнөді ерлік.
Шындық сол: біздің елге келді бүгін,
Баяғы Мағжан айтқан егемендік.

Төгілтсем айтар назды ойымдағы,
Білінер жусан сіңген мойыл дәмі.
Ұранын Мағжан аға ұлағаттау,
Бір арман дербес елдің тойындағы.

Тым мактап кетті деме әні бірді,
Мағжанмен поэзия сәні кірді.
Елім деп еңіреп жүріп окқа ұшқан,
Сыйлайық ары бірді, жаны бірді.

Жырында толқып жатқан дәуір назы,
Мағжан — ақындықтың дауылпазы.

2001

Көлеңкесіз күнгей көп жалғар сенім,
Шанқай түсте төнірек жап-жас едін.
Бесіндете шығыс жақ карауытты
Көлеңкесі ұлғайып әр нәрсенін.

Байтақ дала көрінсе ала пұшпақ
Таңырқаймын ес білмес балаға ұксап.
Жазғы кеште мал қайтқан ауыл шеті,
Сауын күткен кетеді анама ұксап.

Күндізгідей ерекше жарқырамай,
Беттегенде батысқа алтын арай
Қозы, бұзау ел шетін жамыратты.

«Батты»,— десе әлдекім біліп шала,
Сыр бермеді жарықтық күліп қана,
Ұзақ кеште жарқырап жанып жатты.

1982

ҚҰРМАНҒАЗЫҒА

Елдің зары тебіrentсе төніректі,
Көкірегінді шыдатпай жегі жепті.
Кісен ашып түрмеден қашып шықсан,
Тіл күрмеулі домбыран енірепті.

Еркін күймен шақырып дауылдарға,
Сыры терең ой салдың ауылдарға.
Дүбірінді Күй-ата солай ұқтым,
Баска бұйрық жүрегім қабылдар ма?!

Мұхит асып сан елде төр төрлетіп,
Қазағымның өрісін өркендетіп,
Күйлердің жүр «Сарарка», «Серперлетіп».

Қай тенеуге тұлғанды теңесек те,
Бара жатыр дабылын келешекке
Тындаған жан көңілін көркемдетіп.

1981

АҚ КИІКТІ КӨРГЕНДЕ

Заулап ұшқыр ай далада ақ киік
Ақ жалаудай ағындады тау жаққа.
Зар қакқан жоқ жазатайым оқ тиіп,
Ыза кернеп бара жатты аулаққа.

Батса кімнің күйік салған залалы,
Ұялғаннан шықпады ашық айқасқа,
Тура тартты болмай басқа амалы,
Аппақ төсін тосып жалғыз жартасқа.

Бұрылмайды жан жарасы асқынып,
Кетті, кетті қос жанарын тас жұмып
Бозала шаң қалды артында көшелі.

Аты әйгілі аймақтағы сұлу деп
Бөтен сөзге еш жазықсыз бұру көп,
Бакталастар сыйдырмаған деседі.

1981

Әйелдің ел сыйлағыш естірегін,
Солай деп үлкендерден естіп едім.
Сұлудың бәрі ақылды демесем де,
Ақымақ деп сөкпедім еш біреуін.

Кездескіш болмасаң да ептірегін,
Ауылдан астанаға жетті лебін.
Қыранға оқыс оқтың тигеніндей
От қызу өнменімнен өтті менін.

Көзіме көрінбестей алыстасың,
Елеспен жаным қалай жарыспасын
Бұралқы мұң басқанда сеп тіледім.

Демеспін бос қиялмен ғұмыр өтті,
Кей-кейде бояуы айқын суретті
Алыстан көру жақсы деп білемін.

1982

Сымбатсыз сән бола ма алтын сырға,
Қымбатсын сен әшекей алтынсыз да.
Жайылса шат күлкіңнен жылы сәуле,
Құлшыныс, қарқын бітті қарқынсызға.

Сонетім көңіл ашса сыр білдіріп,
Қызық-ау байқағаным бір күлдіріп:
Жаркылы шашыраған гауһар тастай,
Майысты гүлжелбезек мұрның күліп.

Алаулап ақ дидарың манаураса,
Ақ ниет әсем күлкің танауласа
Қызақ-ау жыр жолына іліккені.

От сезім сыймағандай бір арнаға,
Күлкіне қарай қалсам құмарлана
Төгілді жыр нөсері жүректегі.

1982

АСЫҒЫСПЫН

Шапшандыкпен сәтті іске барғаным көп,
Біткені аз, қол тимей қалғаным көп.
Асығыссын десең де мен өзінді,
Беу, бәйбіше, асығыс алғамын жоқ.

Елден ерте қарсы алсам көктемені,
Егісімді баптаймын көктемелі.
Жазғы пішен, күзгі орақ тақап қалды,
Тірлік қысқа, тілек көп, сөкпе мені.

Азаматтық жүгім мол күні бойы,
Қалт еткізбес қалам да түні бойы
Күрсауына түспе деп қапылыстың.

Бір өленді түзетіп үлгерем деп,
Дамыл бермес көкейде дүрбелен көп
Мәңгі ұйқыдан басқаға асығыспын.

1982

ЖЫР БАСТАУЫ

Көргенімді мен неге көркемдеймін,
Бәз қалпында суреттеп берсем деймін.
Жетімдіктің жеті қат сырын біліп,
Мұң мен шердің ішінде өскендеймін.

Туған елдің кең шалқар даласында,
Бірдей сүйем баласын, данасын да.
Жұрт не десін, ал өзім жүргендеймін,
Ақиқат пен аңыздың арасында.

Киіктеймін судан гүл жүзіп теріп,
Сыңарына бөліскен үзіп беріп,
Сепшіл жанмын қасымда қарасынға.

Ата-анадан тым ерте жалғыз қалған,
Тірнек едім, жебеді ғазиз арман,
Жыр бастауы жанымның жарасында.

1982

Махаббаттың мендеген өрті шалып,
Менің де бар айықпас дертім анық.
Құрманғазы күйіндеі құйындатып,
Тәттімбетше сырласам шертіп, қағып.

Пәктік деген құлымын емелінің,
Ғашықты айтып ақ ниет егілемін.
Сүйдім деген бір сөзге жан садақа,
Одан артық, құдай-ау, не білемін.

Жара салған жаныма баяғыда,
Дерт айналды шын өмірбаяныма.
Соның бәрін мәнерлеп сөзге үйіппін.

Сырым мейлі біреуге алыс мүлде,
Әлде етжакын ежелден таныс кімге
Жанарынан оқысын «Жезкиіктің».

04.03.2001

ПРОМЕТЕЙГЕ

О, адамзат! Прометей де тәңірің,
Ар-намыстың орындады ол әмірін.
Адам үшін от ұрласа күдайдан,
Заманның да шекті жаза-зәбірін.

Құшырланды бұғау тілсе білегін,
Мығым, берік бұзбай өтті реңін.
Өлімін де жеңіс туы сезініп,
Өміріме ұран етіп жүремін.

Махамбеттер, Бауыржандар, Мағжандар,
Өмірлері — ғажап, аңыз, дастандар
Молайтты олар от бергіштер легін.

Белгісіз солдат, шын құрметім көп саған,
Прометейдің ұшқыны ма деп қалам,
Мәңгі алау боп жанып тұрса жүрегін.

1985

ҚЫЗЫЛ ТАЛ

Қаладан келген топтын жетегінде,
Көрсем де көрмеген боп өтемін бе?!
Қызыл тал еркеленіп өсіп тұрсын
Ақ қайын өскен бұйрат етегінде.

Өзге тал сені алыстан гүл дей ме екен,
Әлде олар тым қызыл деп күндей ме екен?!
Баурында бау өспеген қарағайлар
Өгей деп өсектей ме білмей бекер.

Акынның сыры өзгеше ойындағы,
Жыр қозғап бейнең көзден жойылмады,
Қараймын аң-таң күйім сенер-сенбей.

Табиғат болса сезім жаңалатқан,
Көріндің әжесімен бара жатқан
Жуырда тәй-тәй басқан немеремдей.

1982

СӨКПЕШІ

Ауылым менін — ғарышка ұшар аланым,
Биік төрден жан-жағыма қарадым.
Алыс жолда таныс болып тамсанып,
Өзің ғана сөз тартуға жарадын.

Қоныр күйлер күңіреніп жүр едім,
Ескі дерттен ес жинадым, түледім.
Айтар ма едім ең сұлу қыз алдым деп,
Балғын нәзік баурамаса гүл өнін.

Жанын бір ғой, ортақ бөбек, жыр-сауға,
Өзіңді өзің тіл барар ма жырлауға
Өзіне өзі болар ма адам өкпеші.

Риза болып бірге өткізген ғұмырға,
Не жазсам да ортақ сыр деп ұғын да,
Арнау жырлар аз жазды деп сөкпеші.

1982

СЫРЫМБЕТ ЕЛЕСТЕРІ

Сұлулықпен жер бетінде табысқан,
Ансап келдім кербез тауды алыстан.
Құрбы-құрдас қарсы алғандай көрінді,
Қарағайы қайыңымен жарысқан.

Жұпарлы жел, алтын арай нұрменен,
Жан-жүрекке салды тынбас дүрбелен.
Тауға тақап қалған кезде селк еттім,
Сен жүгіре шығар ма деп іргеден.

Құбылыс көп жаным құштар не түрлі,
Сен секілді талдары да кекілді
Балбырап тұр жас махаббат мекені.

Аққулы көл, тындап әнші бұлақты,
Сал Сырымбет мың құбылған сияқты,
Бірде мен боп, бірде сен боп кетеді.

1982

Зер салсам табиғаттын белеңіне,
Қайықты кім телісін кемеліге.
Айқындау көрсетуге ақылдыны,
Ақымақты бірге ұстайды керегіне.

Үнілсем тамсануға бай кісі боп,
Түсіндім күрсінерін қай кісі көп:
Тынымсыз есті адамның жүгі орасан,
Есердің ұйқы бұзар қайғысы жоқ.

Күйкінің өзіне сай мүддесі де,
Өмірін арнар үлде, бүлдесіне
Алдында аңсап молдау ас болғанын.

Ой қаулап зиялының зердесіне,
Жүрегі тулап жатыр кеудесінде
Бұзам деп топастықтың тас қорғанын.

1983

ЖЕЗҚАЗҒАН

Үлкен, кіші қарасам шахталарға,
Жонда жүрген ұқсайды ат-құнанға.
Алыптарын желмая атан дерсің,
Кіріп кеткен өркеші көк тұманға.

Мыс балқытқан ініммен үндесіп ем,
Қарқыны нық қарыштап шын көсілген.
Күннің шеті көрінді сөгілгендей,
Қып-қызыл мыс жарқ етсе іргесінен.

Өкінбедім бәсім мен бәйгем кетіп,
Келе жатыр Ертіс те Жәйремдетіп,
«Жезкиіктер» ойнап жүр шың басында.

Қаныш сөзі санама енді кірді,
Ұрандаймын, ысрапсыз өндіруді
Кен жетсе екен тағы да бір ғасырға.

1984

ӨРШЕЛЕНУ

Жас ұлғайып барады, ұйкым кеміп,
Өзіме өзім қараймын күлкім келіп.
«Серттен тайды»,— дегенді естігенде,
Естімеген болады сылқым желік.

Кербез дала, күміс бел, сағым кырдан,
Бой көрсетсе жезкиік сағындырған.
Шабыт келіп сыбырлар өршеленіп,
Бір көруге болардай жаным құрбан.

Қайран өлең, қыз шабыт өрім де сен,
Сенсіз елге перзент боп көрінбес ем.
Қашан келсең мәңгі жас ғашығымдай,
Серттен таймай комағай өліп-өшем.

Қинай берші төгілсін асқақ өнім,
Асқақ әнмен косақтап қарсы аламын.

1989

Саған арнап кезектеп нөмірлеген,
Өншен катер емес кой өмір деген.
Рахаты да жоқ деме кейбір күнде
Қиындықтар күркелеп көрінбеген.

Алдап соғар десек те торлары бар,
Алып шығар ансаған жолдағылар.
Арамзаның түнілтсе арсыз жүзі,
Асылдардың жәрдемші қолдары бар.

Жел кеш жетсе самал боп есіп өткен,
Барлық жұрттың дей көрме есі кеткен
Әр пенденің бұйырған қорғаны бар.

Ақиқат қой жан сырын өрнектесем,
Зейнет аздау қыруар бейнет көрсем
Өз ісімнің олқылау болғаны бар.

1992

ӨҢ МЕН ТҮСІҢ АЛМАССЫН

Бала күнде көктемнің көркем гүлін,
Тосушы едік қаулар деп ертең, бүгін.
Жаны лаулап қасыңа жетті дерсің,
Шырт ұйқыда бейнемді көрсең бүгін.

Елге оралсам сол ынтық тілегіммен,
Өң мен түсім алмасып жүремін мен.
Тұла бойың дірілдеп толқырмысын,
Ұстай алсам ақ күміс білегіннен.

Жастық шақпен егде Күн алмасады,
Алмаспаса, жүректі шаң басады.
Көргеніңнің ұмытпа бір үзімін,
Сонда ғана өң мен түс жалғасады.

Соның бәрін өнінде қайталасан,
Қарсы алдында бұл досың басады алшан.

1992

Мен аспаннан түскем жок, жер ұлымын,
Күлагердей күтті анам кер құлынын.
Татьянанын Абайша өнін шырқап,
Жүрек тарткыш жылуын берді үнінін.

Ес білгелі ақ ниет көңілменен,
Күпия жок ағыла төгілмеген.
Киял-құзы мұнартып жақындайды,
Қалам ізі жалғасса өмірменен.

Сүрінгенге жасамай қырын қабақ,
Жаралыға өзгеден бұрын карап
Сағынғанды бөлеймін жан нұрына.

Жолым құтты кең жалған жолықтырған,
Өлен-жүрек дамылсыз соғып тұрған
Сансыз алғыс айтамын тағдырыма.

1992

Акынның бары да өлен, жоғы да өлен,
Досқа сый, жауға жебе оғы да өлен.
сүйсінсем сұлулыққа жер бетінде,
Махаббат көш, керуен жолын көрем.

Ерке өскен тау төсінде гүлге жетем,
Тап сондай сонетті де сүйген екем.
Ол барша поэзия асыл төлі,
Сак сыншым салды деме күйге бөтен.

Қысқа сөз сәнді өрнегін сұрыптаймын,
Жүрекке жалғастырам ғұрыпты әйгі.
Көз тартса ғимараттар көк тірегіш,
Күмбезін ескі сарай ұмытпаймын.

Үміткер қайда әкетті сезім-желік?
Туған ел, төресін айт өзін көріп.

1992

СЕНІМ

Тәңірім сенсін туған жер, Отан-ана,
Себін тиді елгезек ботана да.
Айкасына Аралдың дара шықты,
Өскен бала көк түтін шошалада.

Жан-жағыма жан нұрын сепсем деймін,
Соны үйретті өз басым шеккен кей мұн.
Жаксылыққа басылмас ғашықтығым,
Ақиқаттың құлы боп өтсем деймін.

Өзен болып оятсам тұйық көлді,
Өмір-арна тасқын жыр құйып берді
Мен мәреден өзгеден өтпен кейін.

Ерте туды мұң мен зар білген күнім,
Алғысым мол, айтам деп түрленді үнім
Қыздым білем, құлшына өктемдейін.

1992

Көп болмас қайталасам ұксас сырды,
Кең жалған қос жүректі ұштастырды.
Алатау етегінде алма ағашы,
Алманы жаным құштар ұстап тұрды.

Қызарған екі беті дөңгелек жүз,
Тамылжып, маужыраса сөз керексіз.
Апорттың есіңді алар дәмі қандай,
Сағынып бір татуға дөңгелеппіз.

Қымсынбай тура қарап жарыққа да,
Күзгі алма ажарланса анықтана,
Қасында тұрдым үнсіз шабыттана.

Бақшада болды білем жолым анық,
Алманы сүйіп, құштым қолға алып
Шаттандым құмарым бір қанып кана.

1993

АБАЙ ӘНІ

Ұмыт болып қалғандай түсін көрген,
Тас та тозар даналар мүсінделген.
Әсем ән мен өлмейді сөз сарасы,
Махаббатты сипаттау үшін келген.

Дана үлгісін бөріміз елденеміз,
Жаттап алып, жаңғыртып дем береміз.
Токсан өлең бір күнде тыңдасақ та,
«Айттым сәлем қаламқас»,— дей береміз.

«Саған құрбан»... болды жан-жүрегім де,
Шырқай, шырқай жетілді тілегім де,
Шыға келші жарқ етіп маңайымнан.

Тоғжандай толықсып аңсағаным,
Ала келші Саумалкөл таң самалын
Сүйіп, құшып мен де бір салайын ән.

1994

Өткен күн еске түсті не себепті?!
Сағыныш бойда дертті еселетті.
Мен сені көрмегелі көп болса да,
Қыз бейнең көз алдымнан кеше де өтті.

Сұм тағдыр алшақ жолды несіп етті,
Жан едін ниетін пәк қасиетті.
Құмартқан лала гүлдей бала күнде,
Жанарың жүрек шетін тесіп өтті.

Қоштасу әкелгені ыстық қайғы,
Кейде Күн тұтылардай мызғытпайды.
Әп, сәтте соның бәрі зым-зия боп,
Кездесу жүрек шетін қытықтайды.

Көрмепті өкінтсең де көңіл бөтен,
Осының бәрі қызық өмір екен.

1994

ҮКІЛІ БАБАМ

Акындарда кызык көп акын ұғар,
Татымым бар ойлы сөз затын ұғар.
«Сүймегенге киянат кылма»,— деген,
Үкілі Ыбрай сүйікті накылы бар.

Жастық шақтың ынтық зар шақырды үні,
Шақырды үні көрерсің мақұл мұны.
Сүймегенге құрмалдық бола калу,
Ақымақ етіп көрсетер ақылдыны.

Әйел заты — жәдігер, дана халық,
Бәйек болар жүрегі жана қалып.
«Сүйдім»,— десе, жарқырап жан базары,
Дүние жалған кеткендей жаңаланып.

Айдын көлге қонғанда аққу келіп,
Толкып кетем «Гәккүді» айтқым келіп.

1996

Жастык шактың алыстан шақырды үні,
Сен көрмессің, әрине, мақұл мұны.
Сүймегенге құрмалдық бола қалу,
Ақымақ етіп көрсетер ақылдыны.

Әйел заты — жанашыл, дана халық,
Тез өзгерер жүрегі жана калып.
«Мен басқаны сүйемін»,— деген сөзі,
Ақымаққа да кетеді сана салып.

Таңдайымның өзінше татымы бар,
Ақынмын ғой ойлы сөз затын ұғар.
«Сүймегенге қиянат қылма»,— деген,
Үкілі бабам тамаша нақылы бар.

Мейлі дерттен еш қашан оңалмаспын,
Сүймегенге құрмалдық бола алмаспын.

1996

ҚҰДІРЕТ ЕКЕН ҚОС ЖАНАР

Қала, дала ансатқан ел шетінде,
Үміт үзбей іздедім жер бетінде.
Бала күндер ләззатын тосып едім,
Лала гүлдей ақ құба келбетінде.

Суыт тоқтап қалардай қазір демім,
Салқын сезім сыпайы әзірледім.
Жүзге келген кемпірдей мыжырайтқан,
Селк еткізді бетінде әжімдерін.

Сен сокқандай көктемде мұздар келіп,
Сен сескенсең досыңнан ызғар көріп;
Екі көзің жарқ етті баяғыдай,
Естен шықты әжімдер бұзған көрік.

От қызуды іштегі білдіретін,
Ұқтым сонда қос жанар құдіретін.

1996

ӨЗІМДІК СЫН

Шын акындық — айтар сөз ірісінде,
Үдетсенші қарқынды жүрісінде.
Арулардың ажарын көп айтасын,
Оятса да қыз-шабыт түн ішінде.

Соғыс шарпып қаныққан жаның зарға,
Лаула, өршелен, бойыңда жалын барда.
От-жасынды қаһарың қайда сенін,
Ой салардай мөттақы залымдарға.

Мүдірмессін көп іздеп сен деректі,
Көрініс түр алдында ен керекті:
Жас солдаттың сарғайған суретіне,
Қарады да карт ана кемсең етті.

Қалып қойдық тасада, қалтарыста,
Өмір өтіп барады арпалыста.

1996

САҒЫНЫШТЫ СОНЕТТЕР

(Әсет Бейсеуовке)

1

Әсетті өмір ерте еркелетті,
Жайқалтты ән байланған бәйтеректі.
Қарамас алды-артына аңғал еді,
Сол бойы ерке, абзал ерте кетті.

Ырғағы жүр дария ағынында,
Ақ бөкен алып кетті тағы құмға.
«Адамдар, аккумулярды атпандаршы»,
Деген ән қалды құстар сарынында.

Аккумуляр ән тындаса ұйып қана,
Шыққан Күн тұрды беттен сүйіп қана.
«Дүниеде мен сүйетін бір адам бар»,—
Деп еді-ау, жанға ләззәт үйіп қана.

Беу, тарлан! Алғы топтың ішіндесін,
Ғасырлар сол тұғырдан түсірмесін.

2

Бойда ерке бұрқыраса бұла күшін,
Берді Алла шалқар шабыт қуанышын.
Өзге емес өзін айттын:— Мен келдім,— деп
«Дүниеге ең тамаша бір ән үшін».

Бір емес бес жүз әнді ел жаттайды,
Мәңгі өлмес есімінді сол сақтайды.
Мақпал мен Бағдат айтқан сұлу сазың,
Дүниеде сені жок деп ойлатпайды.

Періште жарқын жұлдыз, жарық Айсың,
Сен жүдеп,
 ешкашанда жадамайсың.
Әсет-ау, жер бетінде казак барда,
Әндетіп сан ғасырды аралайсың.

Бес жүз ән сен жаралдың толғағынан,
Ел көрер сол тамаша орманыннан.

3

Өмірде дос боп бірлік құрағанда,
Ән мен жыр гүлзар құрған бір алаңда.
Өзінді сағынардай бұл жалғаннан,
Аттанды кеше дүлдүл Нұр-ағаң да.

Белгілі биік тұлға баған көпке,
Сауап қой мандай терін саған төксе.
Атыңды ел алдында жарқыратқан,
Арнаймыз мың-мың алғыс Заманбекке.

Сағыныш қам көңілді мұнайтады,
Опығып іштей тынып үн қайтады.
«Тындауға жаңа әнімді келіп кет»,— деп,
Дәл сендей енді маған кім айтады.

Бағыштап өз бейнене жеткен күшім,
Сонеттер болсын достық ескерткішім.

Тарпаң заман ұлы едім шалқандаған,
Ғашық болды Балхаш та, Балқан маған.
Бәрі қалды. Күн туды өзімді өзім,
Өлең үшін аямай арқандаған.

Үмітім көп жок еді күдер деген,
Қырғи едім көлден қу жібермеген.
Бәрі қалды. Қасында бәйбішемнің,
Өзімді өзім күн туды шідерлеген.

Айым туса бұлттардан асып қонып,
Жасамадым жұлдызға ашық жорық.
Құдашалар мұңайып қарап қалды,
Мәриямға мен қайта ғашық болып.

«Жұбайына табынған әлегі ғой»,—
Дей көрмендер, ол сұмдық әдемі ғой.

1997

Мысқылын жолдас өрескел
Қақ жолға есек шөккендей.
Қыршыдың досты тел өскен,
Қаз-қатар өскен жек көрмей.

Құлшынып бекер түрленіп,
Құнығып қатты кеміттің.
Өсек-аяң жынға еріп,
Естіген жанды жеріттің.

Ашуың ішпей мас қылып,
Ақылдан көрдің тапшылық,
Өлтіре соғып жақсыны.

Менсінбей адам баласын,
Тайралаңдап барасың
Ісіңнің осы тап шыны.

1998

Қызык көп ақын достың санасында,
Не білдім, шетін ойлап табасың ба?
Қос жанар құштарлығын бір көрген соң,
Жаһанда болмайды екен адасуға.

Қол сілтеп көшкен киік қарауытып,
Әндетті құстар көкте жалауытып.
Қүзгі аспан ақ асфальтін тіке тартты,
Құрлысы құс жолының жана бітіп.

Соңғы рет көремін деп қарақтадым,
Өйтпесе табар ма еді тағат жаным?!
Алмайды асау жүрек емге тілді.

Танданам ажарыңның анығына,
Жарқ еткен найзағайдың жарығы да
Көрсетті бұлт шетінде келбетінді.

1998

Айтпа, құрбым, маған өлең арна деп,
Өлеңсіз-ақ жан жылуын жалғап өт.
Жастық шақтың жалауындай желбіреп,
Өзі ән ғой бойда алау жанған өрт.

Өзі өлең ғой кездесудің базары,
Алшак жүріп айтқан сырын аз әлі.
Еске салшы ерке күннің әуресін,
Бір басылсын көп сағыныш азабы.

Алпыс бестен кетіп қалдым мен дағы,
Тым жасарып тұрған жоқсың сен дағы.
Баяғыдай жылы, тәтті сөйлесші,
Біздің үйге жәй қыдырып кел дағы.

Соның бәрін жыр-дастанға баларсың,
Жаның түлеп, бір жасарып каларсың.

1998

ҚАРҚАРАЛЫ

Көкшетау жалғасындай Қарқаралы,
Кім барлық қасиетінді айта алады.
Кияда жалғыз арша қол сілтесе,
Біржан Сал әнмен жауап қайтарады.

Паш етсем Тәттімбеттей асылыңды,
Данамен болды бүкіл ғасыр үнді.
Мағжанның нағыз туған інісіндей,
Ерекше ел сүйеді Қасымыңды.

Биікке жолаушыны үмсындырып,
Жарк етті жайма шуақ бұлтың күліп.
Атыңнан мың айналған Мәди әнін,
Шырқадық сай-саланы құлшындырып.

Ойлы тау, орман, тоғай, жазық беткей,
Көріңді қаз дауысты Қазыбектей.

1998

Жолым болып еркін ойнап күлсем де,
Ашының да дәмін татып үлгердім.
Тау бөктерлеп, шыңға өрлеп жүрсем де,
Мұңға шыққан маған ғашық гүл тердім.

Аппак гүлге шын құмартып бір көрген,
Аштым бақыт көзі бітеу бұлағын.
Қалың тұман, тас қаранғы түндерден,
Сол гүл жайнап айырып тұрамын.

Көкірегіме ашы, тәтті ән артып,
Өмір өңін кетті жылдам жаңартып.
Байқап тұрсам бара жатыр атқан таң,
Алдындағы қарайғанды ағартып.

Гүлге елітіп өзім дағы ағардым,
Ағардым да, шын түледім, жаңардым.

1999

ҚИМАСТЫҚ

Бір сөзімді тірілткендей бір сөзім,
Бір сезімді оятады бір сезім.
Ақ шашыңа сезіктене қалғанмен,
Қыз кезіне қарап тұрар бір көзім.

Аша білсек егделіктің көрмесін,
Құштарлығың басылмасын көл-көсір.
Қос аққудай құшақтасқан айдында,
Махаббаттың отты ұшқыны сөнбесін.

Шынымды айтып ақтарылсам ағынан,
Ақ жүзіңе жас күніңдей табынам.
Бір қызығы осы екен ғой өмірдің,
Тап қасымда тұрсаң дағы сағынам.

Өзіме өзім таққандай боп наз-айып,
Мойып қалам, күлкің кетсе азайып.

1999

АППАҚ ГҮЛДІҢ ӘСЕРІ

Жолым болып еркін ойнап күлсем де
Ашшының да дәмін татып үлгердім.
Тау бөктерлеп, шынға өрлеп жүрсем де,
Есілде өскен маған ғашық гүл тердім.

Аппақ гүлге шын құмартып бір көрген,
Аштым бақыт таза, нәркес бұлағын.
Қалын тұман, тас қаранғы түндерден,
Сол гүл жайнап, жолды айырып тұрамын.

Көкірегіме ашы, тәтті ән артып,
Өмір өңін кетті жылдам жанартып.
Байқап тұрсам бара жатыр жылдарым,
Алдындағы көп нәрсені ағартып.

Аппақ гүлдей өзім дағы ағардым,
Жасарғам жоқ қартаймастай жаңардым.

1999

АҚҚУ ҚАЛА — АСТАНА

Есімін Ай, Әлемге тұракталып,
Келіпсін Сарарқаға жұмақты алып.
Көзіме көрінесін жас Астана,
Есілге қонған аққу сияктанып.

Орнаса айдыныма алтын маусым,
Ақ қанат, ашық қабак жарқылдайсын.
Келбетің туған елді сүйсіндіріп,
Құлпырып күннен күнге қаркындайсын.

Қуансам айналама жар салғандай,
Ғажапсың көрген адам тамсанғандай.
Толқыдым ақ қайындар арасынан,
Ауылдас кара көздер қарсы алғандай.

Іргесі егемен ел беріктенсін,
Қазаққа сұлу тұлған көрік берсін

23.09.1998 жыл

Астана

АЛАТАУҒА

Алатауым, асқар тұлға ажарлы,
Сенсің таулар патшасы.
Ақ басына көптеу бұрып назарды,
Көбейді ақын ақ шашы.

Баурайында бау-бақшаға құмармын,
Алма берер бұлданбай.
Ай қарайды арасынан бұлттардын,
Ауыл қызы тұрғандай.

Апорт терген аруларың тамаша,
Қарақат көздер жан-жағымнан қараса
Жақты бақша шырағын.
Алма дидар сұлуға да тіл жетті,
Маған сол қыз алма жеуді үйретті,
Әлі ұмсынып тұрамын.

10.03.2001

Алматы

ЖАСАНДЫ ГҮЛ

Жасанды гүл жаңбырдан жасканады,
Көз арбаудан жок оның басқа мәні.
Тәні жансыз болса да ол сұлу ғой,
Бір қаратпай қоймайды қас-қабағы.

Әне, сонда амалсыз селк етемін,
Бойын жазып қалады ерке серін.
Шошып кетем сезгенде өлі тәнін,
Жарқыратқан жасанды көркі екенін.

Тез басылар от жүрек сыбыр еткен
Той секілді тойланбай дүбірі өткен.
Ескі таныс секілді көрінеді,
Кимай көзін қадаған суреттен.

Жүзінде нұр десек те бар ынталас,
Жасанды гүл жаныңды жарылқамас.

2001

Акку құстай айдын көлде жетілген,
Жан едің-ау ақыл, есті кетірген.
Еске түсіп есеңгіреп отырмын,
Құтты күндер сүйген екі бетіннен.

Жылдар өтті. Көрмегелі көп болды,
Міне бүгін ұштастырды сәт жолды.
Жанарыңа түсіп кетті жанарым,
Кеудемдегі жүрегім де жоқ болды.

Үндемейсің, үндемеймін, үндеме,
Бір сыбырын естіртпейді Күн неге?!
Мен қызығып, күйіп-жанып отырмын,
Жетсем-ау деп бір сүйерлік жұлдеге.

Қайта оралып айдын көлдің ақкуы,
Қинап кетті махаббаттың тәтті уы.

24.02.2001

АҚ ТІЛЕК

Біреуге тірлік сұлу сән береді,
Естінің ел қажеті — бар керегі.
Ақындық туын тіксе ағындылар,
Біреуге мәңгі өлмес ән береді.

Сұнғыла сөз сарасын тапсын қалам,
Керегі жоқ басқаша тақтың маған.
«Жезкиік» жер бетінде жүйткіп жүрсін,
Аспанда биіктесін «Ақ тырналар».

Нәр алам күй атасы Тәттімбеттен
Қияда қанаттандым ақ міндеттен.
Әнге орап сексен көлді қала берсін,
«Гәккудін» жалғасы боп «Аққу жеткен».

Ән жырға орап жүрсем жүрегімді,
Бер, тағдыр, осынау ақтық тілегімді!

03.04.2001

Алматы

ТАҢҒЫ ШЫҚ

Ерте өткендей еркелеткен жолдасы,
Жасаурап тұр жел тербеткен шөп басы.
Нарттай қызыл гүл желбезек бетінде,
Мөлдір маржан — ол табиғат көз жасы.

Келеді ойға түрлі сезім басқа да,
Шық түседі кейде тауда тасқа да.
Бауыр басқан Бурабайдан өзгеше,
Оқжетпестің сағынғаны басқа ма?!

Көп өксіктің белгісіндей ұзақ түн,
Мұны айқын гүл бетінде сызаттын
Ару перзент назын айтқан жасырмай.

Әуресіндей кешегі өткен күндердің,
Бір емес-ау таңғы шықты мың көрдім
Соғыс жылғы анамның көз жасындай.

06.03.2001

Алматы

Жүрегім махаббатын астанасы,
Тірлікте артық емес басқа бәсі.
Атқан таң, батқан күнге бірдей ғашық,
Ешқашан білінбейді жас шамасы.

От сезім тілін ақын алмасын не?
Ақыл ма? Ол жігер, күш жалғасын де.
Алпыста сыр білдірмей келемін ғой,
Аяқтан жетпіс келіп шалмасын де.

Көрінсе шықтай мөлдір сезімталдық,
Өлеңге орай берем өрімтал қып,
Деместей егделіктен шықты есім.

Ежелден қалт еткенді байқарым мол,
Шіркін-ай, не де болса айтарым сол:
Жазғаны жүрегінен шықты десін.

2001

ЖАСТЫҚ ШАҚТЫҢ ЖАЛАУЫ

1

Бала күннен басталған қайран жастық,
Өте шықты тым келте сайрандастық.
Ерке туған ерекше қара көзбен,
Ерте үзілді бал дәурен байламдастық.

Жанарынан күштарлық гүлін көрем.
Өні қандай өзімсіп күлімдеген.
Жас еліктің көп сырын жаңа сездім
Қатар жүрген күндерде білінбеген.

Пәк жүрегі бір мен деп соғып тұрған
Періште еді көршілік жолықтырған.
Соғыс шарпып қалыпты сылқым елес.

Тағдыр бізге бұйыртып тосын жайды,
Басқа біреу етсе де басыбайлы,
Менен артық сүйюі мүмкін емес.

2

Сәуле емес ол, сәуледен жинақтылау,
Жан жарығын дермісің сыйлап тұр-ау.
Аққу құсқа ажары сай десем де,
Таңғажайып тұлғасы сымбаттылау.

Ойлы реңі Айдан да түнқаттылау,
Айтқан сөзін жұлдыздар тыңдап тұр-ау,
Қос жанардың түбіне түнған сезім
Шырай берді өзгеден қымбаттылау.

Мейлі тенеу ұнамас әлде ұнай ма?
Ақ Жүністен әдемі әлдеқайда,
Джульттадан жүз есе көріктілеу.

Тым мактасам, шындық кой, кеш, ағайын,
Демеймін ғой біреуден өш алайын,
Жөн болады жасымнан телітті деу.

3

Жат кылыққа жан еді желікпеген.
Мінезге бай, ғажайып көрік те ерен.
Көгілдірі ақкудың секілді еді,
Қанша көрсең екі көз зерікпеген.

Ол сүйді деп әлі де сеніп келем,
Содан болар тілге де ерік берем.
Еске түссе құлындай шұрқырайды,
Біздің жүрек бүлк етпес берік деген.

Сұлулық-ай! Сұлулық құрытасың,
Құлшындырып кетесің жыр ынтасын,
Зар какты ғой менен де шешендер де.

Досы түгіл дұшпаны кемітпеген,
Сыр сипатын әлі де теріп келем,
Құмартқан соң мактайсың десендер де.

4

Ол дегенде отты өлең қысқармаған,
Бәрі ақиқат, не керек тұспал маған.
Сипаттауға, ақ құба, ботакөзді,
Тұңғыш жырым туды ғой ұшталмаған.

Сәлем алып келгендей құстар маған
Көктемдерде көп аңсап құштарланам.
Қапелімде жүп-жұқа алаканы
Күміс қасық сияқты ұсталмаған.

Жаз келер деп емеспін қысты алдаған,
Ол таза жан, ол — өте ұстамды адам,
Артық туған аяулы жер бетінде.

Коян ішік сияқты тысталмаған,
Жүрек жұқа болса да күш қалмаған
Сыр шегемін онаша желге түнде.

5

Қапа шексе ағайын із салмаған,
сын сағатта адамға мұзданбаған,
Дүние-сайыс дамылсыз мәресінде
Кұрбысы озса, іш тартып қызғанбаған.

Тегі нәзік атқарар іс таңдаған,
Ұқыпты жан алыстан біз барлаған.
Кешірімі мол еді құрбысына,
Ренжісе, өрекліп сызданбаған.

Тартпаса да ауылға өзге жұмыс,
Тоспаса да келер деп өзге туыс,
Ол жүрген жер сұлулық ордасындай.

Топ ішінде әзіл сөз құралысып.
Калушы еді жүректен гүл алысып,
ойы терең салмақты қорғасындай.

6

Бұрынғыдай тілдесе сырынды ұғып,
Самал себер еркелі жұғымдылық.
Жылы сөйлер, сыйласар, ләззаттасар,
Қызықтырып, қызқалпы жылындырып.

Білгені мол, жарасқан білімділік.
Сабыр сақтар катенді ұғып жүріп.
Мардымсызға мырс етсе мысқыл емес.
Ол — күйініш, ол — ішкі мығымдылық.

Келбетіне еткенде көз қуаныш,
Көңілге де табылар көп жұбаныш,
Тәуір еткен сол еді-ау сәуір айын.

Мені ансағыш болды ма, болмады ма?
Тым түгендеп бармаймын ол жағына,
Сағынсам да салмайын сары уайым.

7

Арқау етіп алдаусыз пейілінді.
Күндік жерден аңғарар зейінінді.
Не десе де лажсыз ықтиярсын
Ынтасына ботадай мейірімді.

Жүрек шетін сынауық әуре тілмей,
Тұрушы еді елгезек тәубесінбей.
Теруші едім жүзінен күміс күлкі,
Терезеден өткен күн сәулесіндей.

Сол кездегі ақжолтай ниеттері
Әлі күнге жүреді сүйеп мені.
Қалай ғана тебіренбей баяндайын.

Бала-ғашық базарын сезінемін.
Одан қайтып бұл күнде безінемін
Мейлі салқын, мейлі ыстық баяндайын.

8

Шынымды айтсам сөзіме құт орнаған.
Жыр жүрекке жетпесе ұтар ма адам.
Аулым көзге түскенде лебін сезем,
Сарарқаны сол ма екен жұпарлаған.

Елжіреуі қызық-ау бұл жүректің,
Сенгіш, нанғыш өзім де үлбіректің.
Жолыма гүл әдейлеп екті ме екен,
Көгаршын көз ақ науат үлбіреп тұр.

Балғын терек жаудырап көз салады,
Қыз қарағай жұтынып көп қарады,
Қызыл шиі қалар ма сөз түсінбей.

Қыз үйіне барар жол — кара бұрым,
Осы,— дейді, — ағатай, бала күнің,
Мұражайда сақтаулы белгісіндей.

9

Ізет етсе сәлемге сәлем беріп.
Көрген емес бояма мәнерленіп.
Қызғалдақтай құлпырса ақ дидары,
Еңсен өсер тар деген әлем кеніп.

Сонда күдік азаяр пәлен көлік,
Сауығарсың шәрбөттан жан емделіп.
Өз-өзіңнен сүйінші сұрар едің.
Күдік артқан күн бойы зәрең кеміп.

Жан бүршігі жүректің дүрсілімен,
Ашылғандай ерте-кеш күрсінуден
Жаттап қалдым ақ жүзі ашық кезін.

Бал-бұл жанып жия алмай есі-дертің,
Күшак жайған құлшынып емін-еркін
Көріп едім жан зекет ғашық кезін.

10

Көрмей жүру көп күндер ұзақ қайғы,
Дәмесінтіп, ұмсынтып тұзақтайды.
Алыс жерден аңсатып, жақын келсе,
Тік қарауға дәтінді шыдатпайды.

Сұлу қызға болмай ма әркім ғашық.
Ес білгелі көрмеп ем салқындасып.
Ән тындасып, домбыра кезек шертіп,
Мезет қайда тояттар мауқын басып.

Еске түсіп сол мезет тебірентіп,
Баяғыдай жан баурап, емірентіп,
Шанырақты бір жұлдыз жүз аттайды.

Оған сонда зер салмау қауіп екен,
Сүмбіледей толассыз жауып өтем,
Кей мұнымды осындай наз ақтайды.

11

Беу, жүрегім! Бейтарап салқынданба,
Қалды ұшқын баяғы қарқыннан да.
Шерсіз акын бұлт қонбас тау емес пе,
Не болар ем сағыныш сарқылғанда.

Еске түссе есімі емделемін,
Кейде Мәжнүн көрінер мен дегенің.
Жазғанымға сипаты ұқсамаса,
Періштенің барына сенбегенің.

Жалғызтаудан ақырын өрлеп кана,
Алатауға жетіппін төрлеп кана
«Жезкиікті» ел-жұртқа жалаулатып.

Жас күнімде бір көріп қалғанымда,
Жырға өріс аз емес алғаным да
Әнге қосып отырам манауратып.

12

Дәл сөйлемей не болар жұмбақтаған,
Ол ғаламат, ол-өте қымбатты адам.
Еске түссе боламын алай-дүлей,
Бәйтеректей дауылда бұлғақтаған.

Мезеттерде жүрекке зіл қаптаған,
Қыз-шабытты қостайды тыңдап қалам.
Арнасы кең мен де бір өзенмін ғой.
Жыр келмесе, құлазып құрғап қалам.

Тамшы-сезім кеудемді тескілейді,
Токта, - десем, көз жұмып естімейді,
Шеңберлейді, ұстайды шеңгелінде.

Шабыт селін көңілім қайтармайды,
Төгіледі айтар наз, айтар қайғы
Жан құпия сағыныш жеңгенінде.

Қайда екенсің ауылдас Қыз Жібегім?
 Өзегімді өкініш үзді менің.
 Төлегенін болсам да, амал қанша,
 Бекежанмен серттеспей қызды кегім.

Жалын шарпып қанатын өтті қыран,
 Жыңғыл бойлап жылғалап кетті бір ан.
 Бұл заманда дуэль жоқ, айкаспасам,
 Емес шығар батырлық жоқтығынан.

Жаркылынан өлеңшіл өнерімнің,
 Өз бейнеңді анықтап көре білгін
 Бала күнде ажарың табындырған.

Айдалада адасып қалғаным жоқ,
 Танғажайып әлі де арманым көп
 Жыр парнасқа беттеген сағым қырдан.

Сен дегенде білмеймін жалтаруды.
 Ал өзгеше өзеуреп айтам кімді?!
 Қой десем де сағыныш есейгенде,
 Ұя салған кеудеме қайта кірді.

Кешкі ауылдың жүргендей іргесінде,
 Құштар шақта кім барар тіл кесуге.
 Өлең деген ақ жалын ұшып жатыр,
 Сөніп қалмай көкірек түрмесінде.

Шырын жисам жетер деп құтыласқа,
 Жырым көнді ақ сезім ықыласқа,
 Саркылмайды балауса тәтті сезім.

Көріп кел деп әдейілеп мен жіберген
Әндерім бар аумаптын елшілерден,
Тындай қалсан, туар ғой сәтті кезім.

15

Жүрегімде жібіген тасты көргін.
Ақтарылды жер түбі, асты көлдің.
Інкәр көңіл ақтарып мұрағатын,
Жұрағатты жырлауды жақсы көрдім.

Тым алшақта бұл күнде сенің қосын,
Мен келемін аралап өмір көшін.
Қалай ғана тірлікте ұмытайын,
Жер бетінде жұмақтай көңіл хошын.

Үміт, сенім, күш, жігер молықтырған,
Күн сәтті еді біздерді жолықтырған,
Соның бәрін мейлі ескер, мейлі ескерме.

Айта берсек жыр болған бір ғасырға,
Бар сырынды жинай бер мұң басуға,
Жанарыңнан оқырмын кездескенде.

1981. Москва

ЖЕЗКИІККЕ

1

Көңіл шіркін көктем келсе өседі,
Көк көрпесін мамыр жерге төседі.
Тоғайларда тоты тоқсан толқытты,
Сағыныштың желі елден еседі.

Жасыл төскей, қозыбұйра көктесін,
Гүл жайнады күн шапағат төккесін.
Өзен, көлде аққу-қаздар қанқылдап,
Айтып жатыр арыз, назын, өкпесін.

Сал табиғат бәрін жатық жұптаған!
Күс тілінде сөз қалмады ұқпаған.
«Жезкиігім», сен де жетші тезірек,
Бір кездеспеу тура келген жұт маған.

Тебіренемін жүрек лаулап, көз күйіп,
Сағынғанда жарқ етсенші, жезкиік.

2

Күрке талдың етегінде ұрланып,
Тұрсан етті қызыл қанат нұрланып.
Қара көзін мөлт еткенде алыстан,
Көкірегімді шығар ғашық жыр жарып.

Қызық еді қиял-жұлдыз көктегі,
Еріндерің қызғалдақты өпкені.
Дүниедегі жалғыз досым деп жүрген,
Сен де маған болармысың өкпелі.

Жер ғажабы десек тағы желісін,
Заулап жетші, молыққан дерт кемісін.
Өзендерден өткел жасап көктемде,
Сары Арканы жұпарладым сен үшін.

Қара жерден қар кеткелі сайға ағып,
Сені күткен сау басым жүр айналып.

1976

Әр сөзіннің нәзігі-ай наз айтардай,
Күрсінесің жаз өтпей қаз қайтардай.
Тындағым кеп барады дыбысыңды,
Ескі беріш түйінін азайтардай.

Қашан көрсем кезім жоқ ұнаспаған,
Сыйластықты мезет көп растаған.
Рас саған жұмбақтау жігіт болдым,
Наз айтысып жас күнде сыр аспаған.

Топ ішінде жалғасты жанар оты,
Өлең шіркін жеткізер хабар оқы
Азайыпты көңгіштік төзім дағы.

Жібек жіптей неге тез үзілейік,
Арыстандай алыстан күжірейіп
Білдірмеген боламын өзім дағы.

1975

Сені іздеумен сыр айтам ақ жауынға,
Кейде жүрем оранып ақ жалынға.
Егде тартқан карт болып қалды деме,
Мен келемін әлде де ат жалында.

Таңғажайып ежелгі арманым да,
Қанатында қияға самғадым да.
Сарарқада «Жезкиік» дүбірі бар,
Десем жүрсің көп жұлдыз ар жағында.

Көз алмаймын сондықтан ғарыштан да,
Шайлықпаймын қол жетпес алыстан да,
Солай жетті биікке мен білгендер.

Түседі екен қым-қуыт адамға сын,
Сағындырған есен бол «қалам қасым»,
Маған алыс көрінбес сен жүрген жер.

Нүкіс. 1985

Өзің жайлы кідірsem жазбай өлең,
Сырым салқын, ішім — өрт, маздай берем.
Өткінші емес телегей төгілуге,
Жауар бұлтын жанымның аздай көрем.

Шын досына айтқызбас өкпе нені,
Сауалың жөн, тым қатты сөкпе мені.
Домбырамның қос ішегі үйлеспей жүр
Сипаттауға біз тату көктемені.

Жаңа туған бар ғажап сылқым әнім,
Үнсіз түзеп әрдайым ынтығамын
Жөнге келер алдымнан өткенінде.

Сенсіз кейде келмесе адымдағым,
Жазғанымнан табылар жадымдағым
Жырлай-жырлай өртеніп кеткенімде.

1978

Коштастым ба баяғы батылдыкпен,
Кобалжу жок кездесу сәтін күткен.
Соның бәрі жүрекке жүк болса да,
Сыр білдірмей жүремін акындыкпен.

Кимас сезім тумайды бағыныштан,
Отты мезет жоғалса алып ұшқан
Көріп, көрмей көз тастап өтемін-ау,
Тар көшеде кез болсаң сабылыскан.

Жастык өтіп егделік басталғанда,
Ұксамаспын қияли мастанғанға
Ізет бар ғой ақылға берсем жолды.

Жаз жадырап жылжыды күзге қарай,
Аңсау деген шарпыса алтын арай
Өз бейненді өленнен көрсең болды.

1978

Алдымнан шыға ма деп алыстағым,
Аңдадым жез киіктің таныс шаңын.
Еріксіз есім шығып елеңдеймін,
Ішінен жарк етердей таныстарым.

Жыл сайын біздің жаққа келіп жүрер,
Есен бе құралайым менің білер?
Әйтеуір қырда киік қаптағанда,
Қаулайды тұла бойда сенім жігер.

Осы деп аңсап келген ата мекен,
Жер сүйгіш мінездері батады екен
Жел сөзге кейде адамдар орасақ та.

«Жезкиік», сәні болсаң кең даламның,
Мен білген сұлуысың сен ғаламның,
Заулай бер елмен бірге болашаққа.

1980

Салғызбас құпия сыр таласуға,
Қызық көп қыл кірпіктер арасында.
Қап-қара қос жанарды бір көрген соң,
Жер-көкте болмайды екен адасуға.

Із тастар кешкен киік қарауытып,
Жөн сілтер кешкі арай жалауытып.
Түнгі аспан сырнай-керней өн төгілтер,
Кілемі құс жолының жаңа бітіп.

Қиялдан қаулағандай абат жалын,
Таппайды аласұрып тағат жаным
Алмайды асау жүрек емге тілді.

Аққу құс көп қарасам аңсап саған,
Алыстан түн ішінде байқап қалам,
Жарқ еткен сенің қимас келбетінді.

1980

Көктемі ғұмырымның қайда кеттін,
Қара көз жанарына байлап өттін.
Ол қайда, өзі қайда, ізі қайда,
Келіп тұр Сарарқада сайран еткім.

Даланын құба жонда желі серік,
Өзгермес көз көрместің лебі келіп.
Қияда жортқан киік жол кеседі,
Дертті бір паналайды мені көріп.

Құралай жылы, тәтті тілдеседі,
Жоралғы көріп жаным бірлеседі
Көрші қыз аумаи сұлу дидарынан.

Іздесе дертті жүрек жерлес гүлін,
Паш еттім махаббаттың өлместігін
Жыр қаулап, асау сәтте күй дарыған.

1981

Бұл өмір жабық жатқан көрме ме еді?
Қанша жыл өтті сені көрмегелі.
Суретің жас күндегі көрмеде тұр,
Көкірек деген дербес бөлмедегі.

Көнермес тірі пәтер бөліп бердім,
Мекенжай одан қымбат көріп пе едің.
Жуырда бір жерлесім: «өңі солғын,
марқайып қалды,» — десе, көнікпедім.

Шырайын балғын жүзін өшірмесін,
Қағазға таңғажайып көшірмесін
Салып жүр өлеңменен есіл досын.

Әнге де қосып тәтті үлгерермін,
Сен естіп іздеп жетсең бір көрермін
Әзірше бәз баяғы есімдесін.

1982

Қанықтыршы жанымды, қанықтыршы,
Жұмақ төрі саяға алып жүрші.
Басым ауған жағына мен кетейін,
От жалын боп құшаққа жанып кірші.

Неге ылғи таусылмас шер төгемін,
Демін алсын, тоқтасын дертті өлеңім.
Малшындыршы шарбатқа, рахатқа,
Құшыр қанып құлшынсын өртті өлеңім.

Жан сергиді жүзіннің нұры жанса,
Аялайын көз жұмып ұры жанша.
Өрт ішінде жүрейін өршеленіп,
Қашан бойым бір қатты суынғанша.

Шер тарқатар күн қайда шабыт тасып,
Отыратын қасында «алып қашып»

1994

Үрейленбе, сен неге томсырайдың,
Дәмесі зор мен үшін ол бір айбын.
Бір сүймесем кілт сөніп қала ма деп,
Ештеңе емес. Бір ұшқын от сұраймын.

Жер де жатыр жұлдыздар аясында,
Көрінбейді күндізгі дара шын да.
Ай, Күн емес жарқырап қалайыншы,
Жанарынның мөлт еткен қарасында.

Ойлансаңшы, әуреге саласын ба,
Адам емес әулие, дансын ба.
Көздің қырын алыстан бір тасташы,
Мен тұрмын ғой жер мен көк арасында.

Басы тәтті ойланбай жүре алмадым,
Не боларын аяғы біле алмадым.

Махаббатты тудырған дана ма екен,
Ынтықтығым өзіңе алабөтен.
Екіншілер ел-жұртқа аян болса,
Біріншілер есінде қалады екен.

Жадымдасын сен әлі, жадымдасын.
Сағындырды саясыз сағым-ғасыр.
Ұмытуға өлім жоқ, күш азайды,
Шаршай берсін, тек жүрек жарылмасын.

Кездесу мен қоштасу қарбаласып,
Жатса, шіркін, құнара жан таласып.
Көзім шалса қиядан қуанар ем,
Өмір жылжып кеткендей алға басып.

Көшелерден іздеумен алаңдаймын,
Мен ілгері бір көрмей бара алмаймын.

14.XI-94

Сені іздедім дес бермей ұшқын — желік,
Құлшынамын онаша құшқым келіп.
Ішпей, жемей мен кейде мас боламын,
Шырын, шәрбет тіліннен ішкім келіп.

Құшақтасам, шіркін-ай, ақ түн келіп,
Деп іздеймін қалай да тапқым келіп.
Кездескенде бетіңнен көп сүйемін,
Көптен бері бірдеме айтқым келіп.

Сүйген сұлу деп келмес мақалдатқым,
Алдамадым бал шекер адал таттым.
Ала кеткім келеді жұмаққа да,
Қасиетті шырынын махаббаттын.

Жұмағына бакидың сенейікші,
Фани жақсы, сүйісе берейікші.

Жылдар жылжып барады көшкен сендей,
Көңіл тозды мен сені көптен көрмей.
Қызыл кеште батқан күн қызарады,
Екеумізден ұялып өртенгендей.

Ауыл шеті — орман, көл, далаларда,
Біз кездесер баяғы пана бар ма?
Ай аунақшып, жұлдыздар жымын қағып,
Жанарыма жанарың қадалар ма?

Сәт оралып қайтадан жолыққанша,
Бізді тосқан гүл қалды солып қанша.
«Жез Киіктей» жолымда жарк етсеңші,
Онашада бейхабар зарыққанша.

Сонда жүрек тыныштық алар ме екен,
Аспандағы Күн тоқтай қалар ма екен.

19.06.1997

Сені айтпасам, жыр тоқтап, құриды әнім,
Есімдесің, лебің — от, нұрың — жалын.
Сағындырып кетеді осы күнде,
Ынтық көзбен бір қарап жымығанын.

Сенсіз жерде алшақтап атар таным,
Сарарқаны күмістеп жатар сағым.
Ансатады талай жыл көрмесем де,
Бала күнде көзге көз тақағанын.

Жүрегімді талқандап ойран қылмақ,
Жан көрмедім өзіндей болған қымбат,
Кездеспеді бір сұлу сен есімді.
Көрдім бірақ өзіннен аумайтұғын,
Құмар етіп ерекше баурайтұғын
Жаны нәзік ғажайып елесінді.

1993

Күдерім біржола үзілді,
Хабарсыз көп жылдар қалыппын.
Есіркеп балдырған жүзінді.
Елеспен бейнеңді салыппын.

Сүйсінтсе ақ маңдай керілген,
Бір ауыз сөз айтпай тайқадым.
Ал қазір суреттен көрінген,
Сұлулық сиқырын байқадым.

Есімде ақ бидай дидарын,
Үкідей үлбіреп қинадын.
Жанарын толғандай жақұтқа.

Осылай еске алып жөнделіп,
Құпия аңсауды жөн көріп
Отырам ес кеткен уақытта.

1977

Көп ғибрат үлкендерден естіп едім,
Әйелдің көптеу көрдім естірегін.
Сұлудың бәрі ақылды тумаса да,
Ақымақ деп айта алмаймын еш біреуін.

Болмасам іздеп табар ептірегін,
Ауылдан астанаға жетті лебін.
Тебірендім жердің беті түрленгендей,
Ойда бар орындалып көп тілегім.

Демеспін бос қиялмен ғұмыр өтті,
Кей-кейде бояуы айқын суретті
Алыстан көру жақсы деп білемін.

Қасымда жоқсын қазір алыстасың,
Ақыл мен сезім қалай жарыспасың,
Әйтеуір, естілігің — өз тірегім.

1980

КҮЙ

Көргем жок тірі пенде сүймегенін,
Дуалы әуен екен күй дегенін.
Сенімді дос сияқты сырласамын,
Кең дала пәк мінезін үйренемін.

Көкірек көзін ашар түйсік еніп,
Қорқыттың зарын ұғам күйшіге еріп,
Өмірдің кейде ерсе желісіне,
Кейде мәрт тіліп түсер қисық келіп.

Туған жер елестейді өзен көлі,
Ойлантар одан басқа сезем нені
Күніренем қоныр күмбір күйшіге еріп.

Көрінер күй тындасам «Жезкиігім»,
Бабаммен жалғасыпты өз күйігім
Мәскеуге жазғы дала исі келіп.

1980

ҚОС ҚҰДАҒИ

Келін түсті бүгін біздің ауылға,
Қос құдағи бәйек бүкіл қауымға.
Ән шырқатып, би қыздырып, дәм қамдап,
Тамсандырды досы түгіл жауын да.

Балбұл жанған дидарлары ажарлы,
Құралай көздер тартты ерекше назарды.
Осы тойға барын салды қос ана,
Көкіректері алабөтен базарлы.

Қыз тумаған біреуінің ұлы көп,
Ал бірінде қыз баршылық, ұлы жоқ
Ашынатын осынау екі ақ маңдай.

Балалары қол ұстасқан сағатта,
Жетті екеуі арман еткен тағатқа
Біреуі ұл, біреуі қыз тапқандай.

1981

СЕНДЕЙ БОЛСЫН

Тіл білем деп жасамаймын шешендік,
Сыйластық мол, жаныма жат есерлік.
Сен досымның шанырағын шалқытқан,
Бәйбішесін береке күт бес елдік.

Сездіреді ойлы нәзік дидарың,
Көкірегінде дала сүйгіш күй барын.
Туған күнгі тойына кез келгенде,
Сонет болды ат-шапандай сыйларым.

Қос немерең кілемінде көгалдың,
Мол дастархан, ана-мейір кең алдың
Москвада естіліп тұр ел үні.

Бірі шыкса, бірі кіріп қаптаған,
Меймандардың ақ сенімін ақтаған
Сендей болсын қазақтың бар келіні.

1982

ЖАЛҒАНДА ЖАНЫМ СҮЙГЕН САЗГЕР ЕДІҢ

(Әсет Бейсейовке)

1

Тым алыс жолда жүрдім сен өткенде,
Киналдым, көңілім қалды-ау, сол көктемге.
Сынсыды: «Әсет қайда?» — деп сызылып,
Акку, қаз біздің көлге төрлеткенде.

Мол біткен қайдан десем саған дарын,
Жаксы әнмен сұлулықты сен қорғадың.
Теңселтіп сал табиғат тұр құшақтап,
Көркем саз «Әсет» атты ну орманын.

Жалының ел құмарын мол қандырған,
Дарының бар қазақты таң қалдырған.
Жана әнің аумайтұғын кең далама,
Нұр төккен жазғы аптапта ақ жанбырдан.

Қалып ем қоштаса алмай мен арманда,
Сазгерсің жаным сүйген бұл жалғанда.

2

Озықсын сансыз саңлақ легінде,
Құтты еді ән оралған тілегін де.
Сыйғызсаң асыл әнге туған елді,
Орнықтың барша қазақ жүрегінде.

Ырғағын жүр дария ағынында,
Ақ бөкен алып жетті тағы құмға.
«Адамдар, аккумулярды атпандаршы»,
Деген ән қалды құстар сарынында.

Тындаймыз әр әнiндi ұйып қана,
Сен жүрдiң жанға ләззәт үйiп қана.
Бiздердi Әсет әнмен ардактасан,
Өтермiз бiз де сенi сүйiп қана.

Хош, досым! Алғы топтың iшiндесiң,
Ғасырлар сол тұғырдан түсiрмесiң.

3

Махаббат салтанатын кұрағандар,
Тербелдi бүгiн бiрге гүл-аландар.
Әуенiң қалды әлеммен шын сырласып:
«Дүниеде менi сүйетiн бiр адам бар».

О, достар! Жыламан্দар, жыламан্দар,
Әсеттi еске алындар, гүл аландар.
Дегенi Зәмзурасын қандай ғажап,
«Дүниеде мен сүйген бiр адам бар».

Сол едi еркелеткен, аялаған,
Шiркiн-ай, ерте кеттi аяулы адам.
Ел жинап, қыркын берiп ертеңiне,
Соңынан туды сағат жаяулаған.

«Кенсайға» гүл тола ма, үн тола ма,
Жатыр ғой екi ғашық бiр молада.

4

Жан едiк тойда сауал сұраса алар,
Ән едiк кұдағи мен кұда салар.
Шiркiн-ай, сағынады-ау, Әсет, сенi,
Қара көз «Қаскелеңдiк кұдашалар».

Салмаймын осындайда нала қайғы,
Атынды әншi қауым даралайды.

Жығатын аспен емес қаспен ғана,
Арулар «жөк» деп сені санамайды.

Сондайда кетеді естен аунап қайғы,
Суық сөз «өлді» деген аулақтайды.
Сені іздеп елеңдесе балдыз-қайын,
Жанары аккумуляттын аунақтайды.

Күн тумас сол қызығың сәнін жоймақ,
Жүр сенің рухың шалқып, әнің тойлап.

5

Бұрқырап бойда ерке, бұла күшін
Бірді Алла шалқар шабыт қуанышын.
Өзге емес өзің айттың: мен келдім деп,
Дүниеге ең тамаша бір ән үшін.

Нұры мол ән нәсерін ел жаттайды,
Мәңгі өлмес есіміңді сол сақтайды.
Мақпал мен Бағдат айтқан сұлу сазың,
Дүниеде сені жөк деп ойлатпайды.

Періште, жарқын жұлдыз, жарық Айсын,
Сен жүдеп ешқашанда жадамайсын.
Аттансаң бүгінгіден келешекке,
Сан ғасыр, өтсе уақыт санамайсын.

Сұлу ән сен жаралдың толғағынан,
Көп емес асып түсер олжалы жан.

6

Өмірде дос боп бірлік құрағандар,
Дәл мендей Тұманбай да шын алаңдар.
Заманбек баса алмай жүр мұң-наласын,

Қасында асқар таудай Нұр-аған бар.
Ол дағы сені сыйлай білетұғын,
Көрмедік еркелікті зіл етуін.
Есігі сіздің үйдін тас жабылды-ау,
Сағынса, хабар салмай кіретұғын.

Сондай сәт кең жүректі мұнайтады,
Омығып іштей тынып үн қайтады.
«Тыңдауға жана әнімді келіп кет», — деп,
Япырмау, енді маған кім айтады.

Досқа — дос, теңіз еді кең тілегін,
Өзін де біздің үйге еркін едін.

7

Жеттін бе тағдыр оғы асыл жанға?!
Асылға бұрын тиер тасың бар ма?
Арманда әкетіпсің сан дүлдүлді,
Елі үшін соғып жүрген басын жарға.

Әсетті өмір ерте еркелетті,
Байқадық бұтағы көп бәйтеректі.
Қарамас алды-артына аңғал еді,
Сол бойы ерке абзал ерте кетті.

Алматы көрінгендей салқынырақ,
Булығып ән атқыған қалды бұлақ.
Көмейім көбейтіп тұр жан сыбырын,
Не дейін? Болсын, Әсет, алдын жұмақ.

Бір жұлдыз жарқ етті де көшті аспаным,
Сол ма екен кимай қарап қоштасқаның.

Наурыз 1997

АЛҒЫСЫМ

(Ғалым Мұтановқа)

Туған жер,
Сағынышын құса қылған,
Аз күнде бір басылды құшағыннан,
Түсімде құс қанатын байлағандай,
Өнімде жігер бітті ұшар жылдам.

Әр күнім ойын тапса дүйім көптің,
Жастарға көкірегімнің күйін төктім.
Құрметті профессор атағымен,
Жүректің жұқа жерін бүтіндеттін.

Алдағы ашық күнді тіректі еттін,
Тап солай шабыт селін үдетпек кім.
Сырымды жырыма орап Солтүстікке,
Молшылық, күт, береке тілеп кеттім.

Жетпіске тақап қалған жаз, қысым бар,
Туған жер, жан толқытқан алғысымды ал.

31.04.2000.

Жүрек, қысып кеттін бе сен тағы да,
Тез шақырма мәңгі тұрақ жағына.
Ел көксеген бір қуаныш туардай,
Бір өлеңді келтірейін бабына.

Асықтырма қинап тұрсың тағы да,
Тым көбейді өткір ине саны да.
Ақындықтың бағбаны боп жүрмін ғой,
Жармаспаймын, шен, шекпенмен тағына.

Тұяғы өткір тентек тайдай тебеген,
Оқыс еді шанышқысы не деген?!
О, жүрегім! Сен шыдашы, үйленсін,
Тым болмаса алдымда бір немерем.

Саф таза жыр келіп жүр ғой сыйлағым,
Жарық көрсін тағы да бір жинағым.

10.02.2001.

ТӘУБӘЛІ СОНЕТ

Беу, жүрегім! қолыңда жоқтың бәрі де,
Жанары салқын биікте жұлдыз емес пе?
Бекер ғана сағымы бұлдыр әріде...
Жүгіне берме елеске.

Сағынумен кейде қатты жүдедің,
Бұл жалғанда ілінбесті қармаққа.
Жүгірмек келгір, қандай десен тілегін,
Қасымда барды ардақта.

Отыр ғой төрде мінсіз аппақ құсым боп,
Сыйламауға менің оны күшім жоқ,
Немерелер жүгіріп жүр жан-жақта.

Қоса ағару-ен тілеулі бақытым,
Керегі жоқ жетпейді оған уақытым
Қарайлатпа енді мені аулаққа...

2001

ЖЕҢІС КҮНІ

Істің үйір жаныма ақ, адалы,
Соғыс шарпып бізді ерте тағалады.
Бала-шаға санаусыз ащы терін,
Жеңіс келіп ерекше бағалады.

Естігенде тойлы ауыл асқақ әнін,
Қосыла алмай, сыпайы пәс каламын.
«Қара қағаз» үйдегі естен шықпай,
Анашымның барладым қас-қабағын.

Көбі кетті шаттықта дүйім шердін,
Қуаныш пен қайғының жігін көрдім,
Жеңіс келіп ел жетсе арманына.

Оралмаса майданнан жан сырласы,
Дәл сол күнгі анамның тамшы жасы
Ескерткіштей көрінді ардағына.

1978

ӘНІ БАР ӨЛЕҢ КЕЛГЕНДЕ

Домбыра, кане, заулашы,
Зердеме үнің құйылсын.
Пернеңе әуен байлашы,
Тындаған адам сүйінсін.

Тамылжыт, дыбыс түрлендір,
Қуаныш селі буып тұр.
Оралмай жүрген көптен бір,
Әні бар өлең туып тұр.

Арманымның ақ гүлі,
Ашылса жайнап сәтті үні
Шаттығы көпке жетеді.

Әні бар өлең аманат,
Қанатты құстай аралап
Жағалап елді кетеді.

1978

Шапшандықтың сәтті іске залалы жоқ,
Тездетемін күн батып қалады деп.
Күмілжімей күлімдеп жыр жазамын,
Өтпес үшін дүниеден жаралы боп.

Елден ерте қарсы алсам көктемні,
Егісімді баптаймын көктемелі.
Жазғы пішен, күзгі орақ тақап қалды,
Тірлік қысқа, тілек көп, сөкпе мені.

Азаматтық жүгім көп күні бойы,
Қалт еткізбес қалам да түні бойы
Кұрсауына түспе деп қапыл істін.

Бір жақсылық жасауға үлгерем деп,
Дамыл бермес көкейде дүрбелең көп
Мәңгі ұйқыдан басқаға асығыспын.

1978

Қолындағы қарашы жүзіктасқа
Қызығарсың, амалсыз, қызықпасқа.
Менің бейнем көзіңе ілікпесе,
Көкірегіннен біржола сызып таста.

Суға келіп өзенге үнілгенде,
Таныс жігіт жұқарған жүзін көр де
Мен болмасам толқынды толастатқан,
Баяғыда қимастық үзілген де.

Жазда ақ қайын ішінен іздер пенде,
Шық тамшыдан байқарсың күз келгенде.
Бала күндер елестер жалаңаяқ,
Жол шетінде жұптасқан із көргенде.

Танданбашы жарқ етсем аппак қардан,
Қарашығың кінәлі жаттап қалған.

1978

Маусым кызык күштарлык молыктырган,
Туғандаймын сол сәтке болып құрбан.
Керемет кой, керемет, тағдыр деген,
Бала күнде өзіңе жолыктырган.

Жалғыз тұрып кең әлем сарайында,
Сені көрем батыр күн арайында.
Қызарасын бетіңнен сүйгенімді,
Біреу көріп қалардай манайымда.

Еске алумен есімді дұрыстаймын,
Елеске де шыр бітіп тыныстаймын.
Басылғаннан сағыныш деп ойлама,
Ашынғаннан басымды тік ұстаймын.

Күндізгі ойым түнде үдегендей,
Шыдамаймын Ай көрсем түрегелмей.

1978

Өзін жайлы кідірsem жазбай өлен,
Сыртым салқын, ішім — өрт маздай берем.
Өткінші емес телегей төгілуге,
Жауар бұлтын жанымның аздай көрем.

Шын досына айтқызбас өкпе нені,
Сауалың жөн, тым қатты сөкпе мені.
Домбырамның қос ішегі үйлеспей жүр
Сипаттауға біз тату көктемені.

Жаңа туған бар ғажап сылқым әнім,
Үнсіз түзеп әрдайым ынтығамын
Жөнге келер алдымнан өткенінде.

Сенсіз кейде келмесе адымдағым,
Жазғанымнан табылар жадымдағым
Жырлай, жырлай өртеніп кеткенімде.

1978

Көрші өскен сұлу құрбы дегенге,
Ұйқы бұзбас ұяндау боп туыппын.
Одан ба әлде көңілсіздік менен бе?
Өзге көше әнші қызын жуыттым.

Жылдар өтті. Жыйын тойдың ішінде,
Көршінің қызы күлім қағып кездесті.
Акку құстай тұнып қалған түсімде,
Сездім бұрын үш ұйктасам сезбесті.

Тебірентіп ұмыт болған сәуір кез,
Көз қиығы түсіндірді ауыр сөз
Мені ынжық әлде катал паң демек.

Сөкпе, құрбым, кетті деме наз өтпей,
Батырларға қару-жарак қажеттей
Ақындарды жүрер күй мен ән жебеп.

1978

ҚҰШТАРЛЫҚ

Сені көрдім, жан құштар әлек келді,
Әлектенді, тіл-көмей тәбеттенді.
Құшақтағым келгені-ай қыпша белден,
Сырып тастап жасқаншак ғадеттерді.

Сол үздіккен халімді зая қылмай,
Ақ тамақты дер ме едім тая былай
Ләззат тату білмеймін баска түрін,
Бір сүйейін бетіннен баяғыдай.

Себебім жок түсірер сезімге кір,
Менің бейнем сенің де көзінде жүр
Қызғалдақтай құлпырды нұрын бүгін.

Жұрт көзінше бола алмай салқынырақ,
Құмартуым көрінсе артығырақ
кінәлама, кінәлі сұлулығын.

1982

НЕ ЖЕТСІН

Кетеді есім ауып аңсағанда,
Әйтпесе жыр толкытып ән салам ба?!
Сәт жетпес көзіңе көз түсіп кеткен,
Мезетті ойлай-ойлай шаршағанға.

Келгенде кездесуге іңірдегі,
Күн қайда елжіретер үнің мені.
Тамсандым албыраған ажарына,
Ауылдың алтын аспан түніндегі.

Сырымбет көл шетінде орманына,
Белгі боп көлеңкеміз орнады ма.
Сүйсінем өткен күнді еске аларлық,
Сағынтар асыл құрбым болғанына.

Жігіттің от тастаған қиялына,
Не жетсін қарақат көз қиялына.

1997

АҚЫНҒА

Әсіре қызыл көркемдігін асырмас,
Бұлбұл үкі такпастай.
Ашы сөзбен асыл шындық ашылмас,
Әнге айқай жақпастай.

Тәттіден де тәлімділер жериді,
Тарылардай ырысы.
Тауып айтар ақиқатқа ең игі,
Салмақты сөз дұрысы.

Ұзақ сөзбен ұлағаттылық танылмас,
Алғырлықпен қажетсін.
Болсын десең жыр жүйесі жаңылмас,
Дәл айтқанға не жетсін.

Бір ғажапқа көнеді бұл ақындық —
Ол жер-көкте сұлулыққа жақындық.

1997

ШАБЫТ

Бәйге атындай дүбірге аласурған,
Қарт серідей кейде өзін баласынған,
Жүрек тулап, бүйрегім бүлк етеді,
Үзім сәуле жарқ еткен қарасыннан.

Мін тапқандай орнықты іс пен сөзден
Оқыс шалсаң жақсыны түскен көзге,
Жедел көмек беремін жазықсызға,
Ал өзінді тапсырам үстем сөзге.

Тұлпар тынса тұғырдың табасынан,
Сұңқар өлсе құзғынның жаласынан
Қорлық көрем шындықты жасыруды.

Өзгертсе де ұйқысыз түн түрімді,
Алақұйын ағытар дүлдүл үнді
Шабыт деймін төгіле шашылуды.

1979

Дауыл, боран, үскірік те жеңбеді,
Жүре-жүре өз тасқыным селдеді.
О, табиғат! Арпалыста жетілсем,
Дауылыңнан өз дауылым кем бе еді?

Сонда менің болмаса еш кемдігім,
Ол да сенің қанаттыға кеңдігің.
Ауыл маңы ат жетер жер болған соң
Ғарышқа да құштарланған келді күн.

Райхан гүлің қандай ғажап көктемде,
Одан сұлу табылмады өлкемде,
Жұлдыздан да шын артықтау көрінді.

Тілегім пәк ақ қиялға берілген,
Саналы ісім қалса гүлдеп еліммен
Сол жеңдірер жеңсек егер өлімді.

1980

* * *

Өткір тіл де елге ортақ, жан байлығы,
Сын сағатта дауылпаз самғайды үні.
«Артымызда — Москва» кітабы бар,
Жалынды сөз авторы қандай ірі.

Аңыз адам ардагер сол дейтіндей,
Сөзі — жалын, алауы сөнбейтіндей.
Қайталасам ерекше жігерленем,
Алған жолдан шегініс көрмейтіндей.

Үні қалды адамзат құлағында,
Жаңғырықты азатшыл ұлы ағында
Желі қатты, ығы зор, ол нық адам.

Ауылдан кеп жыр жазсам арнап атын,
Жеңіс көрдім қос қанат жалғанатын
Құтты мекен Москва болды маған.

1976

Шошынсам көрген түскен де,
Ізледім жедел керек қып.
Көзіме көзің түскенде,
Толқыдым жүрек өрекіп.

Қанықты шөлі көңілдің,
Сусындап шырын татқанда.
Ұқсады сәті өмірдің,
Ансаған таңым атқанға.

Көбейсе сыйлас мезеттер,
Қинамас уақыт тез өткен,
Сол делік өмір ғажабын.

Жүзіннен көрсем нұрлы таң,
Тірліктің мен де ұмытам
Қым-қуыт мың, мың азабын.

1983

ЖАЗ

Биыл ерте калыпты шие пісіп,
Кыздырған ғой мырза күн ие түсіп.
Шие көзін, шіркін-ай, елестеді,
Шок тигендей көкірек күйе түсіп.

Қызыл алау тамылжып бетіндегі,
Кызарғаны жемістің — жетілгені.
Соны көріп жүректің қызық екен
Сені ізде деп жасырын өтінгені.

Қызыл жібек көйлегің секілденіп,
Шұбатылған шие бау шетін көріп
Тұла бойды биледі күйын-желік.

Тола піскен бал-шырын бір уысын,
Алақаннан түсірмей жүру үшін
Жеуге қимай көз жұмдым сүйгім келіп.

1978

Осы ма екен қос жүрек ұғысканы,
Көзім түсіп көзіне тыныстады.
Жайдары боп жүргенің қандай жақсы
Маған мәңгі атқандай шығыс таңы.

Жазғым келмес күндері қиын өлең,
Жаркыл қаққан шумақтар құйып өрем.
Қалын қамыс ішінде саңқылдаған,
Аққу құсым, мен сені жиі көрем.

Құлшындырып қос қанат сермегенің,
Сол ма деймін қасыма кел дегенің
Сұлу екен, кең екен көл аймағы.

Тілемейді жоруды аңғал түсім,
Ақ құс — сенсің. Бәрін де аңғарды ішім
Қалын қамыс — сағыныш молайғаны.

1982

Тамаша сәні қиял ұштастырды,
Екі көз әлденеге ұқсастырды,
Денесін күн күйдірген алма ағашы,
Апортты омырауында ұстап тұрды.

Алқызыл алма қандай дөңгелек жүз,
Ән тербеп, жыр жебеп түр сөз керексіз.
Тау ішін маужыратқан исі қандай,
Масаңсып маңайында дөңгелеппіз.

Қымсынбай тура қарап жарыққа да,
Әлгі алма ажарланса анықтана
Қасында тұрдым үнсіз шабыттана.

Болды ма Алатауда жолым анық,
Алманы кеттім сонда қолыма алып
Жүрсем деп алақанға салып қана.

1982

БҮГІНГІ АВТОПОРТРЕТ

Келбетім жап-жас болса да,
Ақ шәшім таза мақтадай.
Егделік жүгі конса да,
Мінезді келем шақтамай.

Жоғалды саба қарыным,
Жорыққа денем ыңғайлы.
Домбыра күмбір дабылын,
Көсілтпей көңіл тынбайды.

Шыдатпай асау серілік,
Аңға да қайтам бір шығып.
Жез киік көрсем елігіп,
Жасарып кетем құлшынып.

Махаббат жүрек жылытып,
Ақ шашты кетем ұмытып.

3.03.2001

СОЗЕММЕ
МУЗАНТЕ
ТУМЭ ЖДЕР

СЫРҒАЛЫ СОНЕТТЕР

Петрарканың айтсақ та күні өтті деп,
Сонет сикыр сыбырын үдетті көп.
Қозы етіне қызыға тойғанменен,
Сүймейміз бе қазақтар сүр етті көп.

Сырты гауһар, іші алтын сәні қандай,
Сүйсінтпей ме сазды әуен әні бардай.
Талай жылдар көрмеген бала-ғашық
Құмарлана сүйгендей жаны қалмай.

Жүрегінің лүпілін санағым кеп,
Дидарына барады карағым кеп
Естіп едім мені ойлап жүдепті деп.

Сонеттері сол қыздай жайрандаған,
Қасиетті қарт ісіне қайран қалам
Ол да аттанған бізге көп тілек тілеп.

2

Ол да аттанған бізге көп тілек тілеп,
Деген баға акынға құрметтірек.
Ойда барды жасырмай ашық айтсам,
Көне, жаңа жалғасар реті кеп.

Қара көзден басталып бар өлеңім,
Қалың елге жеткізсем жан елеңін.
Сонетке де алыппын лайықтап
Қарапайым қазақтың кара өлеңін.

Серіктікке сұлудың ағын алдым,
Басқасын да жоқ емес сағынар күн
Соның бәрін баяндар өлең көші.

Ақиқатқа ақ ниет сөзім белгі,
Сұлу сонет сүттен ақ сезім берді
Көне дүлдүл көз тартса көленкесі.

3

Көне дүлдүл көз тартса көленкесі,
Өңін бұзбас бүгінгі өлең кеші.
Тез дарыды дәру-жыр, мен сергідім,
Дертін бар ғой сен-дағы елеңдеші.

Жаным сергек ұзақ түн көз ілем бе?
Лаулап кетем, лебінді сезінем де.
Ауыр қайғы тым жеңіл шықпайды екен,
Көз ұйқыға, көнбейді сөз үнемге.

Дәт шыдамас жүректі қайшылауға,
Салынды деп ойлама ойсырауға
Бұрынғыдан көрінсем ізеттірек.

Ансауды да алданыш көре біле,
Сезім қосты деп отты өленіне
Көңіл бөлу айтар ем ретті деп.

4

Көңіл бөлу айтар ем ретті деп,
Көгендесе аңсаған лепті леп.
Көрші өсіп ек, көз тартқыш қуаныш ен,
Мен ұяндау, сен болдың жүректірек.

Саған біткен тамаша көркемділік,
Көңіл қозғап, талай жыл еткен бүлік.
Айну деген алдымнан шықпасын деп,
Түсімде де жүремін өрт сөндіріп.

Ол құпия. Кім не дер жөнін сұрап,
Жоғалтып ем жүргенде тоныңқырап
Есесіне жыр келді түйдек-түйдек.

Ашы, тұшы айырғыш ақ, қараны,
Сонет маған қызықты боп барады
Формасы — заң, мағынасы — суреттірек.

5

Формасы — заң, мағынасы — суреттірек,
Санаулы сөз салмақты, құрметтірек.
Поэзия — сұқтану сұлулыққа,
Жаным өзге ғажапты білмепті көп.

Ана мейір әр күнгі жана таным,
Шұғылалы шуағын жаратамын.
Оң батасын бергендей көрінеді
Жайып тұрып алдыма алақанын.

О, туған жер! Қай міндет санасамын,
Мен кім дейсін, мен сенің балапаның
Түңілмеймін бермес деп тілекті көп.

Болсам-дағы сертке мәрт, мұнға берік,
Қызыл камзол жарк етсе қырдағы елік
Шын сүйсінген жалғайды лекті лек.

6

Шын сүйсінген жалғайды лекті лек,
Ол қайда екен? Қаншама жыл өтті көп.
Пендегуар халімді тез ұмытып,
Пейіш кызы жүруші ем құл етті деп.

Пейіш қайда? Суда тал қармадым ба?
Жасаурады жас үміт-арманым да.
Тіл күрмеліп себебін сұрамаппын,
Хош айтысып, құлазып қалғанымда.

Елең қақса есіркеп таң самалы,
Бізге куә ақ қайың тамсанады
Ұялады-ау сұрауға ойда барын.

Жалт қараса жалғызға тау кезені,
Ауыр жырмен алмайын сау мезені
Оранайын оңаша ойға қалын.

7

Оранайын оңаша ойға қалын,
Сағынышқа сол шығар тоймағаным.
Сен кеткенде қорғаныш қалқан құлап,
Мені оқыс оқ қарашы жоймағанын.

Тірі кеттің, жолымыз тарамдалып,
Тірлік еттім құр сұлдер, аман қалып.
Осындайды адамдар әкетпесін,
Бізден көріп болашақ заманға алып.

Өзің сүйген жүректі лақтырған,
Қызды көрдім булығып жылап тұрған
Сонда шабыт назды үнін үдетті кеп.

Ішім дертті, сыртым сау жүруші едім,
Жұмсартуға тас беріш түйіншегін
Жаным муза, болсаңшы лептірек.

8

Жаным муза, болсаңшы лептірек,
Жадырасын, жайнасын жүрек түлеп.
Кешке айналып соғады қарлы боран,
Күні бойы шаршап ем күреп-күреп.

Тұман салып жылы күн тез өтеді,
Қырау шалып, суынып күз жетеді.
Ұмытайын десем де жүрегімді
Көрген түстей сол бір қыз күзетеді.

Көрсем айтар бір сырым есімдегі,
Көп жыл өтті мен оны кешіргелі
Сол азайтсын тағдырдың сан сұрағын.

Елең етпей елеске отырған боп,
Сонет оқыр бейтарап оқырман боп
Қарсы алғанда бүгінгі таң шуағын.

Қарсы алғанда бүгінгі таң шуағын,
 Құлшын, көңіл! Құлпырып қалшы, жаным.
 Байыптарсын сонетпен суреттесем,
 Май-махаббат бүр ашқан жақсы уағын.

Сезім сөніп қалғандай, санаң ғана,
 Алғашқыдан айрылу жаман жара.
 Көзге түртіп, келеке етпесе де,
 Сырттай талқы боласын жаманғада

Қас қағымда жүз толқын тербеледі,
 Тоғандалған өзендей шерлі етеді
 Жасанды көл жаратпай ақ шуағын.

Алғашқы дерт жанымды жаныштайды,
 Алыс қайғы болса да қалыспайды
 Қайта жақты сағыныш жан шырағын.

10

Қайта жақты сағыныш жан шырағын,
 Сөйте берсін. Келмейді қалжырағым.
 Пешенеге бергенді өзім айтпай,
 Қай акынның бәсіне қалдырамын.

Өмірбаян сияқты бұйырған мұн,
 Мұн мен шерден әу баста құйылғанмын.
 Күн тұтылған сияқты болып еді,
 Біз еккен гүл сабағы киылған күн.

Қалмады деп қырсығың ұдай менен,
 Қатты сөзге келсем де құдайменен
 Сен туралы болатын бар сұрағым.

Ауыр күнде бой жазып осалдығым,
Шаңын жұтып қалмадым көш алдының
Өрге шықтым. Серпіліп қалшы, жаным.

11

Өрге шықтым. Серпіліп қалшы, жаным,
Өлең еттім ақ сезім тамшыларын.
Қайта орал деп, «қалқалап» жалынбаймын,
Жалғызсырап қалды-ау деп, хал сұрадым.

Бала күнде болып ең жүгінерім,
Неге саған мін тағып түңілемін.
Қайда екенсің? Не дейін, сұрай қалса,
Бола алмаған «жеңгесін» інілерім.

Сенен күткен бақытым баскадан кеп,
Дегізді өмір дүниеде жақсы адам көп
Сары уайымға бұл досын салынбаған.

Елестейсін жүрісім өнбегенде,
Есіркеймін қияға өрлегенде,
Тілегім пәк, ниетім тарылмаған.

12

Тілегім пәк, ниетім тарылмаған,
Есім бүтін қайғыға салынбаған.
«Қызыл ішік киген қыз қайда екен?» — деп
Көп киіктен сұрадым табындаған.

Селк еттім мен «Жезкиік» сен дегенде,
Ол да аң-таң жас ұшқын сөнбегенде.
Екі көзім ұялтты-ау айтып қойып,
Сөз түсіріп аузымнан көрмегенде.

Дәру іздеп көңілдің күйігіне,
Өрлей берем жыр парнас биігіне
Жанса сәнбес бітіпті жалын маған.

Барса келмес аралға кеткендейсін,
Шабыт туын шалқытсам жек көрмейсін
Сен дегенде тасқын жыр арындаған.

13

Сен дегенде тасқын жыр арындаған,
Сыйға тартты құштарлы таңын далам.
Бар болған соң жоғалттым сені-дағы,
Сүйгені жок деген ат тағылмаған.

Артта қалған ауыр күн канат талған,
Сөнген шокқа кезім жок қарап қалған.
Жаралансам ет қызу шынға өрледім,
Зор еді ғой арманым талаптанған.

Есерлерден көш бұзғыш жиренгенім,
Естілерден көп еді үйренгенім
Шер тарқату шарапқа малынбаған.

Қырлы алмастай сонеттің сымбаты ұнап,
Сылдыр-сылдыр сырғыса сырға құрап
Маржанынды ал, оқушым, тағынбаған.

14

Маржанынды ал, оқушым, тағынбаған,
Тың жараумын ашы тер алынбаған.
Кеншіліктен қол тимей жүре-жүре
Талай сырдың қыртысы қалындаған.

Нұры тайып кеткенше от шырайдын,
Дүлдүлдермен дүбірлі топ құраймын.
Сәтті күнім алдымда жолығар деп,
Сенім бекіп, жақсы үміт топшылаймын.

Жүрегімнің жұлмаймын көк алмасын,
Піскеніне риза бол, қоғамдасым,
Жүрген жерге жүз түрлі гүл екті деп.

Сонетке де кара өлең туыстығын,
Сақадай сай еткенім дұрыс бүгін
Петрарканың айтсақ та күні өтті деп.

15

Петрарканың айтсақ та күні өтті деп.
Ол да аттанған бізге көп тілек тілеп.
Көне дүлдүл көз тартса көлеңкесі,
Көңіл бөлу айтар ем ретті деп.

Формасы — заң, мағынасы — суреттірек,
Шын сүйсінген жалғайды лекті лек.
Оранайын оңаша ойға қалың,
Жаным муза, болсаншы лептірек.

Қарсы алғанда бүгінгі таң шуағын,
Қайта жақты сағыныш жан шырағын
Өрге шықтым. Серпіліп қалшы, жаным.

Тілегім пәк, ниетім тарылмаған,
Сен дегенде тасқын жыр арындаған
Маржаныңды ал, оқушым, тағынбаған.

СОНЕТТЕН ТІЗГЕН СӘУКЕЛЕ

Шипалы шәрбатын жан дәрмен,
Коймады сикырлап мас кылмай.
Өзінсін төріме сән берген,
Ақ көлді жайнатқан аккумуля.

Көңілдің жүлдесі тау төбе,
Кеміттің тіршілік кермегін.
Сонеттен тізілген сәукеле,
Алғысым болсын деп зерледім.

Мереке арнасам дұрыс қой,
Береке әкелсін күміс той,
Жыр тәжін кигізсем жарасқан.

«Ашы!» — деп құрдастар тебінді,
Тұшылат, бал-шекер лебінді,
Ауамен жұтымы таласқан.

2

Ауамен жұтымы таласқан,
Дуалы нәр татсам «қалқалап».
Куәгер мәскеулік ай-аспан,
Жалғасты алғашқы салтанат.

Асылық етпесін бүктеп сөз,
Кеш өтті күндерім жұпыны.
Соғыс та тап кеше біткен кез,
Шинельге бергендей күпіні.

Студент сәт сапар жайымды ұқ,
Астана болды үлкен қайын жұрт,
Одан зор шапағат тілер ме ем.

Деп: «жыртык үйде де құдай бар»,
Ел айтқан асыл сөз ұнайды-ау,
Келіпсің қиялы таңдармен.

3

Келіпсің қиялы таңдармен,
Ақ тілек, жас үміт жетелеп.
Қағілез кейпімді аңдар ма ең,
Қиындық өткерген өте көп.

«Күдекен» — сен тауып берші емін! —
Деп саған шын әмір етті ме?!
Қарамай өтермін деуші едім,
Қыз-қырқын, заты әйел тектіге.

Ол кезде жаралы жүрегім,
Ем таппай тым енжар жүр едім,
Тымақтай тарылып кең аспан.

Сауықтым, әлдендім қайтадан,
«Сәт түсті», — деп айқын айта алам,
Күндерде мен жалғыз адасқан.

4

Күндерде мен жалғыз адасқан,
Күрсінсем калардай үлестен.
Өзіңсің жан нұры жарасқан,
Таймауға арпалыс, күрестен.

Сүйсінсем ақ гүлдей сәніңе,
Ерекше сұлусың білгенім.
Ішіме сыйыпты бәрі де,
Кеш шыққан ғафу ет тіл кемін.

«Көктемнің желіндей алдағыш,
Махаббат — жоқ нәрсе, жалған іс», -
Дегізген күндерге күлемін.

Осылай шошытқан, сескенткен,
Қашан да берері кеш жеткен
Өмірге өкпелеп жүр едім.

5

Өмірге өкпелеп жүр едім,
Өленмен сырласып, тыныстап.
Махаббат жебеді түлегін,
Жүрегім лүпілін дұрыстап.

Қияға құлашын созды үміт,
Кездесіп зәрулі дәруім.
Қиялды күдіктен оздырып,
Көбейді сені іздеп баруым.

Жалыны азайған тамтырап,
Қайтадан жайнады шам-шырақ,
Мұзданған тұла бой өртенді.

Сенбесең сол кезде сен маған,
Күл-талқан болар ма кең заман,
Болжатпай бакытты ертеңгі.

6

Болжатпай бакытты ертеңгі,
Тіл тежеп жүргенде ғашыққа.
Көтеріп енкейген еңсемді,
Сен кірдің нұр төгіп лашыққа.

Жанарын жан сырын ардактап,
Тілсіз тіл жасырын үндесті.
Үміт, наз, ақ тілек жан-жақтап,
Қос жүрек алаңсыз бірлесті.

Баураса ұмсынтып құмар шак,
Сүйісе білмейтін ұялшак
Қыз бала кезіңе күлемін.

Жарасы жазылған киіктей,
Жарк етсен қоймады сүйсінтпей,
Тоназып жүдеген жүрегім.

7

Тоназып жүдеген жүрегім,
Қинаса берішті жік кетпей.
Жұмсарттың тас түйнек білеуін,
Өкініш біржола бүктетпей.

Түнемел көп күдік азайып,
Желісін түзеді қыл қалам.
Таңдантты мінезін ғажайып
Аз сөйлеп, көбірек тындаған.

Жерлес қыз туған күн кешінде,
Аққұба дидарың есімде,
Көрмедім дәл сенен көркемді.

Қос анар тепсінген төсіңе,
Жұтынып сұм жүрек өшіге,
Өртенгір, қайтадан өртенді.

Өртенгір, қайтадан өртенді,
 Бейтаныс бір қызды «егіз» — деп.
 Көбейттің сен де өншен «ертенді»,
 Бір сөзді мың мәрте негіздеп.

Адалдық — ар жүгі, қағидан,
 Болған соң жан пида әр күнім.
 Қашан да адаспас ақ иман,
 Сүт таза, кыл түзу тәртібің.

Қуантып біздің зор ынтымақ,
 Құрбы-дос қарсы алса шұрқырап,
 Өзінмен ерекше көрінем.

Бір мәрте мырс етпес он күлсем,
 Сүйкімді, салмақты болдың сен,
 Кездесіп астана төрінен.

Кездесіп астана төрінен,
 Жөнделсе басқан із жүйесі.
 Еркелеу көмекшің көрінем,
 Осы үйдің өзінсің иесі.

Өткізді мың қиян мың сыннан,
 Кенші-ақын жұбайы болу да.
 Сағыншақ деген бос сыпсыңнан,
 Келесің өлеңді қорудан.

Мін тағып мызғымас бірлікке,
 Еш адам бөле алмас тірлікте!
 Ақырғы ұйқыда бөлінем.

Күшағын буы жас аялы,
Күштарлық суымас баяғы
Бекіткен қос жүрек мөрімен.

10

Бекіткен қос жүрек мөрімен,
Адал жар тұмарын алыппын.
Күс ілсем махаббат көлінен,
Аккудай пәк ниет таныттын.

Түйгені түгелге сенемін,
Әр сөзің аумайды мәтелден.
«Сактансан сақтайды», — дегенің
Күтқарды бірталай қатерден.

Сын тақсан «даярға — маяр» — деп,
Өленге керек сөз даяр кеп,
Жаксылап жаттадым мәңгіріп.

Басталып әдепті арнадан,
Ата-ана ақ жолын жалғаған
Махаббат біздерде мәңгілік.

11

Махаббат біздерде мәңгілік,
Алғашқы көргендей сыйласқан,
Шулы өзен өткелін дәл біліп,
Өмірде парасат жинасқан.

Күс жолы арттағы күндердің —
Шашында боз қырау менікі.
Туған ел сыйлаған гүлдердің
Ең асыл бөлшегі сенікі.

Кең каздым, құтты өлең тасынды,
Алысқа сәт сапар ашылды —
Қайыра қарсы алды астана.

Шабыттың шалқарын сен аштын,
Сенде бар жан нұрын мен аштым
Құпия жұмбақтау басқаға.

12

Құпия жұмбақтау басқаға,
Өзінді тап мендей ұғар кім.
Қалмадың тауда да, таста да,
Екі есе қимайтын шығармын.

Жыр жазсам, тамаша сөзімсің,
Көп болмас көтерсем бағаңды.
Жоқтатпай жебеген өзінсің
Тым ерте аттанған анамды.

Жұрт айтса сыртымнан жетім деп,
Етпедің ишарат өкінбек
Есепшіл қыздардай жат сана.

Қай заңғар биікке жетсем де,
Сәттілік қанаты көп сенде,
Жолыққан жұмағи бақшада.

13

Жолыққан жұмағи бақшада,
Арусын көз тоймас сымбатты.
Кейпінді салар ем тасқа да,
Өлеңнен тас болса қымбатты.

Ой-толқын байқашы төтесін,
Бақыт қой болғаның маңызды.
Келесің егіздей өтесіп,
Ел-жұртқа перзенттік парызды.

Біздің төр — туған ел бөлшегі,
Немерем кеңдігін өлшеді —
Ұл, қызым әкелсе сәнділік.

Құмарлы қызығың нелер көп,
Әлі де кеңелте берер деп
Қараймын көркіне мәңгіріп.

14

Қараймын көркіне мәңгіріп,
Алғашқы кездескен кезімдей.
Бүгін де қызықты таң күліп,
Жарықтық түн бойы көз ілмей.

Он екі мүшенің суретін,
Бұлжытпай айтар ем, ұялам.
Ақындық жетер-ау құдіретім,
Көрмеге қалайша қия алам.

Ізетке көндіксем сый сақтап,
Қиналды демеші қипақтап,
Сүймесем ғұмырымды арнар ма ем.

Құлшынсам тұлпардай белдеуде,
Дәлелін салғызбас тергеуге,
Шипалы шәрбетің жан дәрмен.

Шипалы шәрбатың жан дәрмен,
Ауамен жұтымы таласқан.
Келіпсің қиялы таңдармен,
Күндерде мен жалғыз адасқан.

Өмірге өкпелеп жүр едім,
Болжатпай бақытты ертенгі.
Тоңазып жүдеген жүрегім
Өртенгір, қайтадан өртенді.

Кездесіп астана төрінен,
Бекіткен қос жүрек мөрімен
Махаббат біздерде мәңгілік.

Күпия жұмбақтау басқаға,
Жолыққан жұмағи бакшада,
Қараймын көркіңе мәңгіріп.

1978

ТУҒАН ЖЕР

1

Кербез дала, кеңдігі-ай пейіліңнің.
Самал желмен тарайды мейірлі үнін.
«Айналайын» деп тұрған жан анамдай
Жыл он екі ай табылмас кейбір күнін

Зымыранға тенеген ат шабысын,
Әлемге әйгі әр күнгі шат табысын.
Айтып өтем тірлікте алғысымды,
Тұңғыш таным төсінде атқаны үшін.

Қыран қиял санамды менгеріпті,
Кеншілік пен акындық теңделіпті
Айтар сөзді сонетке қыйыстырсам.

Соның бәрін сезіну қандай қызық,
Шабыттанбас мезет жоқ маңдай қызып
Мен биікпін, сен шалқып биік тұрсаң.

2

Мен биікпін. Сен шалқып биік тұрсаң.
Бейнең лайық қай сөзге сыйыстырсам.
Естіген жан кішіріп ізет етер,
Қазақпын деп сыпайы тыныш тұрсам.

Ұрымталдау кісіге шет тілінде,
Ұғынысар, ұғысар жетті үнім де.
Алматымды білмейтін адам қайда.
Ата-баба сыры бар өткенінде.

Ықыласымды абайлап гүл өніннен,
Суый білмес сыр төксем жүрегімнен
Мұқтаж еттім іс пен сөздің бірлігін.

Аумайды ғой тірлігім тірлігіңнен,
Түгін түзу шыққан соң түндігімнен
Тым келтелеу айтылар кейбір күнім.

3

Тым келтелеу айтылар кейбір күнім,
Жан құштарын сонда да сездің бүгін.
Ата-анамдай елжіреп жатқан дала,
Жыр арқауы, ол сенің мөлдірлігін.

Соны айтпасам, болар ем «жарым» адам,
Сәтті сөзден өзім де жалын алам.
Үзеңгілес жүйріктер атой салса,
Құлагердей мәреде ағынданам.

Көңілге — күш, көзге — ыстық маған бәрі
Бірдей қымбат кәрі, жас адамдары
Сыйым гүлтәж жан сырын жиыстыра.

Қазақстан, ұлыңмын деп келемін,
Бірақ артық сөйлеуден сескенемін
Байтақ елім бір сөзге сыйып тұрса.

4

Байтақ елім бір сөзге сыйып тұрса.
Бар тарихын бір ғана күй ұқтырса.
Көркемдігін көрсетер Алатаудын,
Етегінде мәңгі жас биік шырша.

Самал сеппес саясы жалғыз маған,
Дос, жарансыз жігітпін таң құшпаған.
Тынған іс пен тынымсыз уақытты өлшеп.
Ел намысын қашан да алға ұстағам.

Асыл жүкті арманым барады артып,
Көргенім жок күшімді шала сарқып
Әр тәулігім бел, белес жанартады.

Құнарлы жер көтерсек ішкі өңірін,
Өзімнің де өзгерді ішкі өмірім
Досым сүйсе кен жайлау Сарарқаны.

5

Досым сүйсе кен жайлау Сарарқаны,
Білекке күш, жанға арқау самал таңы.
Көкше деген үлгісі сұлулықтың,
Көкірегінді көркімен тазартады.

Сексен көлі мөп-мөлдір, көктен де көк,
«Гәккулетер» аққу, қаз жеткендей көп.
Менін жаным жаралған сол аймақта,
Сонеттерім сырласса көктемдей боп.

Егін дала. Түнгі отқа қарадым да,
Жүргендей боп аэропорт алаңында
Жұлдыз басып жоғары сатыладым.

Бітік егін орылып болмай жатып,
Дән теңізін шарласам Торғайлатып
Бетке ұстадым Ұлытау атырабын.

Бетке ұстадым Ұлытау атырабын.
 Абылай салған алтын жол жарқырады.
 Алаша хан басынан тағзым етіп,
 Баяғыға бүгіннен қатынадым.

Мын-мың киік жөңкіген алқабында.
 Араласып кетіпті мал табында.
 Зымыранмен зу етіп өтсендағы.
 Жолды кеспей көнбейді жалтаруға.

Жез киік пен шұбырған құралайы,
 Өзгешелеу бұл жерде күн арайы
 Көкірегімнің ұлғайтқан жанартауын.

Жан-тәніммен сүйдім сол киікті елді,
 Бақытты өлке бай шабыт құйып берді
 Өлең көшін өзімше жанартамын.

Өлең көшін өзімше жанартамын,
 Үр жаңа боп өзгерді сан алқабым.
 Жезқазғанда Жез — теңіз айдын көрсен,
 Ен байлығы сол деп біл Сарарқаның.

Кенгір жакка Кереку шығарып сап,
 Ертісті де игердік бұғалықтап.
 Байқоңырдан аттанды ғарышкерлер,
 Жібергендей қойлы ауыл құдалыққа.

Өңірімді өзгертіп жаңа оттары,
 Теміртаудың жалғасса заводтары
 Көмір, темір молайтты атырабым.

Бұрылайын құрбым көп қызықтырса.
Самалдайын күн оттай қызып тұрса
Ұмытпайын сыншы көз бақылауын.

8

Ұмытпайын сыншы көз бақылауын,
Мен қайда дер сыр толқып Атырауым.
Қазақстан — ел десем жайдақ малшы,
Қаныш аға келмей ме атына мін.

Өндіріспен жалғасты әр қыстауым,
Мұнаралар тізбегін алға ұстадым.
Махамбеттен күш алған Бауыржандай,
Жалғастырды Эмбаны Маңғыстауым.

Қара алтыным, қол жетпес қиял едің,
Кен асылын өзім де жия бердім,
Өлең болмай жанымның бар берері.

Аңсағанға ұмтылу ақын бағы,
Самғап келем, Алатау жақындады
Алма-қыздар шырқаған ән жебеді.

9

Алма қыздар шырқаған ән жебеді,
Алма дидар ойлантты әлденені.
Жұтқан демнің жұпары үзілместей
Алма-самал адамға әл береді.

Алма - қала, Алматым, алмалы бак,
Жүгіріп жүр көшеде алма-бұлақ.
Арықтарда бау-бақша сәулесі бар,
Асфальт жолға түскендей алма құлап.

Арулары барады алмаланып.
Алматыда тұрады алма-халық
Гүлі жерге, гүлге адам сән береді.

Шектім қызға қызыққан — қызық ғасыр,
Алма ағаштын түбінде ізім жатыр
Сол еді ғой маған да бар керегі.

10

Сол еді ғой маған да бар керегі,
Қай байлығын Балқашқа пар келеді.
Қоңырат жатқан жамырап өтіп жатыр
Эшалондар кен артқан нар денелі.

Судын бетін көркейтсе қызыл жалқын,
Қызыл мыстан жарқ етіп үзілді алтын.
От сапырып жатқандай аңыз адам,
Балқыған мыс лапылдап қызды қарқын.

Қалды деме жадымда жаңылған із.
Тағдырына осынау көл қарыздармыз
Өзіме пәк кол үзбей бір байқарым.

Ал әзірше қалмастай санатымнан,
Аспандағы ұшақтың канатынан
Жарқырайды алыста жыр Зайсаным.

11

Жарқырайды алыста жыр Зайсаным.
Кенді Алтайдың қарашы ну кәусарын.
Есіме алып Бошайдың үш қарасын,
Дүлдүлдікке ауытқып тұр аңсарым.

Көлді көрдім биікке ағып шығып,
Сабасы мол, етпейді тарыншылық.
Қара Ертіс пен Көкпекті құйып жатыр
Тау мен тасты алыстан жарып шығып.

Алтын теңбіл кермиық арайланды,
Көз ұшында Марқакөл қарай қалды
Тілге оралды құпия айтылмасым.

Тау төңірі актангер Алтаймысың,
Бұдан артық көз шері тарқаймысың
Сыйға тарттым аспанда ай-сырғасын.

12

Сыйға тарттым аспанда ай сырғасын,
Ақтап өтем ақ жүрек тапсырмасын.
Сауалыма ақ марал көндігіпті,
Сағынуы мол екен жан сырласын.

Тұрмысы шат — деп біреу күндеген бе?
Орап еді үлде мен бүлдеге де.
Бәрі солай. Тек қана жетім жүрек
Қай жаннатқа қойсаң да гүлдене ме.

Көктемі өтпей жүргендер жазды ұғар ма,
Шер тарқатар сәт керек наздыларға
Ол да ақтарды өзгеге айтылмасын.

Тау теңселтіп сонетті шақтамаймын,
Өзендерге өр мінез аттанайын,
Сағыныппын Жетісу таң шұғыласын.

Сағыныппын Жетісу таң шұғыласын.
 Іле мен Шу көріп ем бай тұлғасын.
 Ақсу, Көксу, Лепсі, Қаратал мен
 Татып едім Бүйенсу бал тұнбасын.

Жас кенші едім ол кезде жасырмаймын,
 Текелінің тентектеу тасындаймын.
 Тау беткейде, кең жайлау құшағында,
 Күн шыққанша тұрушы ек қасында айдың.

Әдемі түн, бал бұлақ, жуалы сай,
 «Әлпі алаңы ауаның дуалысы-ай
 Терең сайдан естілер сырнай сарын.

Ақ қайынға жөні бар жалыныштың,
 Өн де туды назындай сағыныштың
 Толкып жүріп ішінде гүл майсаның.

Толкып жүріп ішінде гүл майсаның.
 Жаным сүйді жасымнан жыр жайсаңын
 Қан майданнан қалған гүл сияқтымын,
 Кайдан шықты десеңдер бұл қайсарын.

Женіс берген бейбіт таң ақ самалын,
 Көп еді ғой жаутанкөз аңсағаным.
 Табанымнан өткен сыз шықпай жүр ғой,
 Түзелтсем де өмірдің қас-қабағын.

Жөнін білсем сезімтал жыр баптаудың,
 Кей адамға мен әлі жұмбақтауың
 Бірдей түсіп тұрса да мейірімім.

Ерте айырып баяғы күйік-шерден,
Дені түзу сыйлас дос жиып берген
Кербез дала! Кеңдігі-ай, пейіліңнің!

15

Кербез дала! Кеңдігі-ай пейіліңнің!
Мен биікпін, сен шалқып биік тұрсан.
Тым келтелеу айтылар кейбір күнім,
Байтақ елім бір сөзге сыйып тұрса.

Досым сүйсе кең жайлау Сарарканы,
Бетке ұстадым Ұлытау атырабын.
Өлең көшін өзімше жаңартамын,
Ұмытпайын сыншы көз бақылауын.

Алма-қыздар шырқаған ән жебеді.
Сол еді ғой маған да бар керегі
Жарқырайды алыста жыр-Зайсаным.

Сыйға тарттым аспанда ай-сырғасын.
Сағыныппын Жетісу таң шұғыласын
Толқып жүріп ішінде гүл майсанын.

1982

КЕНШІЛІК ПЕН АҚЫНДЫҚ

1

Кенші ақын десеңдер өзімді,
Бәрі де емес бос ермегім.
Алтын кен, түбі асыл сөзімді,
Тұңғыық тереннен зерледім.

Қос кеме әуресі оңай ма?
Деген сөз көрсетсем пұшпағын,
— Ә, шырақ! Зор күдік орай ма?
Деп шенеп даурығар дұшпаным.

Жалқаудың бар күші тілінде,
Дегізбес серттемін бүгін де
Туар бір парнасқа шығар күн.

Сирек кен, түйдек сөз керегім,
Сол менің ел-жұртқа берерім
Қос көлік жүгіме шыдармын.

2

Қос көлік жүгіме шыдармын,
Бұла күш бойымда ағындап.
Бәйтерек қалпымда тұрармын,
Жыл сайын жапырағым қалындап.

Сұм тағдыр білдірсе сараңдық.
Қос өнер жолына шықпас та ем.
Ақындық жасаса жалаңдық,
Кей сырын дүниенің ұқпас та ем.

Ең сәтті жылдарым деп білем,
Қасымда қайсар жан көп кілен
Жез кайнар тасытқан кезімді.

Ұзақ түн өленмен тілдескен,
Таң атса шыңырау мен шық кешкен
Жырладым өмірге төзімді.

3

Жырладым өмірге төзімді,
Көңілсіз күндермен қоштастым.
Жырға орап селк еткен сезімді,
Мазасыз шабытпен достастым.

Тау бұзып, кен кеулеп, жол салған,
Болғай-ак әр ісім зиятты.
Забойда аз емес қолтаңбам,
Қағазда қолжазбам сияқты.

Тағдырым тағдыры елімнің,
Өміршең өмірге берілдім
Кен қазған айкасқа құмармын.

«Жалған», — деп өмірді, «Фәни», — деп,
Сөкпесем өзімше тани кеп
Ақынша сүйетін шығармын.

4

Ақынша сүйетін шығармын
Қос арман құлшынтқан таң нұрын.
Ұлытау жоктаған ұлардың
Құс қиял жанғырттым өң, жырын.

Тансык боп тердім де жер кенін,
Тотының толғағын байлаттым.
Жез Киік жез канат желкенін
Сарарқа өрінде жайнаттым.

Шахтерлік шайқаста байқаған,
айкасты жыр етіп жай табам
Бұл да бір ғажайып кеңшілік.

Талаптың қос канат бар мәні:
Ақындық анамның арманы
Әкеме арналды кеңшілік.

5

Әкеме арналды кеңшілік,
Ол ерте көз жұмса қапылыс.
Артында ақ дәні мен шығып,
Қауладым жанталас, асығыс.

Өткен күн — бүгіннің айнасы,
Кен қазу өкініп көрмеді.
Сол шығар өмірге пайдасы,
Қос өнер шекара бөлмеді.

Кісілік дегенің — кішілік,
Жолдасқа жаттықсан кішіріп
Ол сенен аямас жан үзім.

Забойдан оралсам шабыт кеп,
Дем берді — ат басын ағыт! — деп
Ақындық — анама парызым.

6

Ақындық — анама парызым,
 Сездірсе терең ой тұнығын.
 Салмақтап келем сөз маңызын.
 Таза алтын табардай сынығын.

Дертті жан асқынған жарасын
 Болса ғой өлеңім емдейтін.
 Тілегің ақталар, анашым,
 Сол сәтке кезім жоқ сенбейтін.

Үйретсең бауырмал ғұрыпты,
 Жан аған өзіндей жылытты
 Тәлімнен көрмедім кемшілік.

Не өтті, не кетті басымнан?
 Білген соң дос-жаран жасымнан
 Сыр бұғу болмай ма ерсілік.

7

Сыр бұғу болмай ма ерсілік,
 Қолыма қонған құс сайрасын.
 Қос жүкке малшынсын тер шығып,
 Жас ұрпақ жігерін қайрасын.

Келемін әдемі жол жасап,
 Досым көп бүгелес-шігелес.
 Шіркін-ай, жалқаулау болмасак,
 Жүз өнер жігітке жүк емес.

Дәнекер дәніндей мойылдың,
 Әр шумак түйсігі ойымның
 Шыбын жан бөлшегі бар үзім.

Сөз бен іс бекітсем бірлігін,
Өткерген акталар тірлігім
Бұл да бір перзенттік арызым.

8

Бұл да бір перзенттік арызым.
Жүргенде кенге жан байығып.
Ұлғайттым тірліктің маңызын,
Сұмдықтан шындықты айырып.

Сөз теріп сүйретпе құр ермек,
Не керек бір шерің болмаса.
Қызықтың қасиетін білер ме ек,
Қиындық іргелес қонбаса.

Қолқабыс етіп бір ісіне,
Ес болмас адасқан кісінде
Шын сергіп кенелер көңіл де.

Анықтап бір көру наз-арман.
Қорғасам аққуды ажалдан
Бір тілек өтелер өмірде.

9

Бір тілек өтелер өмірде
Қос кемем тойтарса дауылды.
Жұлдызым жарқ етсе көгімде,
Тебірентер дос түгіл, жауымды.

Үйірмін өжетке еркемен,
Аңғалға құмартам тамсана.
Жылпосты жөптеуге жиіркенем,
Қанжарын желкемнен салса да.

Ар, намыс — ақ жолым қызыққан,
аулақпын аума есер бұзықтан
Адалдық түсім де, өнім де.

Сынай бер теңізде, күрлықта,
Жүгінем тек кана шындыққа
Алтын деп ат тақпай көмірге.

10

Алтын деп ат тақпай көмірге,
Камшылау өзімді заңдылық.
Отты жыр түспейді жеңілге,
Ел жаттар өдемі ән қылып.

Көкпарды жастарға тастадым,
Тым ұзақ шабысқа даярмын.
Ашылып келеді аспаным,
Мәреге мен-дағы таяндым.

Қос кеме әр күндік жұмысым,
бір істі жалғайды бір ісім
Кім маған қос шаттық қимайды.

Бұл өмір — өлместік майданы,
Шайлықпай келемін жайдары
Жайдары жаным жыр сыйлайды.

11

Жайдары жаным жыр сыйлайды,
Онай ма қолдан күс ұшыру.
Созамын мың дыбыс сырнайлы,
Бөгде үннен болмастай қысылу.

Жер көкте ғажапқа жармасам,
Қыраным ақ түлкі ілсін деп.
Сонетті таңдадым андасан
Қазақтың жырына сіңсін деп.

Айтарым жоқ емес мін тауып,
«Форма тар, ұйқасы шырмауық», —
Деп сөгіп сонеттен безгенге.

Әскери формада жүріп те,
Шоқандар шайлығы біліп пе?
Кім сөгер кен тапсам сөзден де.

12

Кім сөгер кен тапсам сөзден де
Гауһардай ақ сәуле түсірген.
Әйтпесе жыр пірі безбей ме,
Береке кеткендей ісімнен.

Айтарым ел назар бұрғанда,
Қазған кен — жағада құндызым.
Жарк етер жан нұры жанғанда,
Жазған жыр — жүректе жұлдызым.

Ақындық — қанатым, кеншілік — тірлігім,
Біреуі — қаламым, біреуі — күрегім
Бакыт қой сондайды сезген де.

Беу, муза! Жыр селін қи маған,
Біткен іс аз болып қиналам
Бергенім жеңіл түр безбенде.

Бергенім жеңіл түр безбенде,
 Кел, шабыт! Ағында, бермен кел!
 Сезімтал сұлу жыр сезгенде,
 Сүйсінсін бізге де сенгендер.

Жайнаған көзінің оты бар,
 Жаксы өлең — Сарарқа киігі.
 Сайраған бауырында тотылар,
 Жаксы өлең — Алатау биігі.

Акку құс кетпесе ойымнан,
 Сұлулық құштарым бой ұрған
 Құсалық көкірекке сыймайды.

Қос өнер өріне ұмтылған,
 Салтымды кім сөксе сыртымнан
 Жанымды сол қатты қинайды.

Жанымды сол қатты қинайды.
 Жазықсыз өртенсе жолдасым.
 Сөз тасын сонда ақын тыймайды,
 тығылмай қорғалап өз басын.

Кім мактап, кім әлсіз санады,
 Күн жетті алданбай ұғынар.
 Өлең де ауырлап барады,
 Әр сөзде атанның құны бар.

Тірідей түсірер молаға,
 Жалынсыз, салқын жыр жолама,
 Күміс деп бұлдау жоқ жезімді.

Өнерге күр жайдак жанасып,
Кетпесін жөн таппай адасып
Кенші-акын десендер өзімді.

15

Кенші-акын десендер өзімді,
Қос көлік жүгіме шыдармын.
Жырладым өмірге төзімді,
Акынша сүйетін шығармын.

Әкеме арналса кеншілік,
Акындық — анама парызым.
Сыр бүгу болмай ма ерсілік,
Бұл да бір перзенттік арызым.

Бір тілек өтелер өмірде,
Алтын деп ат такпай көмірге
Жайдары жаным жыр сыйлайды.

Кім сөгер кен тапсам сөзден де,
Бергенім жеңіл түр безбенде
Жанымды сол катты қинайды.

1980

1

Аспандағы айдын да орағына,
Кемпірқосак кызыл, көк жолағына.
Саумал сағым, кыз мінез желіне де,
О, туған жер! Махаббат орады ма?!

Қыран ұшса Қарқара дара белден
Акку көрсем актымық Алакөлден,
Бәрі аумайды мен інкәр күйші кыздын
Ақ жүзіне сән берген кара меңнен.

Азды-көпті думан той, шілделікті,
Тағат таппай қос жүрек бірге күтті
Сауық кешті салушы ек тым созбаға.

Келін түсіп, ағайын той жасаған,
Сарарқаның сайранын ойға салам
Қызығушы ек балдырған кыз-бозбала.

2

Қызығушы ек балдырған кыз-бозбала,
Қызык қайда бал дәурен қол созбаған.
Күй жарыста алғашқы күйім туды,
Сен себепкер көктемдей мұз қозғаған.

Жауап тапса жаттаған қырық күйім,
Бәшпәйіммен тартып ем қырық бірін.
«Сылқылдақ» деп атап ем өзіне арнап,
Тебіrentкенде тойлы ауыл тұнық түнін.

Құлын шабыт тапты ғой өзі мені,
Ғашық күйі — сүт таза сезім еді
Түскен сәтте іңкәрлық торабына.

Асыл тума — жетекке үйренді үнім,
Құрметті күй — ол сені сүйген күнім
Махаббаттың тартуы қонағына.

3

Махаббаттың тартуы қонағына,
Ол — туған жер сыбыры олағына.
Ол — құштарлық белгісі бойымдағы,
Күй — мұнара қос жүрек одағына.

Ол — үздіккен ләззаттан туындаған,
Ол — қан тамыр ағысы буындаған.
Ол — махаббат жәдігер қарлығашы,
Таң мезгілде тал бойлап зуылдаған.

Жүзін жанып мөп-мөлдір мұнсызданып,
Кірпік қақпай, талмаурап, тілсіз қалап
Қымсынып ең, бойжеткен, біз бозбала.

Кездесуге жеңешен баптағанда,
Дыбыс түгіл тынысты шақтағанда
Түсуші еді тіліннен бір сөз ғана.

4

Түсуші еді тіліңнен бір сөз ғана,
Таңсық көріп тыңдайтын гүл қозғала.
«Сылқылдағым» сол сөздің ескерткіші,
Ол сөз ғажап, сұлу сөз, ол сөз дана.

Кайталауға күй серік тілім жетпей,
Коймаушы еді денемді дірілдетпей.
Екі ішекке дыбыспен байлап, матап,
Бәсім толмас сол сөзді ғұмырлы етпей.

Бар қызуың бойыма таралғандай,
Сол сөз үшін анамнан жаралғандай
Асықтырды-ау жазғы ауыл келер кеші.

Сенсіз жұтқан Қоянды ауасы да,
Көндіретін құсалық дауасына
Сәби сезім әл беріп көлеңкесі.

5

Сәби сезім әл беріп көлеңкесі,
Көкейіме құйылды күй еркесі.
Жалбарынған сыбырым естілгендей,
Күй құрады жанымның сүйер кезі.

«Былқылдақта» мың түрлі өседі гүл,
Қарағайды капталдап көшеді інір.
Сылкыл қаққан күлкінді естігенде,
Сезінемін боларын неше ғұмыр.

Салқын самал жазғы ымырт жұтқан нұрын,
Тал түбінде татушы ек жұрттан бұрын
Тіршіліктің тапқандай жаңалығын.

Жаратылған жасырын сырласуға,
Қысқа түнді тенеймін мың ғасырға
Ақ құба көш көрінсе бала күнім.

6

Ақ құба көш көрінсе бала күнім,
 Болдым құлы махаббат сабағынын.
 Күй төгілткен қос ішектей толқындайтын,
 Ақ төсінде қос алқа кара бұрым.

Қасың қозғап кеткендей арман өнін,
 Тың ырғаққа ішімнен жалғанамын.
 Айдын көлде аккудан ажарлысың,
 Қос қоянға төсінде танданамын.

Сылқылдаған күлкіндей жәйма шуақ,
 Сылқыл қағып жатыр-ау айна бұлақ
 «Сылқылдақ» күй қосылса сенер деші.

Сұлулықтың көп сырын анықтаған,
 Көркінді ойлап көп жерге барып қалам
 Мен білетін өзіңсің ел еркесі.

7

Мен білетін өзіңсің ел еркесі,
 Күйлерінді аңсайды өнер кеші.
 Біз күй тартсақ жамиғат жанданатын,
 Қос домбыра туғанда желер кезі.

Сінлісіндей көретін тату сені,
 Алдына кеп ақ марал жатушы еді.
 Дидарына ділгір мен отырсам,
 Ол қолыннан Жусан гүл татушы еді.

Құшағымда бергендей құдай тыным,
 Ұнайтұғын күй сазын құрайтының
 Шуақ шашып ақ уыз бала нұрын.

Күйге қосқан пәк сезім күйылысын,
Бақытым ғой алдаусыз сүйінішін
Ақ құба кыз, кара көз, кара бұрым.

8

Ақ құба кыз, кара көз, кара бұрым,
Базар еді-ау бүлдіршін бала күнің.
Таулы ауылдың бір шетін аңсатасың,
Тар көрініп киырсыз дала бүгін.

Күйім саркып сырымды бітірер ме,
Бітірер деп күнім жок күтінер де.
Күй жарысы жасымда жолықтырған,
Махаббатты паш еттім бүкіл елге.

Сәресіден жол іздеп бара жатқан
Сен таң шолпан жаркырап маған аққан,
Домбырада тың сарын бүлғактаған.

Шабыт селін шақыра ақ белесін
Ұзақ атам қалдырған «Ақ Желеңсін»
Сенен асыл туар ма сымбатты адам.

9

Сенен асыл туар ма сымбатты адам,
Бағланы едің еліктің түн қатпаған.
Ғашық аққу сыңары секілді едің,
Ақ толқынның ырғағы құндақтаған.

Қою түнді ақ жүзің сұйылтқандай,
Жұмсақ, шағын, ыңғайлы ыйық қандай!
Ақ төсіне Ай нұры түсуші еді,
Алақанға ақ уыз ұйытқандай.

Сәуір-ғұмыр сол екен арман-ғұмыр,
Ерке күлкің есімнен қалмайды бір
Келбетінді ерекше лұғаттаған.

Қуанышка болдың ба мендей қарық,
Қысқа таңның атқанын сезбей қалып
Бейнең қызық ботадай бұлғақтаған.

10

Бейнең қызық ботадай бұлғақтаған,
Қыз дана ғой дәл қырық күй жаттаған.
Жеңіп кете жаздап ең, сонда мені,
Қырық бірінші күдіретті күй сақтаған.

Шертіп, қағып созылта төккенімде,
Ырғаққа еріп кететін өпкенім де.
Өліп-талып жеткендей қуанушы ем,
Сен тосқанда шулы өзен өткелінде.

Отты айналған мәз болсам көбелекше,
Құбылыс ең жаралған жаны ерекше
Түйін осы мың айтар сөзімдегі.

Хабар беріп тұрғандай арайлы арман,
Жаутаң етіп жарылқап қарай қалған
Тұңғыыққа інкар ем көзіңдегі.

11

Тұңғыыққа інкар ем көзіңдегі,
Әр дыбысқа құштармын сөзіңдегі.
Күй тартсаң да, ән салып, билесең де,
Мың өнерден бір мүлтік сезілмеді.

Бірімізге біріміз «жаным күрбан»,
Дей бершенше, күй арнап сағындырған
Ел аралап екеуміз жүрер ме едік,
Қос домбыра күмбірлеп сағым қырдан.

Жүзің жылы, дем берген көрер көзге,
Білем талай тамсанған менен де өзге
Бәрін жеңдім деп іштей түсінемін.

Бос сандырақ, бірақта емес мұным,
Атастырған жерің бар менен бұрын
Кездесудің іздесем тезірегін.

12

Кездесудің іздесем тезірегін,
Кірпігім күй шерткендей көз ілемін.
Жан сезімім жасырып сыр бүктесем,
Тіршілікті көрер ем өзіме мін.

Кейде тасқын, кейде пәс майдақоңыр,
Сені көрсем кетеді жайнап өмір.
Сылқыл қағып сұм жалған мысқылдай ма,
Сескентеді досыңды жалған өмір.

Айтқым келсе ақ ниет сырымды ашып,
Сен дегенде кетеді күйім тасып
Үнің болып толқиды төңірегім.

Тағдыр бөгет етпесе жоспарыма,
Қос жүректі ризамын қосқанына
Қайтем босқа созбалап сөз легін.

13

Қайтем босқа созбалап сөз легін,
— Күй жеткізсін арыз-наз көбірегін. —
Деп жүргенде, «Биге күй не керек», — деп,
Өсек тасып қақсайды төңірегім.

Килігуге жетік бар құмарланған
Озбыр көп кой осындай құралды алған.
Өз басынан асырмау кісі өнерін,
Кей пасықтың өтіне бұрандалған.

Жалғыз аққу кездесіп жүр түсімде,
Шошу, үрку, сескену бар түсінде
Мұнлы арудың сескентті сезімдері.

Қойшы тәңірі, ұмыт боп қалды бәрі,
Есімде тек «Былқылдақ» бал құрағы
Сыр таусылмас балғын жас кезімдегі.

14

Сыр таусылмас балғын жас кезімдегі,
О, туған жер! Ол белгім өзіндегі.
Әрі күйші, әрі әнші ақ құба қыз,
Адам кені, алтын да, жезім де еді.

Бірде молдау, сағыныш бірде азайып,
Жыр жалғайды сикырлы бір ғажайып
Өзі келіп үнілмей жүрегіме,
Сенімім аз, өжеттік тұр азайып.

Есіміне елендеп балқып денем,
Сезгенімді жасырмай сарқып келем
Күй айтады, сөз емес ала-құла.

«Сылқылдақты» ағайын біліп қойған:
Махаббатқа ескерткіш іліп қойдым
Аспандағы айдың да орағына.

15

Аспандағы айдың да орағына,
Қызығушы ек балдырған қыз-бозбала.
Махаббаттың тартуы қонағына —
Түсуші еді тіліңнен бір сөз ғана.

Сәби сезім әл беріп көленкесі,
Ақ құба кеш көрінсе бала күнім.
Мен білетін өзіңсің ел еркесі,
Ақ құба қыз, кара көз, кара бұрым.

Сенен асыл туар ма сымбатты адам,
Бейнен қызық ботадай бұлғактаған.
Тұңғиыққа інкар ем көзіндегі.

Кездесудің іздесем тезірегін,
Қайтем босқа созбалап сөз легін
Сыр таусылмас балғын жас кезімдегі.

1992

МЕЗЕТ СЫРЫ

1

Күштарлығың ұлғайса іс пен сөзде,
Шошытпайды үрейлі түс те кезбе.
Тұңғыш рет тұтатқан ғашық отын,
Мезет жетпес көзге көз түскен кезге.

Қасақана салқынсып «ұнадың» — деп,
Сүйіп жүріп, сүйместей сынадың көп.
Сен айтпасты, мөлт еткен көзін айтқан,
— Қапаланба, кетпейді бір адым, — деп.

Нар тәуекел, шайлықпа баста, дейді,
Қыз алдында қобалжып саспа дейді,
Қас қағым сәт жолыңды жөптейді екен.

Бөгде сырын жаныңның түсінбеймін,
Бал мен уын бұйырған ішіп-жеймін,
«Еркеледің», — деп сені сөкпей өтем.

2

Еркеледің деп сені сөкпей өтем,
Мезет сырын паш етіп жеппелетем.
Шын махаббат мүлтіксіз ынтық зары,
Сені алғашқы көргенде жеткен екен.

Ойлы кейпін, ақ дидар, қызыл ерін,
Лала гүлдей көз тартқыш қызық едің.
Тұңғыш рет бетіңнен бір сүйгенде,
Ерлік бітіп, ес кетіп, қызып едім.

Құс ұшуға жаралса қызу қанды.
Біз жаралдық құшуға сұлуларды,
Жол ашқандай бір сүю іс пен сөзге.

Жан бірлігін жасырмай сездіретін,
Сенімім көп ғашықтар тез білетін
Жұлдыз мезет көзге көз түскен кезде.

3

Жұлдыз мезет көзге көз түскен кезде,
Сен де алғыс айт сәт сырын іш пен сез де.
Көп тостырған аз уақыт жарқ етті ғой,
«Сүйдім» деген жеткізіп үстем сөзге.

Бүкіл өмір түзеткен бұрыстығын,
Тағдырға да деп едім дұрыс мұның.
Маздап жанған мезетті айтпау айып,
Жүдеу жүрек алды ғой тыныс, тыным.

Бір сөз берді махаббат таң шуағын,
Жанға рахат жаралды ақ шуақ үн,
Ол сөз естен көз жұмбай кетпейді екен.

Сөз артында, әрине, сен тұрасың,
Ақ жарылып білдірсем ең турасың:
Бір сүйгенге еш қызық жетпейді екен.

4

Бір сүйгенге еш қызық жетпейді екен,
Құштар көңіл тойы осы көктемдетер.
Түнілуден жүдеген ғашықтар көп,
Бірігуден жан дүниенің көктейді екен.

Кім жетеді жеңіске есі кірмей.
Тілім тиді жеміске несібімдей.
Тәуба деймін, еш қандай кикілжін жоқ,
Арамызда қалатын кешірілмей.

Талай, талай белестен әріге астық,
Қимас күннің шын тату — бәрі жастық
Ақ жүзіннің сәулелі нұры тынбас.

Көңіл назын келемін жылы мөрлеп,
Алға ұмтылсам әрдайым жырым өрлеп
Махаббатшыл мезеттер ұмытылмас.

5

Махаббатшыл мезеттер ұмытылмас.
Бәрі есімде жүрген жер гүлі сырлас.
Біз кездескен би кеші қызық еді,
Әлі күнге құлақтан үні тынбас.

Сайрамаса бұлбұл да бұлбұл емес,
Құлшындырып кетеді сылқым елес.
Мені көріп шырайың жарқ етті ғой,
Естен шығу ол мезет мүмкін емес.

Іңкәр мезет деместей қайда қалған,
Ләззәтін мол қисапсыз пайдаланған.
Шектім сырын қыл көпір дәл үстiнiң

Қабағын ба деп қалып күн киығын,
Мол сезінем сыйластық тұңғиығын
Шыншылдығым — шыр бұзбас дұрыстығым.

Шыншылдығым — шыр бұзбас дұрыстығым,
 Қылшылдап тұр от, жалын — қылыш күнім.
 Көз жұмарда өттен-ай демеу үшін,
 Өмір сонын ойлаған дұрыс бүгін.

Кесе сынса өленмен әдіптеген,
 Мән бергейсің әр сөзге әріппенен.
 Әсірелемей акжарқын әңгіме етсем,
 Жасыруды ең үлкен кәдік көрем.

Есіме алсам көбейген шаш қылауын,
 Көкірек жарған төгіліп тасқын ағын,
 Күмбірлеген домбыра үні тынбас.

Асыл қайнар ашылмай қалсын неге.
 Үнсіз өтер мені де мәнсіз деме
 Жыр шалқымай ақынның күні тумас.

Жыр шалқымай ақынның күні тумас,
 Жүрегінде гүл жарған үмітінді аш.
 Күлкі өрлеген кірпіктер дірілінен,
 Тамшы көрсем сөз етпей жырым тынбас.

Ауыл жакқа ұмтылсам бару үшін,
 Емес қой ол біреуге жалынышым.
 Жан анамның басында тұрып қайтам
 Басылсын деп бір мезет сағынышым.

Іштей сезем кей жәйіт қызық мәнін,
 Өзіне де көрсеттім тізіп бәрін
 Аруақ қолдар ол менің дұрыс күнім.

Әр қадамға аударсаң назарыңды
Көмек еттім жәдігер жанарыңды,
Сақтап жүрген махаббат тыныштығын.

8

Сақтап жүрген махаббат тыныштығын,
Аз емес қой алдымда ырысты күн.
Алғашқы рет аңғартқан өзін едің,
Ата-анамнан кейінгі кім ыстығын.

Ауды ма екен атадан кенен дарын,
Көркем сөзге көмкеріп келем бәрін.
Ұл туған күн мезеті шексіз бакыт,
Көз жұмғанша тірлікте сенер барым.

О, күштарлық! Арманың адаспапты,
Қуаныш пен ескі мұң таласпапты
Ұл туған сәт мезеті ашылыпты.

Келген шығар тағдырға жүгінгенім,
Келешек пен бүгіннің жігіндемін
Жылы шуақ жаныма шашылыпты.

9

Жылы шуақ жанына шашылыпты,
Ал жүрек ше? Ол мінез асырыпты.
Қуанышта баяғы қайғы шерін,
Түкпіріне беріштеп жасырыпты.

Мінезім жоқ өкініп күйер кеудем,
Қақсағам жоқ өзгені «сүйем» деумен.
Бакытыма ортақсың тірліктегі,
Әмірші емес, құлынмын иемденген.

Көктен жеміс алғандай үзіп, жұлып,
Қуатым мол күндерде қызым туып,
Жана мезет қызығын асырыпты.

Құтты мезет шаттығы құшпас кімді,
Жан анама нәресте ұқсас туды
Дархан ғұмыр бір сыры ашылыпты.

10

Дархан ғұмыр бір сыры ашылыпты,
Ұл туған соң болды ғой басы құтты.
Қыздан жақын әкеге жан жаралмас,
Деген сөзге пәк сезім бой ұрыпты.

Әрбір мезет уақыттын баласы екен,
Азаматтың сәтті кез панасы екен.
Бүкіл өмір дегенің сені сүйген,
Әудем сәт пен осы күн арасы екен.

Қайта оралып жастық шак — жұмак маусым,
Бақыт нұры, ақ нөсер ұзақ жаусын.
Орындалсын ойда бар асыл арман.

Жырым қанат байласа егер бүгін,
Сенің де бар екенін сенер гүлін.
Адам түгіл, тәңірден жасыра алман.

11

Адам түгіл, тәңірден жасыра алман,
Осы еді ғой біз күткен асыл арман.
Ең алғашқы немерем туған сәтте,
Жұлдыз-мезет тағы да ашық жанған.

Міне, солай бақытты мезеттерім,
Дұрыс жетті, келері кезекте еді.
Құтты мезет айкасын бұлтартпауға,
Өршеленіп кашан да безектедім.

Сәтті күнді аңсаған ақ жүрегім,
Сән әкелдің төріме деп білемін,
Қызығына жеткізіп тамашаның.

Тым құпия жан сырын ақтарғаным —
Егделікке ертерек баптанғаным,
Алға бастап арманшыл болашағым.

12

Алға бастап арманшыл болашағым,
Шақырады ең асыл тамаша күн.
Ар, ұжданым — сарқылмас ішкі ұятым,
Ішкі ұятым ар сақтар ораса мұн.

Жас күнімнен сұм тағдыр, сырын білсем,
Соғыс өрті тым ерте сүріндірсен,
Елмен бірге өзім де ер жетіппін,
Қиындыққа біреуден бұрын кірсем.

Сол баяғы көзіне көзім түскен,
Мезет ғажап көрсеткен өзінді үстем,
Одан артық тумасты тамаша күн.

Сонеттердің сынғырлап ағысы да,
Ұқсай қалса қыз күнгі дауысына,
Адал жанмен алаңсыз жарасамын.

13

Адал жанмен алаңсыз жарасамын,
Шөкім бұлт жоқ көңілде алашабыр.
Мүлт баспаймын. Адассам қолтығыңда,
Күркесінде қолаң шаш адасамын.

Көргемін жоқ өзімді өзім тежеп,
Кұтайтпаймын айшықты жетсе кезек.
Не десек те көзге көз түскен кезге,
Тіршілікте ешқандай жетпес мезет.

Күндерім бар кейде көп алаңдаған,
Сезім іркіп, кім кінә тағар маған.
Сескендірмес жарқ еткен жасын алдан.

Тұла бойдан қайтпаса қалған жігер,
Арзан жылап, кезім жоқ жалған күлер.
Жыр жолында билеп жүр асыл арман.

14

Жыр жолында билеп жүр асыл арман,
Жасыра алман сырымды ашып алған.
Өлеңімді есіне алар ма екен?
Келе жатқан ғажайып ғасыр алдан.

Қызығына сенделсем махаббаттын,
Көзі тие көрмесін маған жаттын.
Кейде саған уақытты тым аз бөлсем,
Қыз-шабытқа көбірек алаңдаппын.

Сезім шіркін мөп-мөлдір аппақ еді,
Сәтті күнге қуаныш баптап еді.
Көзіне көз алғашқы түскен кезде.

Шын сыйласқан адамның бәрі ақылды,
Алтын мезет сөнбестей жаратылды.
Күштарлығың ұлғайса іс пен сөзде.

15

Күштарлығың ұлғайса іс пен сөзде,
Еркеледің деп сені сөкпей өтем.
Жұлдыз мезет көзге кез түскен кезде,
Бір сүйгенге еш қызық жетпейді екен.

Махаббатшыл мезеттер ұмытылмас,
Шыншылдығым — шыр бұзбас дұрыстығым.
Жыр шалқымай акынның күні тумас,
Сақтап жүрген махаббат тыныштығын.

Жылы шуақ жаныма шашылыпты,
Дархан ғұмыр бір сыры ашылыпты.
Адам түгіл, тәңірден жасыра алман.

Алға бастап арманшыл болашағым,
Адал жанмен алаңсыз жарасамын.
Жыр жолында билеп жүр асыл арман.

1980. Мәскеу.

САҚИНАЛЫ СОНЕТТЕР

1

Лүпілдеп жүрегім жүр қазір,
Сағыныш толқыны қозғай ма?
Сөз қайда жеткізер мұң-назын,
Сипатын суреттер көз қайда?

Шарк ұрып іздеп те байқар ем,
Жол ашар қолымда сүйіншім.
Дидарын бір көріп қайтар ем,
Жанымның айығар күйі үшін.

Айнадай көңілден бәрі анық,
Көрініп отырмын нәр алып,
Осыдан күнім жоқ іркілген.

Жаны бір адамша сеніскен,
Жасырмай ашық сыр бөліскен.
Жасыңда сен нәзік, сүйкімді ең.

2

Жасыңда сен нәзік, сүйкімді ең,
Сыңарын сыйлағыш ұлардай.
Білдірдің құштарлық күлкінен,
Бір ауыз ынтық сөз шығармай.

Сыр бермей ішімнен тынамын,
Өкініш, күйініш батса да.
Сен едің алғашқы құмарым,
Серік боп кетсең де басқаға.

Бүгінгі өтсе де қалай күн,
Жап-жаңа көргенге балаймын.
Өзгеріп кеттік-ау біз қазір.

Бейхабар, мекенің тым алыс,
Болса да еске алу жұбаныш.
Музаға ризамын, жыр да әзір.

3

Музаға ризамын, жыр да әзір,
Телегей селдетер бұлттаймын.
Тілеуім дөп келсе мың да бір,
Тілдеспей неге көп сырттаймын.

Көз жазбай қатерлі қиыннан,
Дауылға өсіп ем машық боп.
Досына тағдыр сол бұйырған,
Сыртыңнан келемін ғашық боп.

Сен жайлы қуаныш хабардан,
Кезім көп сүйсініп нәр алған.
Қырандай шарықтап түлкі ілген.

Жас күнде кетсем де тіс жармай,
Толғанам естелік қысқармай.
Балқыдым балауса күлкіннен.

4

Балқыдым балауса күлкіннен,
Жыр келсе сағыныш қысқармай.
Бір күнім қызық боп бір күннен,
Толғанам ел жакка ұшқандай.

Арнасын ұшан су менгеріп,
Көңілім өзендей тасыған.
Сонетке сүйсінер сен көріп,
Жұлделі мезетке асығам.

Ауылдың аспанын көргенде,
Ай толқып жүреді бөлмемде.
Бос елес екенін ұқсам да.

Досындай сыбырлап кешкі жел,
Жан-дәру үнін де естілер,
Ханбазар көшеге шықсам да.

5

Ханбазар көшеге шықсам да,
Бейнеңе жас күнгі кезігем.
Қасымда жоғынды ұқсам да,
Әлемде барыңды сезінем.

Күн нұры арнайы шуакты,
Төгілтті құт байлап, негіздеп.
Саусағың сипаған сияқты,
Сәулемен жеткендей мені іздеп.

Ойланшы әр сөзге үніліп,
Көргем жоқ өзіннен түніліп,
Көз жазып көп жылдар қалсам да.

Ақ ниет құтты жол тілесіп,
Қиядан келемін ілесіп.
Түссем де мың өуре-сарсаңға.

Түссем де мың әуре-сарсанға,
 Жасаймын үмітшіл түнінік.
 Шығамын сен келер қарсанға
 Жанымның ақ құсын ұшырып.

Шошыма ғашығи кенестен,
 Кезігер кеселді жоқ шығын.
 Шын жақсы көргенім емес пе,
 Өзіне құрап тұр көш жырым.

Өзіммен кетер-ау өз мінім,
 Өзімді қинасын өз мұным.
 Елесті құр бекер құшсам да.

Баяғы балдырған кезін кеп,
 Жақындық боларын сезінбек.
 Сыбырын самал жел ұқсам да.

Сыбырын самал жел ұқсам да,
 Қарындас, көрші қыз,— бала дер.
 Жебейтін сағыныш қысқанда,
 Жәдігер пірім боп қала бер.

Нәп-нәзік, жұп-жұқа жүзің мен,
 Қарақат көзіне танданып,
 Үмітпен тым ерте үзілген,
 Жүремін өзімше жалғанып.

Тапса ды мың рахат бір көрген,
 Базарлап сезімді күн көрмен.
 Ұрланып жасамаң жан сауға.

Кейде бур лауласа кызу өрт,
Ауылымның ардакты кызы деп,
Салына беремін ансауға.

8

Салына беремін ансауға,
Өзімше төгілтіп мен әуен.
Көндіксем осыған шаршауға,
Тарылып қалмай ма кең әуем.

Әлдекім мұнайған сезіп үн,
Сағыншак деп сөксе кейіп те.
Емес кой қолбұйым сезімім,
Құлыптап қоятын сейфке.

Дегенде: «Түрленіп тоты үні
Сонетті сен жатқа оқыды»,—
Болармын өзіңді көргендей.

Қысылып қалардай тынысым,
Шошимын өнбестей бір ісім,
Ұмытсам, от сезім сөнгендей.

9

Ұмытсам, от сезім сөнгендей,
Қалар ем көмескі жабырқап,
Сағыныш жүдетсе мен келмей,
Сонеттер қол берсін жарылқап.

Көп ойды онаша шолғанда.
Жүрегін жылынса жарайды-ау.
Тамшыға кірпіктер толғанда,
Маған да сын көзбен қарайды-ау.

Әнеки, сондайда құлшынып,
Жадыра өленнен күн шығып,
Ынтық боп алғашқы көргендей.

Ойдағым осы еді өтінер,
Әйтпесе құс атып өкінер.
Жүдермін тым сәтсіз мергендей.

10

Жүдермін тым сәтсіз мергендей,
Жок болса дос ниет тіленшім.
Жыр оты лебімен емделмей,
Түзелмес сенің де бұл еншін.

Қамығар күр бекер ашынып,
Күйкі жан дей көрме қайсыбір.
Сен болып жұлдыздан жасырып,
Аспаннан етеді ай сыбыр.

Мінін жок кешетін, кешпеген,
Өткенді-кеткенді ескерем,
Кейітпес келер күн ұдайы.

Кіріптар болыпты кім-кімге,
Жүргем жок жабығып бұл күнде.
Жебемей өлен-жыр құдайы.

11

Жебемей өлен-жыр құдайы,
Сәтсіздік саркылтпас күшімді.
Түзу ғой тағдырдың шырайы,
Оңғартқан талпынған ісімді.

Қимастық дегенге илансақ,
Бұлбұл бақ әуезін үзбеді.
Көктемді көбейді сыйлар шақ,
Бояулар оятып күздегі.

Ауылға келгенде қыз Дала,
Сақтапты көмескі із ғана,
Самал жел сипады төсімнен.

Ақ қайын, бозбала, қыз бала,
Айлы түн. Ояу жан біз ғана.
Алдымда тұрды дәл көшірмен.

12

Алдымда тұрды дәл көшірмен,
Әр сөздің маңызын терен қып.
Мүн бөліп қасірет өшірген,
Сол сәтті кеттім ғой өлең қып.

Көнілін әлі де хош екен,
Жактырмас досқа бет бұрмауды.
Ғашықтық дерт деген осы екен,
Сені айтсам, селдетіп жыр жауды.

Шүкірлік етемін барыма,
Күпірлік сыймайды арыма,
Болса да жүрегім тесілген.

Шындық сол жыласаң, күлсең де,
Мендегі бір дертті біл сен де,
Шығартпас ешқашан есімнен.

13

Шығартпас ешқашан есімнен,
Бұзу жок Алланың үкімін.
Сен десем шырақтай көсілген,
Шабыт та түзейді бітімін.

Ақындық Алатау өрінен,
Бар болса іркілмей ілгенім.
Сабасы олқылау көрінген,
Толтыру арманым бір жерін.

Шын сырым шұрайлы жырланып,
Теніздей таң күткен нұрланып,
Түзелсін көңілімнің райы.

Не түйді десен бұл өленім,
Қыз — шабыт бастауы көремін.
Бейнеңді өзіңнің ұдайы.

14

Бейнеңді өзіңнің ұдайы,
Әкелер аспанда күс үні.
Жүрегім білдіріп сынайын,
Өлең боп оралар түсімі.

Сен десем жанымда жылу бар,
Селк еткен сезімге сенімпаз.
Құрттың ғой әлемді сұлулар,
Сендерсің бұл күнгі жеңімпаз.

Шабытка болсам шын берілген,
Ойлы жыр төтенше төгілген,
Жаңбырын әкеліп түр жазым.

Парнаска талпынған жетем деп,
Мәреден енді есен өтем деп,
Лүпілдеп жүрегім жүр қазір.

15

Лүпілдеп жүрегім жүр қазір,
Жасыңда сен нәзік, сүйкімді ен.
Музаға ризамын, жыр да әзір,
Балқыдым балауса күлкіңнен.

Ханбазар көшеге шықсам да,
Түссем де мың әуре-сарсанға.
Сыбырын самал жел ұқсам да,
Салына беремін ансауға.

Ұмытсам от сезім сөнгендей,
Жүдермін тым сәтсіз мергендей,
Жебемей өлең-жыр құдайы.

Алдымда тұрды дәл көшірмең,
Шығартпас ешқашан есімнен
Бейнеңді өзіннің ұдайы.

1981

НЕМЕРЕМ ҮЙҚТАП ЖАТҚАНДА

1

Жас бала шырт үйқыда жатыр әлі,
Тынысы тың белеске шақырады.
Өзімді биік шынар сезінемін,
Түспеген қар жауса да жапырағы.

Қазақша жыласа да тілі балдай,
Қошқан тәтті үйқыда түрі қандай?!
Аттанғым келіп кетті сәби күнге,
Көп жылдар тап осылай тыныға алмай.

Құтты сәт сезгеніме бақыттымын,
Шалқысам шапағат нұр татып бүгін.
Балғын шақ есіме алдым жаннат бағын.

Жүзінен мейірім теріп отырам да,
Ұқсаймын құран сөзін оқығанға.
Жанымның тебіренемін арнап барын.

2

Жанымның тебіренемін арнап барын,
Қуаныш «бесік жыры» жалғатты әнін.
Жүрекке камырыққан рух берді,
Аңсатқан қол созғандай аулақтағым.

Мезетте нәрестеге көз кадалған,
Бабында балқып шықса сөз қаламнан;
Жөргекте күлімдеген бүлдіршінді,
Артықтау көріп барам өз баламнан.

Ұғындым ғаламатты табындырар,
Жаралса пәк жеткіншек жанымды ұғар.
Киялға киядағы шақырады.

Жүрегі жүрегімнің бөлшегі боп,
Кетсе деп пішер ойдың өлшемі көп.
Таңдайым таң-тамаша татынады.

3

Таңдайым таң-тамаша татынады,
Ел, жұртқа Арман деген аты ұнады.
Бесікте қаз дауысты шыққан үні,
Қызыққа жерлестерді батырады.

Көзіме көрінгеннен әу десіп ем,
Баурады әлди сүйгіш әуресімен.
Қазаки мінез-құлқын барлап білдім,
Көкіректе жанған лазер сәулесімен.

Тезірек тәй-тәй басып жүргені жөн,
Деп ойлап ұлтын, ғұрпын білгені жөн.
Қалдым-ау аталықтың аңдап Заңын.

Әдеппен сүйсем тілді тежегенді,
Ұр жана білсем үлкен дәрежемді,
Айта алмай жүрмін өлі лаулап жаным.

Айта алмай жүрмін әлі лаулап жаным,
 Жан сырын Қызыр бабам сарка алмадым.
 Жеткізсін осы бала дей беріппін,
 Тірлікте болса ансатқан канша арманым.

Мезетте немереме карай түскен,
 Пәк сәтте жанарымнан арай түскен;
 Тілеймін сақтасын деп жеткіншекті,
 Тірлікте біздер көрген жаман түстен.

Мен шеккен берсін Алла мұң төлемін,
 Бір емес, шырт ұйқыда мың көремін.
 Зардабын сұм соғыстың бастан кешкен.

Сонда да жүрсін аулақ күдік менен,
 Қараймын келер күнге үмітпенен.
 Ауыр ой ораса да астан-кестен.

Ауыр ой ораса да астан-кестен,
 Мен емес жерден безіп аспанда өскен.
 Көндірем өз зердемді әуел бастан,
 Шын сөзге: «Өнер алды жастан»,— дескен.

Бөбектің еккім келсе бағына гүл,
 Адамзат, ақ тілекке табына біл.
 Немерем менің ұйқтап жатқанында,
 Тұтатпа соғыс өртін тағы да бір.

Әдемі әлпетінен ән терейін,
 Үйретіп иман сөзін әл берейін.
 Салт-сана сандығынан барды ақтарып.

Қолдасын әруағын, қайран бабам,
Болайын азды-көпті сайрандаған.
Ұл-қызым, немереммен тармақталып.

6

Ұл-қызым, немереммен тармақталып,
Бак-дәулет қонсын нәрлі сән сақталып.
Арманжан, атың шықсын Абылай хандай,
Қазақты қарық қылған қалмақты алып.

Толқысам тарихыма ала қашып,
Ұйқымен жатыр тентек жағаласып.
Жақсылық-жамандықтың білсін бөбек,
Жүргенін жер бетінде араласып.

Қазаққа олжа салған жұлде келіп,
Қызығын шаттанайық күнде көріп,
Әр ісін әлем аңыз, дастан дескен.

Жүрегім бейбіт таңмен үндескенде,
Әлдилеп немереммен тілдескенде,
Ұмытам қиындықты бастан кешкен.

7

Ұмытам қиындықты бастан кешкен,
Кенші ақын ғадетім жоқ қалған көштен.
Көтерсін осы бала ел атағын,
Шоқандай елді елмен жалғап өскен.

Жасамас сәуегейлік бұл кеңесім,
Мейманнан ата дәстүр сыр сезесің:
Шотадай елден келген құрдастарым,
Иіскейді насыбай деп бірдемесін.

Бірде мәз, бірде мәнсіп ұяламыз,
Қалайша шын күлкіні тыя аламыз,
Айыпсыз ата жолын аңдап қалып.
Ұл сүю — ұлт ансары десен болды,
Бәрі жөн ел салтына берем жолды,
Дәстүрін ата-баба жалғап қалып.

8

Дәстүрін ата-баба жалғап қалып,
Тойладым көне, жана барды ақтарып.
Мәскеудің қак төрінде мал сойғыздым,
Құрмалдық жас тумаға айғақталып.

Біткенде «насыбай» жайлы тың кеңесім,
Түшкіріп жатқан жақсы үн тересің.
«Абайдай дана бол!» — деп бата берсе,
Әумин деп ішің жылып түрленесің.

Басына бақыт байлап, құт бер деймін,
Аңыздан ақиқатты күткендеймін.
Атасы болғандай-ақ Ертөстіктің.

Жарқырап жатқан осы алмас сынық,
Өссе екен бар жақсымды жалғастырып.
Мен кетсем ұйқысына келместіктің.

9

Мен кетсем ұйқысына келместіктің,
Жүйесін тапсын осы ұл өлмес жүктің.
Тірлікте аз тынығып, мол терлесем,
Кілті сол шаң жұтуға көнбестіктің.

Киялым қаршадайдан қалыспаған,
Сыйлапты оза тартқыш намыс маған.
Күйреуге, күйкілікке себебім жок,
Немерем жана күшім қарыштаған.

Жеңіске жеткіш күнді жырлағаным,
Бөбекке бақыт төксін нұрлы алаңым,
Тағдырдан өзге олжа келмес күткім.

Демеймін әлдекімге өкпелімін,
Өткен жок даңғазамен текке күнім,
Туымды құламастай дербес тіктім.

10

Туымды құламастай дербес тіктім,
Уынан болдым аулақ сенбестіктің.
Құдайым немереме күшін берсін,
Лайым қолдан намыс берместіктің.

Айырар бүгінгіден кешегімді,
Тез ұған тұтқыр заман кеселінді.
Ақ ниет, жақсы азамат болсын деймін,
Адамға жаны сепшіл, төселімді.

Қасиетті келсе қолға болашағым,
Өлеңмен өрнектеймін жолашарын,
Құлпырсын шырақ болып жайнап, жанып.

Әділдік зұлымдықпен таласында,
Шындалсын аласапыран арасында.
Күр бекер бұрқырамай қайнап барып.

11

Күр бекер бұрқырамай қайнап барып,
Жайынға өссін дәлдеп қармақ салып.
Ұлымның дүлдүлі боп озып шықсын,
Атадан асқан ұл деп ардақталып.

Әйтпесе тіккен туым құлап қалар,
Бол, Арман, ел жаққа көп құлақ салар
Мұхтарлар, Махамбеттер, Мағжандар,
Алдында межешамдай тұрақталар.

Қолында билік барда қуып жетер,
Тақ кетсе маңайыңнан құрып-кетер,
Көрдік қой талай сұмды қолдаспаған.

Алланың қанат алып ұшпағынан,
Секілді туа сала ұшқан ұлан.
Баланың үні қызық ой тастаған.

12

Баланың үні қызық ой тастаған,
Кезім жоқ маңайынан ойқастаған.
Оянған сәтін әнмен қарсы аламын,
Алкынып асабадай той бастаған.

Туған ел ауыр тұрмыс шекпесін деп,
Кен іздеп, сөктім таудың өкшесін көп.
Тірлікте бір ананың жалғызы едім,
Тілеймін немерелер көптесін деп.

Сұраймын, табынамын құлдық ұрып,
Бер, Алла, әр қадамын нұрлы қылып,
Тіленшім осы болар қолдас маған.

Үніне немеремнің ергіштеймін,
Қасына өзгеден көп келгіштеймін.
Көргенде мың қызығын тоймас ғалам.

13

Көргенде мың қызығын тоймас ғалам.
Ізінің бір үзімін жоймас қалам.
Беу, тағдыр! Қуанышты күнге жеткіз,
Немерем топтан озып жол бастаған.

Қарасам жәрдемшім деп қарасынға,
Ел мұны толқи берсін санасында.
Бал бөбек жатыр рахат құшағында,
Маужырап өң мен түстің арасында.

Атар таң батқан күн мен шекарасын,
Қай жендет, тәтті ұйқыдан бөле аласың?!
Бұзардай тыныштықты айбаттанып.

Ыстық жел, шөлді аптапта қаталап та ем,
Нұр құйса тағдыр бізге шапағатпен,
Қаламын Геркулестей қайраттанып.

Қаламын Геркулестей қайраттанып,
 Жанамын қиял-құстай жайнап барып.
 Ол тауға биігі көп құлаш созсын,
 Мен жүрсем киігі көп аймақты алып.

Қарандар тіршіліктің бар ғажабын,
 Тебіреніп, толқып кетіп, жыр жазамын.
 «Жезкиік» әуеніне жаны құштар,
 Арбатта кеше туған бұл қазағың.

Бөбекті Күн тиместей қорғағанда,
 Демендер қауіп-қатер орнаған ба?
 Жасқанбай еркін шықсын батыл әні.

Мен емес көрімдікті көп сұрағыш,
 Қысылмай кел, құдағи, көш құраңыз!
 Жас бала шырт ұйқыда жатыр әлі.

Жас бала шырт ұйқыда жатыр әлі,
 Жанымның тебіреніп арнап барын.
 Тандайым таң-тамаша татынады,
 Айта алмай қуаныштан лаулап жаным.

Ауыр ой ораса да астан-кестен,
 Ұл, қызым, немереммен тармақталып;
 Ұмытам қиындықты бастан кешкен,
 Дәстүрін ата, баба жалғап қалып.

Мен кетсем ұйқысына келместіктің,
Туымды құламастай дербес тіктім.
Құр бекер бүрқырамай қайнап барып.

Баланың үні қызық ой тастаған,
Көргенде мың қызығын тоймас ғалам,
Қаламын Геркулестей қайраттанып.

1980. Мәскеу.

Жәндіктер бар ашық күнге тік қарар,
Мөлтілдеген жұмбай екі көздерін.
Өзгелерін түн баласы күтқарар,
Сезіп әрен күні бойы төзгенін.

Бар пенделер жанған отқа шыныққан,
Жарқ еткенге ұша тартар қаймықпай.
Ол пақырлар күштарлыққа құныққан,
Сол қатардан орын алдым шайлықпай.

Хас сұлу бар от жанарды жасқантқан,
Бірақ одан мен емеспін бас тартқан.
Асықпаймын түнге де тез жетсем деп.

Ынтам берік, қарсы алуға ұмтылмақ,
Әуресіне көндім қойған сиқырлап,
Сәулесінде жанып қана кетсем деп.

1976

* * *

Өттең, жырым жаңалықтан тым алыс,
Жарқ еткенге жармаса алмай келем мен.
Іздейін бе соны тармақ, тың әдіс,
Тосын жолда шым-шытырық елеңнен.

Сәт түспеді қайталауды азайтар,
Ел көзінше ескі шекпен жамылдым.
Оқыған жан есімімді дәл айтар.
Әр сөзімнен өзім жылдам табылдым.

Жалғыз мұқтаж тірліктен не тілесек,
Барша қасірет бір бағытта орнады:
Жүрегімнің шешетіні бір есеп,
Ол сен жайлы ынтық жүрек толғағы.

Төбемдегі күн де жылжып аспанда,
Жаңармайды жерге жарық шашқанда.

1976

* * *

Иттер үріп, «аттан» десе аншылар,
Азан-казан, у-шуға әрең жан шыдар.
Бөрібасар аш қасқырды қаққанда,
Тамашаға қос жанарын жаншылар.

Құс қанатты сәйгүліктер текті еді,
Қандай қызық жүйткіп, қуып жеткені.
Тан қалдырды дәл сол сәтте махаббат,
Жанталаста ойды бөліп кеткені.

Ару сөгер жүр деп мені ерігіп:
«Міне, дейді-ау, қанға біткен серілік!
Артық көріп аппақ қыздан шырайы,

Амалың не жеңіп кетсе тағылық»,
Сонда өкінем мен есімнен жаңылып,
Естіп қалды-ау деп махаббат құдайы.

1976

Дидары жайнап гүлденер,
Сәулешім сәлем аларда.
Сол сәтте тілің күрмелер,
Каймығар көзің карауға.

Тандансаң ол жоқ жасқанған,
Үлде мен бүлде қыспайды.
Қиял-қыз түскен аспаннан.
Аңызға ғажап ұқсайды.

Есіктен самал ескендей,
Жанары жүрек тескендей,
Сезімге бөлеп өтеді.

Құштарлық қалмас еленбей,
«Жаным-ау, тынық» дегендей
Жанына сөзі жетеді.

1978

* * *

Көз жасын білмей өстім сағынышпен,
Алдауға өзімді өзім тұсадым да.
Күрсінсем күйдірмеді қарып іштен,
Жүргендер шалқып бақыт құшағында.

Осы оймен ойсырамай өмір сүрдім,
Рахатты шектім ешкім әпермеген.
Еткен жоқ бақ таласқа көңіл кірбің,
Төнбеді бас еркіме қатер деген.

Бірақ ол ұнамады тағдырыма,
Біркелкі шомылдырмай таң нұрына,
Сол қымбат несібемді тартып алды.

Өткен күн маған ермек естелігі,
Сарқылмас сағынышка тез теліді,
Жадымда бақыт-арман заты қалды.

1979

Кұштарлық пен кобалжу баптағандай,
Сонет туды жеткізер атқа қандай.
Түнде ұмтылған орманнан айға қарай,
Алтын мүйіз көрінді ак маралдай.

Бөтен жолға салма оны жер бетінде,
Естимін деп ашы айғай сендетілме.
Ол әйтпесе жалт беріп тоқтай қалар,
Жаркыратпа алтынмен келбетін де.

Тұла бойым тұмшалап самал жетер,
Тез ауырлап ак мүсін марал кетер.
Гипсте өңі қалсын ба жасырынбай.

Соның бәрі жасалса керісінше,
Ол құтқарар түнектен тегісінше.
Саф алтынның асыл ой жасынындай.

1979

АҚЫНҒА

Мансұқ етпе ақын сыйын халықтың,
Қыздырмасын шулы сезім желігі.
Есерді есті, естіні де анық біл,
Қатты айтпа да бол шыдамы берігі.

Сен патшасын: жалғыз дара өмір сүр,
Айбынды ақыл, сеніп бойда күшіне.
Сүйікті оймен төксін көпке көңіл сыр,
Еш марапат күтпей асыл ісіне.

Бәрі өзінде. Әділ сотсын өзіне.
Төреші бол ашық айтқан сөзіңе.
Ризасың ба суреткерім жігерлі.

Ризасың? Оны сөгер манайың,
Сені мақтар сыйлап жалын арайың,
Балғын шақты еске салар шідерлі.

1980

Катал Данте сыйлап өтті сонетті де,
Петрарка махаббаттын өні етті де.
Макбеттің жасаушысы сүйді оны,
Наз орап Камоэнс мұң шекті де.

Қазіргі акынды да қызықтырды,
Ворсворд сонет-қанжар тізілттірді.
Шалғайда күйкі өмірден қолы боста,
Қозғады табиғаттан қызық сырды.

Таврида шын-күздары саясында,
Жыршысы Литваның әдеппенен.
Ақтарды көңіл күйін сонетпенен.

Білмеді-ау, біздің ел күш аясын ба?
Дельвиг те самғап берді жыр бабымен.
Тың сонет гекзаметр ырғағымен.

1981

* * *

Сонет гүлтәж — менің ескі арманым,
Ереженің қысым шартын білгелі.
Шын сұлулық тартса форма зардабын,
Форма заңсыз қия батпас ілгері.

Шырғалаңда шығарады зықынды,
Шылбыр қағар айтар сөздің ағысы.
Танытқанда жан шымырлар тықырды,
Көнбіс болу — түсінген жан табысы.

Өтті, кетті Петрарканың заманы,
Бірақтағы ескі ырғақпен көк толқын,
Жер бетінен өріс тапты өр, жойқын.

Шын акынның жоқ қой таппас амалы,
Классикалық сонет болмас кедергі,
Жатық форма зәулім шыны бедерлі.

1982

Сен туған күн дәлдігіне сенгенше,
Біздің ойға талай күмән толып па?!
Бұл фәниге, сәулем-ау, сен келгенше,
Айта қойшы жерде тірлік болып па?!

Қай сұлуға сұқтана қап Пушкин де,
Мезет сырын мәңгілікке тасытты.
Қан майданда кімді ойлаудың үстінде,
Батыр Шәміл қанды қанжар ашыпты.

Білгенім сол: бүкіл әлем, арайлым,
Жұрдай болды жерде тірі пендеден
Туғаныңша бақытына мендейдін.

Сол мезеттен жылнаманы санаймын,
Дәл күнтізбе — Христос туған күн емес,
Сен туған күн, өзгесіне сенбеймін.

1989

* * *

Жайылды жан түршігер салкын хабар,
Сәулемді жетті сағат марқұм санар.
Шаттығым, ынтық әурем болушы еді,
Жүрекке қос жанары алтын тағар.

Неге жұрт үндемейді? Хал сұрар кім,
Түншықты ішкі дертке сан сұрағым.
О, тәңірім! Жебеп жібер періште еді,
Пейіштен бұйырта көр жан тұрағын.

Абзал жан!... кайда жүрсе серік — қорған,
Маған дем, ел-жұртыма көрік болған.
Тар табыт құшты меніреу торлы түнін.

Мейірбан сөнді аяулы нұрлы жаны,
Көндікті мәңгі ұйқыға сұлу тәні.
Көрмедім өттен, шіркін, соңғы күнін.

1999

* * *

Оқысам Петрарканы бастап мені,
Данққа бала күнде жол жататын.
Тандансам ол махаббат ақыны еді,
Құдіретті күші әуен толғататын.

Кам жүрек, пәк лүпілін болды сезгіш,
Үзімін ақ күлкінің қағып алғыш.
Бейнесін алмас тілмен жасап бергіш,
Ұшымен өткір қанжар сала салғыш.

Махаббат құрметіне толды ішім,
Ризамын сенің жылы хатың үшін
Барым сол мол дарынды бағалаймын:

Жаны ұқсас Петрарканың даңқы биік,
Мен де өтем ғашығымды мәңгі сүйіп —
Қол бердім, өмірімді де аямаймын.

2001. Алматы

ӘЙЕЛГЕ

Сен — әйелсің, сен — кітапсың қалың сөре ішінде,
Сен — керемет естен кетпес өлеңсің,
Әр тармағы толған сұлу мүсінге,
Әр парағы гауһары мол тереңсің.

Сен — әйелсің, сен — албасты шырыны!
Тисе ерінге күйдіреді от жалын.
Ішкен адам жалын басар шырылы,
Табам деумен шеккен азап тоқтауын.

Сен — әйелсің, айтқаның жөн сондықтан,
Жұлдызды тәж сырын ғасыр болды ұққан.
Сен бейнесің тәңірімізге ұқсаған.

Бір сен үшін киіп мойнын құрықты,
Тау тескендей құрдық құлдық ғұрыпты,
Табынамыз ғұмыр бойы біз саған.

04.03.2001

Алматы

ҚАЙЫРЛЫ КЕШ

Қайырлы кеш, сен бізді сиқырладың,
Коштасудың кезінде бір тынбадым.
Сілтегендей бактан Күн сәулем жаққа,
Жан баураған мезет қой құлшынғаным.

Соңғы сәуле сөнгенін жаңа білдің,
Соған шейін жан сырын жаба білдің.
Жасырсан да жарк етіп түсіндірді.
Күрсінгенде жарқылы жанарынның.

Қайырлы күн, жадыра, жарық сыйлап,
Жүргендерге әр істе жанын кинап.
«Қайырлы түн», жабу бол қос ғашыққа.

Бальзам тамыз олардың кесесіне,
Қайырлы кеш, сәт әкел есесіне,
Көзбен ойнар баспасын бос машыққа.

8.02.2001.

Алматы

МАЗМУНЫ

СОНЕТТЕР

Сонет	4
Күйрықты сонет.	5
Аксақ сонет	6
Жартылай сонет.	—
Басы жоқ сонет.	7
Кос сонет	—
Ән туғанда.	9
Профессор мен студент	10
Жайлау түні	11
«Дала қандай жазғы нөсер құйғанда»	12
«Шын сұлулар ақынды дәріптесін»	13
Бір сүйю.	14
«Мұным менің теңізден терең екен»	15
«Өзін жеңген өзгені де жеңеді»	16
Гүл мұңы	17
Сонетке мадақ	18
«Досына достық — парызын»	19
«Өлен туса өмірдің танбасы боп»	20
«Оралғандай жастық шак әлек келді»	21
«Кар түсіпті ұяға камыстағы»	22
Күй әсері	23
Кос жанарың — кос жұлдыз	24
Күпия	25
Күрдасыма	26
Кос акку	27
Ансатады.	28
Сағынышпын	29
Бір көрудің кызығы	30
Ақын Сараға.	31
Қара шашың төгілсе таралынбай	32
Музаға	33

Акан Серіге	34
Сәкен мен Мағжан	35
Бала күнде.	36
Дағдарыс	37
Қос алма	38
Жер қуаты.	39
«Өз жүрегім өз лүпілін санай ма?!»	40
«Мән жайымды естір болсаң тәуір деп»	41
«Балалық пен егделік жалғасқандай»	42
«Құран сөзін жетті кезек татымдар»	43
«Өмір өңдеп шашымды күмістеді».	44
Шабытты шақ.	45
Еділге.	46
«Жүзінде нәзік»	47
«Жүрегім өлең өлке астанасы».	48
«Шілде келіп»	49
«Ән мен жырым тараса шартарапка».	50
«Шарлағым кеп құлшынсам шартарапты»	51
Күз.	52
«Баяуласа жұмыр жер айналысы»	53
Арманға	54
Жасқанба	55
Негізгі жұртым деп білем	56
Шоканға	57
Бәрін де жаттап қалған	58
Сағыныштын жалауы	59
Дос үні.	60
«Қызық-ау, күндіз көрген менің түсім».	61
«Сары қымыз»	62
Қарағандыға	63
Аз уақыт мендік бол	64
Ардақты шөй	65
Мағжан аға табиғаттың түлегі (21 сонет)	66
«Көлеңкесіз күнгеі көп жалғар сенім».	78
Құрманғазыға.	79
Ақ киікті көргенде.	80

«Әйелдің ел сыйлағыш естірегін»	81
«Сымбатсыз сән бола ма алтын сырға»	82
Асығыспын	83
Жыр бастауы	84
«Махаббаттың мендеген»	85
Прометейге	86
Қызыл тал	87
Сөкпеші	88
Сырымбет елестері	89
«Зер салсам табиғаттың беленіне»	90
Жезказған	91
Өршелену	92
«Саған арнап кезектеп нөмірлеген»	93
Өң мен түсін алмассын	94
«Мен аспаннан түскем жоқ»	95
«Ақынның бары да өлең, жоғы да өлең»	96
Сенім	97
«Көп болмас қайталасам ұқсас сырды»	98
Абай әні	99
«Өткен күн еске түсті не себепті»	100
Үкілі бабам	101
Жастық шактын алыстан шақырды үні	102
«Күдірет екен қос жанар»	103
Өзімдік сын	104
Сағынышты сонеттер (3 сонет)	105
«Тарпан заман»	107
«Мысқылын жолдас өрескел»	108
«Қызық көп ақын достың санасында»	109
«Айтпа, құрбым»	110
Қарқаралы	111
«Жолым болып»	112
Қимастық	113
Аппак гүлдің өсері	114
Аққу қала — Астана	115
Алатауға	116
Жасанды гүл	117

«Акку күстай»	118
Ак тілек	119
Таңғы шык	120
«Жүрегім — махаббаттың астанасы»	121
Жастық шақтың жалауы (15 сонет)	122
Жезкиікке (2 сонет)	131
«Әр сөзінің нәзігі-ай, ...»	133
«Сені іздеумен...»	134
«Өзін жайлы кідірсем жазбай өлең»	135
«Коштастым ба баяғы батылдыкпен»	136
«Алдымнан шыға ма деп алыстағым»	137
«Салғызбас құпия сыр таласуға»	138
«Көктемі гүмырымнын...»	139
«Бұл өмір жабық жатқан көрме ме еді»	140
«Қанықтыршы»	141
«Үрейленбе, сен неге томсырайдын»	142
«Махаббатты тудырған»	143
«Сені іздедім...»	144
«Жылдар жылжып барады...»	145
«Сені айтпасам...»	146
«Күдерім біржола үзілді»	147
«Көп гибрат үлкендерден естіп едім»	148
Күй	149
Қос күдағи	150
Сендей болсын	151
Жалғанда жаным сүйген сазгер едің (7 сонет)	152
Алғысым	156
«Жүрек қысып кеттін бе сен тағы да»	157
Тәубелі сонет	158
Женіс күні	159
Әні бар өлең келгенде	160
«Шапшаңдықтың сәтті іске залалы жоқ»	161
«Қолындағы қарашы жүзіктасқа»	162
«Маусым қызық құштарлық молықтырған»	163
«Өзін жайлы кідірсем жазбай өлең»	164
«Көрші өскен сұлу күрбы...»	165

Күштарлык	166
Не жетсін	167
Акынға	168
Шабыт	169
«Дауыл боран»	170
«Өткір тіл де елге ортақ жан байлығы»	171
«Шошынсам көрген түстен де»	172
Жаз	173
«Осы ма екен қос жүрек ұғысканы»	174
«Тамаша сәні қиял ұштастырды»	175
Бүгінгі автопортрет	176

СОНЕТТЕН ТҮЗІЛГЕН ГҮЛТӘЖДЕР

Сырғалы сонеттер	178
Сонеттен тізген сәукеле	187
Туған жер	196
Кеңшілік пен ақындық	205
Махаббат мұны — «Сылкылдақ»	214
Мезет сыры	223
Сакиналы сонеттер	232
Немерем ұйқтап жатқанда	241

АУДАРМАЛАР

Петраркадан	252
Шекспирден	253
Дантеден	254
«Дидары жайнап гүлденер» (Дантеден)	255
Камозенстен	256
Дмитро Павлычкодан	257

А. С. Пушкиннен	258
Владимир Солоухиннен	260
Расул Ғамзатовтан	261
«Жайылды жан түршігер салкын хабар» (Петраркадан) . . .	262
Альфред де Мюсседен	263
Валерий Брюсовтан	264
Адам Мицкевичтен	265

КӘКІМБЕК САЛЫҚОВ

СЫРҒАЛЫ СОНЕТТЕР

Сонеттер

Сарашысы — *С. Нұржекеева*

Суретшісі — *Н. Нұрмұхамбетов*

Көркемдеуші сарашысы — *Н. Нұрмұхамбетов*

Техникалық сарашысы — *Р. Винокурова*

Теруге 05.07.2001 жіберілді. Басуға 24.07.2001 қол қойылды. Қағазы офсет. Қаріп түрі «Тип Таймс». Пішімі 70х100/32. Офсеттік басылыс. Шартты бояу көлемі 11,2. Шартты баспа табағы 10,9. Есептік басылу табағы 7,24. Ұзын саны 1000 дана. Тапсырыс № 130. Келісімді баға.

Жауапкершілігі шектеулі «Жалын» баспа серіктестігі, 480009, Алматы қаласы, Абай даңғылы, 143-үй.

«Кітап» баспа үйі, 480009, Алматы қаласы, Гагарин даңғылы, 93.
Тел.: 42-36-31, 42-07-90, TOO_Kitap@mail.ru

Кәкімбек
САЛЫҚОВ

СЫРТАЛЫ
СОҢЕЖМЕР

